Ազգ
Azg
20 ՅՈՒԼԻՍ 2007 ՈՒՐԲԱԹ 136 (3788)

Թուրքիայի բազմամիլիոնանոց հակացեղասպանական արշավ

Թուրքական բազմամիլիոն դոլարանոց լոբբիստական ընկերության ղեկավար Բոբ Լիվինգստոնը Կապիտոլիումի կայքէջում 8 րոպեանոց տեսահոլովակ է զետեղել, որում ժխտվում է Հայոց ցեղասպանությունը: Ամերիկայի Հայ դատի հանձնախմբի տեղեկացմամբ, Լիվինգստոնի տեսահոլովակն ըստ էության ջանք է Հայոց ցեղասպանության ճանաչումը հետապնդող եւ ԱՄՆ Կոնգրեսում ներկայացված թիվ 106 բանաձեւի դեմ: Ի պատասխան թուրքական լոբբիի առաջատար Լիվինգստոնի գործողություններին, թիվ 106 բանաձեւի հեղինակ, կոնգրեսական Ադամ Շիֆը Հայաստանին աջակցող խմբի համանախագահներ Ֆրենկ Փալոնեն եւ Ջո Նոլենբերգը, նաեւ կոնգրեսական Ջորջ Ռադանովիչը նամակ են հղել իրենց կոլեգաներին, ընդգծելով, որ վերջին տարիներին Լիվինգստոնը դարձել է բարձր վարձատրվող լոբբիստ, մասնաբաժին ունենալով Հայոց ցեղասպանության ճանաչման դեմ Թուրքիայի ծախսած միլիոնավոր դոլարներից: Կոնգրեսականները ժխտել են, որ ցեղասպանության ժխտմանն ուղղված ոչ մի ջանք չի փոխի պատմությունը, քանի որ ցեղասպանության մասին փաստացի վկայությունները հսկայական են: Շաբաթասկզբին ազգային պարբերականներից «Նյու ռիփաբլիկում» հրապարակված ծավալուն հոդվածում ներկայացվում էր Լիվինգստոնը որպես Թուրքիայի հակացեղասպանական արշավից շահող:

Նախագահական ընտրություններն Արցախում կայացան

ԿԻՄ ԳԱԲՐԻԵԼՅԱՆ
Ստեփանակերտ

ԼՂՀ անկախության հռչակումից ի վեր Արցախում համաժողովրդական քվեարկությամբ անցկացվել են 4 նախագահական ընտրություններ: Եվս մեկ նախագահական ընտրություն անցկացվել է ԼՂՀ Գերագույն խորհրդի որոշմամբ՝ 1994 թ. դեկտեմբերի 21-ին: Բացի այդ, տեղի են ունեցել նաեւ 4 խորհրդարանական եւ 3 տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրություններ ու 2 հանրաքվե՝ ԼՂՀ անկախության եւ սահմանադրության ընդունման վերաբերյալ: Վերոհիշյալ բոլոր մակարդակների ընտրությունների ու հանրաքվեների ամփոփ գնահատականը, որ տվել են նաեւ միջազգային դիտորդները, հանգանգվել է իբրեւ ազատ, արդար եւ թափանցիկ, ինչը իրական ժողովրդավարության ձգտող Արցախի համար վարկանիշային բավարար կշիռ է ապահովում:

ՖՈՏՈԼՈՒՐ

Հերթական նախագահական ընտրություններն ավարտվեցին երեկ, եւ ինչպես հիմնականում նշում են տեղական ու միջազգային դիտորդները, դարձյալ ընդգծվում են իրենց դրական բնույթով: Ինչպես տեղեկացանք ԼՂՀ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովից, եղել են մեկ տասնյակից ավելի խախտումների մասին բողոքներ, որոնք ստացվել են նախագահի թեկնածու Մասիս Մայիլյանի շտաբից: Դրանք, սակայն, ԿԸՀ քարտուղար Ռայա Նազարյանի բնութագրմամբ՝ չեն կարող ազդել ընտրությունների արդյունքների վրա:

Տես էջ 3

ՍԵՄԱՍՈՐԻ ԱԵԿ

Ատոմակայանի բարձր ակտիվությամբ ռադիոակտիվ թափոնների թաղման խնդիրը առ այսօր վերջնական լուծում չի ստացել

Ժամանակին մեր ատոմակայանի ռադիոակտիվ թափոնները թաղվում էին Սովետաշենի գերեզմանոցից վերեւ, հոգեբուժական հիվանդանոցին մերձակա տարածքում: 70-ական թվականներին, տեղանքի մեծ սողքի պատճառով թափոնների գերեզմանոցը տեղափոխվեց ատոմակայանի տարածք, ուր այսօր կուտակվում են նաեւ հանրապետության այլ ձեռնարկությունների ռադիոակտիվ նյութեր պարունակող թափոնները: Հատուկ գերեզմանոցը կառուցվեց ֆրանսիական «Ֆրամատոմ» ֆիրմայի օգնությամբ: Սակայն այն այսօր էլ մնում է որպես ժամանակավոր պահեստարան:

Խորհրդային տարիներին Մոսկվան առաջարկում էր Արարատյան դաշտի արտեզյան ջրերի աղային շերտերում ստեղծել ռադիոակտիվ թափոնների տարածաշրջանային գերեզմանոց: Այստեղ պետք է թաղվեին նաեւ Ադրբեջանի ու Վրաստանի ռադիոակտիվ թափոնները: 800 մ խորության մեջ, ջրի հոսքի ճնշման տակ աղաշերտը պիտի լուծվեր եւ առաջացած խոռոչների մեջ պետք է լցվեին թափոնները: Սակայն այդ շերտերն անմիջապես Արարատյան արտեզյան ջրավազանի տակ էին, այսինքն՝ հատուկ միջոցներով փաթեթավորված թափոնները սկզբում պետք է անցնեին արտեզյան ջրավազանով, հետո միայն հասնեին աղային շերտին: Եվ ոչ մի երաշխիք, որ դրանք չէին խրվի, մնա արտեզյան ավազանում, իսկ վերահսկման ոչ մի մեխանիզմ չկար: Բարեբախտաբար, մասնագետների բարձրացրած աղմուկը խոչընդոտեց վտանգավոր ծրագրի իրականացմանը: Այնուամենայնիվ, մինչ այսօր էլ հարցը սկզբունքային լուծում չի ստացել: Այսօր Ռուսաստանն այլեւս չի վերցնում Հայաստանի ատոմակայանի՝ բարձր ակտիվությամբ թափոնները: Եթե խորհրդային տարիներին Հայաստանից դուրս էին բերվում բարձր ակտիվությամբ ռադիոակտիվ թափոնները, հիմա դրանք էլ թաղվում են ցածր ու միջին ակտիվությամբ թափոնների հետ: Բարձր ակտիվությամբ թափոնները պիտի թաղվեն ավելի երկարատեւ ժամանակի համար, որը շատ ավելի թանկ հաճույք է: Հանրապետության տարածքում այդ խնդիրը հնարավոր չէ լուծել ոչ միայն ֆինանսների բացակայության, ոչ միայն մեր երկրի փոքր տարածքի, այլեւ այս կարգի թափոնների թաղումներին ներկայացվող բարձր ստանդարտների պատճառով: Դրանք որքան հնարավոր է պետք է հեռու լինեն գրունտային ջրերից, արտեզյան ավազաններից եւ բնակավայրերից: Իսկ սեյսմակտիվության վերաբերյալ պահանջը, բնականաբար, ամենակարեւորներից է: Հիշենք, որ Հայաստանի տարածքը համարյա ամբողջությամբ սեյսմակտիվ է:

Կ. Դ.

Նյույորքյան պայթյունը՝ Կարոյանի հեռախոսի լուսանկարում

Նախորդ օրը Նյու Յորքում տեղի ունեցած պայթյունի սեփական լուսանկար է ներկայացնում Արտակ Կարոյանը: Ըստ մեր թերթին ուղարկված նրա նամակի, Մանհեթընում պայթյունից մի որոշ ժամանակ անց լուսանկարն արել է բջջային հեռախոսով: Ականատեսի վկայությամբ, Նյու Յորքի կենտրոնական փողոցներում բավականին մեծ իրարանցում է հետեւել պայթյունին:

Արտակ Կարոյանը Նյու Յորքի մասին սեփական տպավորությունները էլ է նշում նամակում՝ ներկայացնելով որպես կտրված ու միայնակ մարդկանց քաղաք, հզոր, առանձին մոլորակի նմանվող մեգապոլիս, որ կարող է կյանքը բաժանել երկու մասի՝ մինչեւ Նյու Յորքը տեսնելը եւ երկնաքերերի «ջունգլին» տեսնելուց հետո:

Ա. Հ.

Օսկանյանի այցը Թբիլիսի եւ Բաքում աշխատանքային է

«Ազգը» արդեն տեղեկացրել է, որ հուլիսի 25-27-ը Հայաստանի արտգործնախարար Վարդան Օսկանյանը կայցելի Վրաստան, սակայն ոչ պաշտոնական այցով, ինչպես նշվել է երեկվա մեր համարում: Օսկանյանի Վրաստան այցը կլինի աշխատանքային, ըստ որում, հուլիսի 25-ին կհանդիպի Վրաստանի արտգործնախարար Գելա Բեժուաշվիլու հետ: Բեժուաշվիլու ուղեկցությամբ էլ Հայաստանի ԱԳ նախարարը կմեկնի Բաթում՝ ծանոթանալու Աջարիայում Հայաստանի գլխավոր հյուպատոսության համար առաջարկվող շենքերին: Հիշեցնենք, որ վերջերս աշխատանքային այցով Աջարիա էր այցելել նաեւ Վրաստանում Հայաստանի դեսպան Հրաչ Սիլվանյանը՝ ծանոթանալու հյուպատոսության հնարավոր շենքի ձեռքբերման տարբերակներին եւ քննարկելու դրանք Բաթումի քաղաքապետի հետ:

Ա. Հ.

Ադրբեջանը եւս երեք զինվորի «դատապարտում» է հայրենիքի դավաճանության համար

Ադրբեջանում հայրենիքի դավաճանության մեղադրանքով դատապարտվել են եւս 3 զինծառայողներ: «Ռեգնում» գործակալությունը հղում կատարելով ադրբեջանական աղբյուրներին, նշում է, որ ռազմական դատարանում ավարտվել է Ֆիզուլիի շրջանի N զորամասի երեք զինծառայողների դատը, որոնք հենց մեղադրվում են հայրենիքի դավաճանության մեջ: Զինծառայողներից Էլչի Ահմեդովը դատապարտվել է 14 տարվա, Ռամին Մամեդյարովը՝ 13, Աղասալիմ Սալիմովը՝ 12 տարվա ազատազրկման:

Մեղադրող կողմի պնդմամբ, անցյալ տարվա հուլիս-հոկտեմբեր ամիսներին նշված անձինք գտնվելով պահակակետում, «շփումներ են ունեցել հայերի հետ, նրանց փոխանցել պետական նշանակության ռազմական գաղտնիքներ, պահեստային զորագնդի, դրա հրամանատարության եւ անձնակազմի մասին տեղեկություններ»:

Ադրբեջանցի զինծառայողների նկատմամբ հայրենիքի դավաճանության հոդված է կիրառվում նաեւ այն դեպքում, երբ նրանք որեւէ պատճառով լինում են հայկական կողմում: Դրա համար էլ երբեմն ադրբեջանցիներն ուղղակի Հայաստանում հայտնվելուց հետո չեն ցանկանում վերադառնալ Ադրբեջան:

ՌԴ դեսպանատունը կամաց-կամաց վերականգնում է վրացիներին անցագրերի տրամադրումը

Երեկ Վրաստանում Ռուսաստանի դեսպանության հյուպատոսական բաժինը վերականգնել է գրեթե բոլոր տեսակի անցագրերի տրամադրումը Վրաստանի քաղաքացիներին: Ըստ էության, արդեն ամիսներ շարունակ գործող սահմանափակումն այսուհետեւ դեռ կվերաբերի տուրիստական, նաեւ մասնավոր անցագրերին, բացի մոտ ազգականների հրավերների դեպքերից: Ըստ էության, այսուհետեւ կարող են կրկին ռուսական անցագրեր ստանալ Վրաստանի այն քաղաքացիները, որոնք այդ երկիր են այցելել ուսումնական, գործնական, աշխատանքային կամ տարանցման նպատակով:

2006 թ. սեպտեմբերի 28-ից անցագրերի տրամադրման գրեթե դադարեցումը վերականգնվեց մայիսի 29-ին եւ այն էլ խիստ մասնակի:

Մեքենաների «գոլդ» համարանիշները կտրվեն աճուրդով

Տեղեկացրեց ճանապարհային ոստիկանության պետ Իշխան Իշխանյանը

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

«Տրանսպորտային միջոցների մեծ պահանջարկ ունեցող պետհամարանիշների չափորոշիչները սահմանելու մասին»: Այսպիսի որոշում է երեկ ընդունել կառավարությունը, որը, ինչպես հայտնեց ճանապարհային ոստիկանության պետ Իշխան Իշխանյանը, կսկսի գործել մեկ-երկու ամսից:

Աճուրդով կարող են վաճառվել 84 տեսակի պետհամարանիշներ: Դրանք բաժանվելու են երեք խմբի, որոնցից յուրաքանչյուրի մեկնարկային գինը լինելու է տարբեր: Ամենաթանկ համարանիշների մեկնարկային գինը կկազմի համարանիշների համար սահմանված պետտուրքի (12 հազար դրամ) 100-պատիկը, այնուհետեւ 50-պատիկը եւ 20-պատիկը: Աճուրդում հավելման չափը կլինի 120 հազար դրամ: Հնարավոր են նույն թվով, բայց տարբեր տառերով 16 տեսակի պետհամարանիշներ:

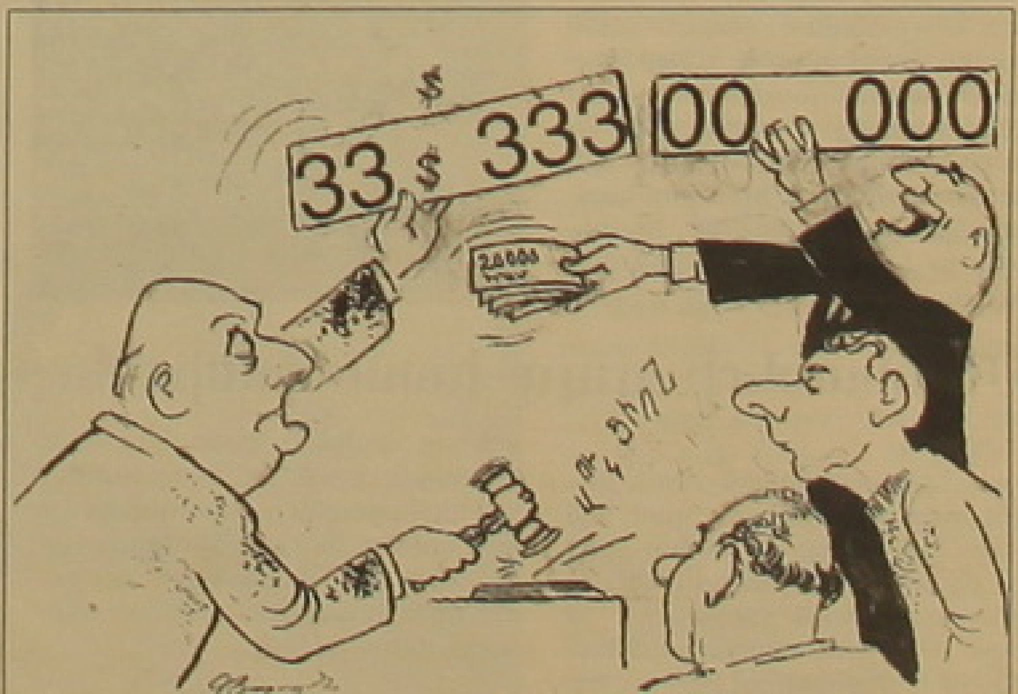

Արդեն իսկ նման համարանիշներ ունեցող մեքենաների սեփականատերերը կպահպանեն այդ համարները, քանի դեռ չեն ցանկանա փոխել ավտոմեքենան: Ավտոմեքենան փոխելիս, նրանց հնարավորություն է տրվում վճարել աճուրդի մեկնարկային գինը եւ պահպանել համարանիշը: Եթե քաղաքացին ցանկանում է ստանալ ցանկալի համարանիշ, որն ընդգրկված չէ աճուրդի ենթակա համարների ցանկում, պետք է վճարի 60 հազար դրամ պետտուրք:

Տես էջ 2

Դեռահասները ժուռնալիստիկայում

«Ազգ»-ի մանկապատանեկան հավելված

Դեռահասները մեր հասարակության խնդիրներին անտարբեր չեն: Նրանք էլ մտահոգ են իրականության տակառ-դռատով, ծուռ ու շիտակով: Եվ արդեն ունեն հրապարակայնորեն արտահայտվելու հնարավորություն: ՅՈՒՆԻՍԵՖ-ի (ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամ) եւ **«Ազգ»** օրաթերթի ջանքերով հուլիսի 18-ին լույս է տեսել թերթի «Մանկապատանեկան» հավելվածը: Այն ամենամսյա է, իսկ ծրագիրն ինամսյա է: Ծրագիրը մեկնարկել է երեք ամիս առաջ եւ հանրապետության դպրոցներում հայտարարված շարադրության մրցույթի հաղթողները, որոնց ընտրել են ՅՈՒՆԻՍԵՖ-ն ու **«Ազգ»**-ը, դարձել են երեխայի իրավունքներին եւ լրագրությանը նվիրված դասընթացների մասնակիցներ: 10-17 տարեկան 30 աշակերտ հաճախում է խմբակի պարապմունքներին: Նրանցից մի քանիսը հավելվածի երեկ ՄԱԿ-ի երեւանյան գրասենյակում կայացած շնորհանդեսին ոգեւորությամբ էին խոսում. «Այս դասընթացներին գալով ինքս ինձ ավելի ճանաչեցի ու բացահայտեցի որոշ կարողություններ, որ մինչեւ այս չէի դրսեւորել: Ու թեեւ որոշել եմ ատամնաբույժ դառնալ, բայց արդեն գիտեմ, որ ցանկության դեպքում նաեւ լրագրող կկարողանամ դառնալ», ասաց 14 տարեկան Աննա Գեւորգյանը: Գոհունակությունը արտահայտվում էր նաեւ ծափահարություններով, իսկ սրահում դասընթացի մասնակիցներից բացի ներկա էին նրանց ծնողներն ու տարբեր լրատվամիջոցների ներկայացուցիչներ: Աշակերտների միմյանց հաջորդող դրական տպավորություններն ու գոհունակությունը **«Ազգ»** օրաթերթի լրագրող Սուսաննա Մարգարյանի համակարգմամբ իրականացված սեփական աշխատանքի առնչությամբ եւ ակնհայտ արդյունքը գնահատելի համարեց ժուռնալիստների միության նախագահ Աստղիկ Գեւորգյանը. «Կարծում եմ, **«Ազգ»**-ը որպես ռեալ թերթ ունի իր կայուն ընթերցողների շերտը, որոնք զգում են պրոֆեսիոնալ թերթը [illegible]: Վստահ եմ, որ յուրաքանչյուր հպարտություն է զգացել իր ստորագրությունը հեղինակավոր թերթում տեսնելու համար: Դու խիզախ ես, անկողմնակալ, հնարավոր չես փնտրում, ստվերում մնալ չես ուզում: Հավելվածը դիտարկում եմ որպես ժուռնալիստական դպրոցի ներկայացում: Բազմակարծություն ու բազմաժանրություն կա, կաշառող են անկեղծությունը, անմիջականությունը, իհարկե, կա ուսուցչուհու, գուցե խմբագրության ներդրումը, բայց սովորում ենք բոլորս: Արդեն պարզ է, որ ավագներս ունենք փոխարինողներ»:

ՅՈՒՆԻՍԵՖ-ի բարի կամքի դեսպան, երգչուհի Ալլա Լեւոնյանն էլ պատանի տարիներին ցանկացել է լրագրող դառնալ, բանաստեղծություններ է գրել եւ տպագրության հանձնել մանկապատանեկան հրատարակություններում, իսկ երեկ փաստեց. «Ուրախ եմ, որ հավելվածը կա, կարծում եմ, խոսս կարեւոր կլինի ստեղծագործող երեխաների համար եւ ընթերցողների նույնպես: Հավելվածին թղթակցելու եւ դասընթացներին մասնակցելու հնարավորություն է պետք ստեղծել նաեւ շրջանների աշակերտների համար, պատրաստ եմ աջակցել որպես երեխաների բարեկամ, որպես ՅՈՒՆԻՍԵՖ-ի բարի կամքի դեսպան»:

Ընդգծելով իրապես երեխաների խնդիրներին անդրադարձող պարբերականի կարեւորությունը, ՅՈՒՆԻՍԵՖ-ի Տեղեկատվական եւ հաղորդակցության ծրագրերի ղեկավար Էմիլ Սահակյանը տեղեկացրեց. «Հավանաբար կկարողանանք ընդլայնել ծրագիրը, այն, որ հավելվածը լույս է տեսնում որպես Հայաստանի հեղինակավոր թերթի անբաժանելի մաս, երեխաներին եւ երիտասարդներին հնարավորություն է ընձեռում հասարակության բոլոր՝ ներառյալ եւ քաղաքական գործիչների, եւ որոշում կայացնողների շրջանում լսելի դառնալու»:

«Ազգ» օրաթերթի խմբագիր Հակոբ Ավետիքյանն էլ հույս հայտնեց. «Գուցե հաջողվի հետագայում գունավոր տպագրություն ունենալ, որը շատ ավելի հաճելի կլինի մանկական աչքին եւ ասելիքն էլ՝ ավելի պատկերային: Հույս ունեմ՝ այս սերունդը լրագրության ասպարեզում մեծ ներդրում կունենա: Իսկ աշխատանքը մեր առաջին փորձերից մեկն է, որ զարգանալու դեպքում գուցե պահանջի նաեւ լավ ընթերցողների քանակ, ինչի պակասն առկա է: Կրկին շնորհավորում եմ բոլորին ու ցանկանում, որ այս աշխատանքը լինի հարատեւ եւ չսահմանափակվի միայն **«Ազգ»-ով** ու **«Ազգ»-ականներով**»:

ՆՈՒՆԵ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

ԴԺՎԱՐ ԽՆԴԻՐ

Ժ. Սեֆիլյանին եւ Վ. Մալխասյանին մեղադրող են «փնտրում»

Որ կայանա հասարակական դատը

«Հայ կամավորների համախմբում», «Ազատագրված տարածքների պաշտպանություն» հասարական-քաղաքական նախաձեռնությունները համակարգող Ժիրայր Սեֆիլյանն ու նույն նախաձեռնությունների անդամ Վարդան Մալխասյանն օրեր առաջ հայտարարել էին, որ իրենք պատրաստ են իրենց գործով բոլոր մանրամասները տրամադրել նրան, ով կցանկանա իրենց գործով հասարակական դատ կազմակերպել: Հիշեցնենք, որ Ժիրայր Սեֆիլյանը, Վարդան Մալխասյանը եւ նրանց գաղափարակից-ընկեր Վահան Արոյանը մեղադրվում են սահմանադրական կարգը բռնի տապալելու կոչերով, ինչպես նաեւ ապօրինի հրազեն պահելու համար: Այժմ Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ առաջին ատյանի դատարանում ընթանում է նրանց դատավարությունը, ինչին զուգահեռ էլ ամբաստանյալները հասարակական դատ կազմակերպելու ցանկություն են հայտնել:

«Ազատագրված տարածքների պաշտպանություն» եւ «Հայ կամավորականների համախմբում» նախաձեռնությունների քաղաքական քարտուղար Արմեն Աղայանը երեկ «Ուրբաթ» ակումբում հրավիրված ասուլիսի ժամանակ ասաց, որ Սեֆիլյանի եւ Մալխասյանի հայտարարությանն արդեն արձագանքել են ՍԻՄ նախագահ Պարույր Հայրիկյանը, իրավապաշտպան Վարդան Հարությունյանը, Ռուբեն Թորոսյանը եւ այլք: Քաղաքական քարտուղարի խոսքով, ատենակալների թիմ ձեւավորելու համար այժմ իրենք մեղադրող են փնտրում, ով կպաշտպանի մեղադրող կողմի դիրքերը: Արմեն Աղայանի խոսքով, իրենք հրավիրում են բոլոր այն կուսակցությունների ներկայացուցիչներին, քաղաքական գործիչներին, ովքեր համոզված են, որ Սեֆիլյանին եւ Մալխասյանին ներկայացված մեղադրանքում իսկապես իրական տարրեր կան ու պատրաստ են պաշտպանել իրենց ներկայացված մեղադրանքը: Ասուլիսին հրավիրված մեղադրյալների երեք փաստաբաններից Վահե Գրիգորյանն էլ ընդգծեց, որ հասարակական դատի կազմակերպումը մի ձեւ է՝ ցույց տալու, որ հասարակության տրամադրությունները գրեթե միշտ հակասությունների մեջ են իշխանությունների վարվելակերպի հետ:

Ժիրայր Սեֆիլյանի փաստաբաններ Արա Զաքարյանը, Վահե Գրիգորյանը, ինչպես նաեւ Վարդան Մալխասյանի փաստաբան Մուշեղ Շուշանյանն անդրադարձան իրենց պաշտպանյալների գործով ընթացող դատավարության ընթացքին: Ըստ փաստաբանների, քրեական գործում կան հակասություններ: Օրինակ, Սեֆիլյանին մեղադրանք է առաջադրված ապօրինի զենք պահելու համար: Փաստաբանների խոսքով, սակայն, իրենք դատարանին փաստաթուղթ են ներկայացրել, համաձայն որի Սեֆիլյանին զենքը տրամադրել է Արցախի պաշտպանության բանակի հրամանատարը 1988 թ.: Մեղադրող կողմն էլ փաստաթուղթ է ներկայացրել, թե զենքը հաշվառված է ՀՀ ՊՆ-ում եւ ծառայությունից հետո պետք է վերադարձվեր: Սեֆիլյանի փաստաբաններից Վահե Գրիգորյանը զարմանում է, քանի որ Սեֆիլյանը ՀՀ պաշտպանության նախարարությունում չի ծառայել, բացի այդ էլ՝ իր ծառայությունն ավարտել է 8-9 տարի առաջ:

Փաստաբանները հատկապես սրտնեղել էին այն հանգամանքից, որ չեն կարողանում իրենց ցանկացած պահին միջնորդություն ներկայացնել դատարանին: Հիշեցնենք, որ դատավարությանը հետեւող **«Ազգը»** անդրադարձել է հարցին, որ փաստաբանները բազմիցս ցանկացել են դատարանին միջնորդություն ներկայացնել իրենց պաշտպանյալների կալանքը գրավով փոխարինելու մասին: Բայց դատարանը կամ հետաձգում էր միջնորդությունների առիթը տալու հնարավորությունը, կամ էլ՝ ներկայացման դեպքում միջնորդությունը համարում ոչ ճիշտ պահին հարուցված՝ թողնելով առանց քննության:

Ինչեւէ, Սեֆիլյանի, Մալխասյանի եւ Արոյանի գործով դատավարությունը շարունակվելու է հուլիսի 24-ին, որի ժամանակ նախատեսվում է լսել վկաներին:

ԳՈՀԱՐ ԳԵՒՈՐԳՅԱՆ

«Քո եղբոր արյունը ճչում է»

Ցեղասպանության վերաբերյալ հին գրքի նոր հրատարակությունը

Հայոց ցեղասպանության մասին եվրոպական հասարակության համար 1915-1918 թթ. գրված առաջին «Քո եղբոր արյունը ճչում է» վերնագրով եռագրությունը անգլերենի է թարգմանել եւ հրատարակել է Լոնդոնի Կոմիտաս ինստիտուտը, տեղեկացնում է այդ առթիվ խմբագրությանը հասցեագրված հաղորդագրությունը:

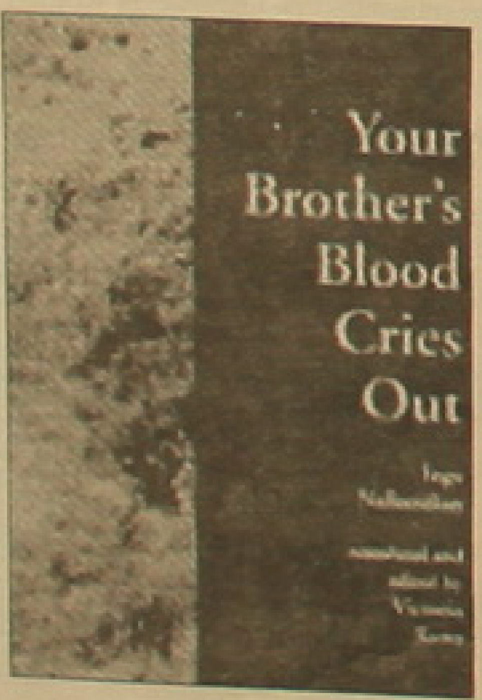

Գրքի հեղինակը դանիացի Ինգա Անրիետ Լուսինդ Քոլինգն է, որն ամուսնանալով հայի հետ, դարձել է Ինգա Նալբանդյան: Եռագրության առաջին մասը նա գրել է, երբ ապրում էր Կոստանդնուպոլսում: Շարունակությունը՝ հետագայում: Դանիայում ամբողջական գիրքը վերահրատարակվել է հինգ անգամ: Թարգմանվել է շվեդերեն, հոլանդերեն եւ ֆրանսերեն: Ինգան համագործակցել է եվրոպացի հայտնի ֆեմինիստների (օրինակ, Հեննի Ֆորխհամմերի) եւ Ազգերի լիգայի պատվիրակների հետ, օգնել ցեղասպանությունից փրկվածներին:

Գիրքն անգլերեն է թարգմանել, խմբագրել եւ ներածականը գրել Վիկտորյա Ռոուն: Նա 2000 թվին Տորոնտոյի (Կանադա) համալսարանում դոկտորական է պաշտպանել «Հայ կանանց գրությունները Օսմանյան կայսրությունում 1880-1915 թթ.» թեմայի շուրջը: Ներկայում դասավանդում է Տոկիոյի (Ճապոնիա) Չուո համալսարանում:

Երեք հարյուր չորս էջանոց գիրքն ունենալ ցանկացողները կարող են այցելել «info@garodbooks.com» կամ «info@gomidas.org» կայքերը: Գրքի հեղինակային համարն է ISBN: 978-1903656716, արժեքը՝ 25 դոլար կամ 14 ֆունտ ստեռլինգ:

Հ. Օ.

Մեքենաների «գոլդ» համարանիշները կտրվեն աճուրդով

1-ին էջից

Իսկ եթե քաղաքացին որեւէ նախընտրություն չունի այս կամ այն թվերը պարունակող համարանիշ ձեռք բերելու, ապա կարող է վճարել համապատասխան պետտուրքը՝ 12 հազար դրամը, եւ ստանալ իրեն հասանելիք համարանիշը: Իշխան Իշխանյանը հայտնեց նաեւ, որ համարանիշը փոխանցել մեկ ուրիշին կամ ժառանգել չի թույլատրվում եւ այդ դեպքում արդեն դրվում է մրցույթի:

Աճուրդով վաճառվող պետհամարանիշներից ստացվող գումարի 70 տոկոսը կուղղվի ճանապարհային ոստիկանության բարեփոխումների իրականացմանն ու անհրաժեշտ նոր սարքավորումների ձեռքբերմանը, իսկ 30 տոկոսը՝ համակարգի աշխատակիցների աշխատավարձերի ավելացմանը:

«Դիմում էին ինձ, տալիս էի»

Այսպես պատասխանեց Իշխան Իշխանյանը լրագրողներից մեկի այն հարցին, թե մինչ աճուրդների կարգը ուժի մեջ մտնելը կրկնվող համարանիշներն ինչպե՞ս էին տրամադրվում: Այդ պատասխանը արտառոց թվաց, ուստի փորձեցինք ճշտել, թե ինչ չափորոշիչներով ղեկավարվելով էր ճանապարհային ոստիկանության պետը տրամադրում այդ համարանիշները: Ի պատասխան մեր հարցի, նա ասաց, որ դիմողները խնդրում էին տրամադրել իրենց հետաքրքրող համարը եւ ինքը տրամադրում էր, ինչը «օրենքով արգելված չէր»: Հավանաբար Իշխան Իշխանյանը այդ համարանիշները տրամադրել է հենց այնպես, ընկերաբար, առանց որեւէ ակնկալիքի...

Եվրոմիության հետ համագործակցության ծրագրերը վերահսկվելու են եռամսյակը մեկ

ԵՄ-Հայաստան գործընկերության գործողությունների ծրագրով նախատեսված միջոցառումների ժամանակացույցն ու առաջնահերթությունները են երեկ սահմանվել կառավարության կողմից: Ներկայացնելով դրանք, առեւտրի եւ տնտեսական զարգացման նախարար Ներսես Երիցյանը ընդգծեց երեք հիմնական գործողություններ: Առաջին՝ հաստատվել է միջոցառումների ժամանակացույցը: Երկրորդ՝ դրանք պետք է կառավարության գործունեության ծրագրին համահունչ լինեն: Երրորդ՝ յուրաքանչյուր եռամսյակը մեկ կառավարությունն անդրադառնալու է գործողությունների իրականացման ընթացքին եւ արդյունքներին:

Նախարարը տեղեկացրեց, որ գործողությունները ծրագրվել են մեկ տարվա համար եւ յուրաքանչյուր տարի մշակվելու են այդպիսի ծրագրեր: Միջոցառումներն ունեն հստակ ժամկետներ եւ պատասխանատուներ: ԵՄ-Հայաստան գործընկերության ծրագրով 5 տարվա ընթացքում նախատեսվում է Եվրոմիության կողմից 100 մլն եվրոյի ֆինանսավորում: Այս տարի դեռեւս ֆինանսավորում չի նախատեսվում, քանի որ ծրագիրը կոնկրետացվում է: Վերոնշյալ գումարի մեծ մասը՝ մոտ 80 տոկոսը կուղղվի պետական բյուջե՝ բարեփոխումները ֆինանսավորելու համար: 20 տոկոսն ուղղված կլինի տեխնիկական օժանդակությանը եւ մեր մասնագետների համար եվրոպական երկրներից գիտելիքների ու փորձի ձեռքբերմանն աջակցելուն:

Ա. Մ.

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակութեան ԺԶ տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ
Երեւան 375010 Հանրապետութեան 47
Ֆաքս 374 10 562863
e-mail: azg@azg.am
azg2@arminco.com
www.azg.am
Գլխաւոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ /հեռ 521635
Խմբագիր
ՊԱՐՈՅՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ /հեռ 529221
Լրագրողների սենեակ /հեռ 581841
Համակարգչ. ծառայութիւն /հեռ 582483
Շուրջօրեայ լրահաւաք ծառայութիւն /հեռ 529353
Համակարգչային շարուածք «Ազգ» թերթի
Թերթի նիւթերի ամբողջական թէ մասնակի արտատպումները տպագիր մամուլի միջոցով կամ ռադիոհեռուստատեսութեամբ առանց խմբագրութեան գրաւոր համաձայնութեան խստիւ արգելւում են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրաւունքի մասին օրէնքի
Նիւթերը չեն գրախօսւում ու չեն վերադարձւում
Գ տառով յօդուածները գովազդային են, որոնց բովանդակութեան համար խմբագրութիւնը պատասխանատուութիւն չի կրում:
"AZG" Daily NEWSPAPER
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 10 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 0010

ԱԶԳ

Ընթացիկ

Սեւ քարոզչությունը Հայաստանից եկավ-հասավ Արցախ. ահա այս միտքը երեկ, ԼՂՀ նախագահական ընտրությունների օրը միաժամանակ արտասանվել է և՛ ԼՂՀ-ում, և՛ Հայաստանում: Երեկ դա ասել է այս պահին դեռեւս ԼՂՀ նախագահ Արկադի Ղուկասյանը Ստեփանակերտում, նրան երկրորդել է ԼՂՀ նախագահի հավակնորդներից Բակո Սահակյանը, իսկ Հայաստանի տարածքում՝ ԼՂՀ մշտական ներկայացուցիչ Կարլեն Ավետիսյանը: Մի խոսքով՝ վատ-վատ բաները ղարաբաղցիները, կարելի է ասել, Հայաստանից են սովորել: Իսկ ԼՂՀ-ում միայն ժողովրդավարություն է:

ցել է ԼՂՀ նախագահի ընտրություններին: Համենայն դեպս այդ մասին էին ասում Ղարաբաղից Հայաստան հասնող լուրերը երեկ մինչեւ երեկո, մինչեւ ընտրատեղամասերի փակումը ԼՂՀ տարածքում:

Սեւ քարոզչության մասին: Ըստ էլեկտրոնային լրատվամիջոցների՝ ԼՂՀ նախագահի թեկնածու Մասիս Մայիլյանի շտաբը բազմաթիվ ընտրախախտումների մասին էր ահազանգել ԼՂՀ ԿԸՀ-ին, դրանց անդրադառնալով, Ա. Ղուկասյանն ու Բ. Սահակյանն այդ ահազանգերն անվանել են իշխանական շրջանակների կողմից հովանավորվող թեկնածուի՝ Բ. Սահակյանի դեմ «սեւ փիար», իսկ ավելի ուշ ԼՂՀ-ն չմասնակցի բանակցություններին, անիմաստ են այդ բանակցություններն առհասարակ:

Իսկ ԼՂՀ ընտրությունները նաեւ Հայաստանում են տեղի ունեցել՝ ԼՂՀ ներկայացուցչությունում տեղակայված միակ ընտրական տեղամասում: Այստեղ 90 ընտրող էր գրանցված ընտրացուցակներում, ժամը 12-ի դրությամբ լրացուցիչ ցուցակներում ընդգրկվել եւ քվեարկել էր 45 ընտրող: Երեկոյան ժամը 20-ից հետո ընտրատեղամասի նախագահ Արմեն Գրիգորյանի տվյալներով 241 ընտրող էր քվեարկել՝ 63-ը նախապես գրանցված եւ ցուցակներում ընդգրկված ընտրողներ, մնացածը լրացուցիչ ցուցակներում աշխուժորեն հարցազրույց տալով լրագրողներին եւ հույսով, որ Ղարաբաղում այս ընտրությամբ շատ բան կփոխվի, ԼՂՀ հիմնախնդրի լուծումն էլ նոր նախագահը խելացի կերպով կգտնի: Ի դեպ՝ քվեարկությունը բավական հեշտ գործընթաց էր, մի քվեաթերթիկ, ի տարբերություն Հայաստանի ընտրական գործընթացի, ծրարի մեջ չէր դրվում, այլ հենց այդպես գցվում էր թափանցիկ քվեատուփի մեջ:

Ըստ ԼՂՀ ներկայացուցիչ Կարլեն Ավետիսյանի՝ ԼՂՀ սահմանադրությամբ եւ ընտրական օրենսգրքով ընտրական տեղամասեր են բացվում նաեւ ԼՂՀ-ից դուրս գտնվող մշտական ներկայացուցչություններում եւ

Ղարաբաղցիներն են հենց այն ավանդույթը տարածելու, որ պարտվողները գան ու շնորհավորեն հաղթողին

Ասում է Հայաստանում ԼՂՀ ներկայացուցիչը

Ինչեւէ, ԼՂՀ-ում երեկ անցկացվող ընտրությունների նշանակությունը դժվար է թերագնահատել: Անկախ այն բանից, որ միջազգային կազմակերպություններն ու նրանց ղեկավարները հերթապահ հայտարարություններ էին անում չճանաչված երկրի ու այնտեղ անցկացվող ընտրությունները եւս չճանաչելու վերաբերյալ, այնուամենայնիվ, ԼՂՀ-ում դիտորդական առաքելություն իրականացնելու եւ լուսաբանելու էր ժամանել միջազգային կառույցներն ու լրատվամիջոցները ներկայացնողների մի պատկառելի թիվ՝ միայն դիտորդները 100-ից ավելի էին: Այնպես որ ԱԺ նախագահ Տիգրան Թորոսյանի միտքը՝ եթե երկիրը չեն ճանաչում, ինչո՞ւ են նրա նախագահի հետ հանդիպում, կարելի է շատ հանգիստ ձեւափոխել. եթե չճանաչված պետության չճանաչվող ընտրություններ են, ո՞ւր եք բանուգործ թողած վրա տվել դիտելու եւ լուսաբանելու: Բայց նաեւ շնորհակալ ենք եկողներից՝ իրենց աչքով տեսան պետություն, ժողովուրդ, ընտրություն: Ու եթե անգամ «ղարաբաղյան ժողովրդավարությունը մի յուրահատուկ ֆենոմեն» համարող ղարաբաղցիների տեսածից տարբեր բան տեսան նրանք, անգամ եթե խախտումներ ու տնավարություն հայտնաբերեցին քվեարկության ընթացքում՝ ղարաբաղցու կողմից անտարբերություն դեպի սեփական երկրի սեփական ամենաբարձր ինստիտուտի ձեւավորումը չտեսան եւ չէին կարող տեսնել, քանի որ ղարաբաղցին ակտիվորեն մասնակցեց ընտրություններին. նախնական տվյալներով 60 հազար 267 ընտրող կամ ընտրողների թվի 65 տոկոսից ավելին մասնակ-

ԿԸՀ նախագահ Սերգեյ Նասիբյանը որոշ ընտրախախտումներ իրական է համարել, որոնք նրա կարծիքով ընտրությունների արդյունքների վրա ազդելու նշանակություն հազիվ թե ունենան: Մասիս Մայիլյանն էլ իր կողմից լրագրողներին ասել է, թե «սեւ փիար» անում են օրենք խախտողները, եւ համոզվածություն ունենալով, որ եթե զանգվածային ընտրախախտումներ չլինեն, ինքը կհաղթի:

Արկադի Ղուկասյանի՝ երեկ արած մի շարք ուշագրավ հայտարարություններից է այն, թե հեռանում է պարտքը կատարածի զգացողությամբ եւ հույսով է, որ նորընտիր նախագահն ավելի լավ կկառավարի երկիրը: Եվ որպես դեռեւս գործող նախագահ՝ նկատել է, մի տեսակ ուղերձ անելով նորընտիրին, որ եթե ընդգրկվելով են իրացրել իրենց ընտրական իրավունքը: Դրանք բոլորն այն մարդիկ են, ովքեր տարբեր պատճառներով այս պահին գտնվում են Հայաստանում՝ գործուղումների մեջ են կամ սովորում են:

Մինաս Մանասյանն, օրինակ, աշխատում էր Ստեփանակերտի երաժշտական ուսումնարանում, կոմպոզիտոր, բանաստեղծ. «Հիմա տիկինս հիվանդացել է, վիրահատել են Երեւանում, այստեղ եմ, այդ պատճառով էլ եկա, որ քվեարկեմ: Նախապես գրանցված չեմ եղել»: Նա տիկնոջ անձնագիրն էլ էր բերել եւ ափսոսում էր, որ չթողեցին տիկնոջ փոխարեն քվեարկել: Մանիշակ տատը, որ 94 տարեկան էր, եկել էր թոռան ուղեկցությամբ եւ ընտրում էր, որ «Ղարաբաղումը առաջընթաց ըլի»: Մարդիկ իսկապես գալիս էին, հյուպատոսություններում, բայց այդպիսի տեղամաս բացվել է միայն Երեւանում, քանի որ մտավախություն է եղել, թե Մոսկվայում կամ մի այլ երկրում բարդություններ կարող են ծագել:

«Ոչ, այդպիսի թիվ չկա, որ ազդի ընտրությունների արդյունքների վրա», ասաց Կ. Ավետիսյանը մեր այն դիտարկմանն ի պատասխան, թե արդյոք արտերկրում գտնվող ղարաբաղցիներն այնքան շա՞տ են, որ կարող են ազդել ընտրությունների ելքի վրա:

Մեր այն հարցին, թե այստեղ լրացուցիչ ցուցակում ընդգրկվելու դեպքում արագ հնարավո՞ր է ստուգել՝ արդյոք ԼՂՀ-ում նրանց փոխարեն չե՞ն ստորագրել եւ քվեաթերթիկ գցել՝ զարմացած պատասխան հնչեց. «Ուրեմն կարելի է ամեն հանցագործություն եւ խուլիգանություն պատկերացնել. Ղարաբաղում բոլորն իրար ճանաչում են, բացի այդ՝ մենք այդպիսի ավանդույթներ չունենք Ղարաբաղում, այն մարդիկ, որոնք փորձում էին թշնամանք մտցնել այստեղից, իրենց նպատակին չհասան: Ինձ թվում է՝ ղարաբաղցիներն են հենց այն ավանդույթը տարածելու, որ պարտվողները գան ու շնորհավորեն ընտրված նախագահին: Նախընտրական եռուն շրջանում փորձեցին ինչ-որ տեխնոլոգիաներ կիրառել, բայց մարդկային այն որակները, որոնք կարող են օբյեկտիվությունը պահպանել եւ կօգնեն, որ ամեն դեպքում մարդիկ իրենց մեջ ուժ գտնեն եւ հաղթողին շնորհավորեն», ասաց նա՝ հայտնի է, թե ինչ հաղթողի եւ ինչ «սեւ տեխնոլոգիաներ» կիրառողների նկատի ունենալով:

ՄԱՐԻՆԵ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Նախագահական ընտրություններն Արցախում կայացան

1-ին էջից

Այս վերջին ընտրությունների առանձնահատկությունն այն է, որ դրանք անցկացվել են երկրի հիմնական օրենքի՝ սահմանադրության առկայության պայմաններում: Հիշեցնենք, որ ԼՂՀ սահմանադրությունն ընդունվել է անցյալ տարվա դեկտեմբերի 10-ի համաժողովրդական քվեարկությամբ:

Թե՛ ընտրողների մասնակցության քանակով եւ թե՛ դիտորդների թվով հուլիսի 19-ի նախագահական ընտրությունները եւս առանձնահատուկ կարելի է համարել, որովհետեւ ընտրողների ակտիվությունն այս անգամ առավել մեծ էր, իսկ դիտորդների գնահատականները՝ ավելի բարձրանիշ: Վերջին տվյալներով, որոնք, հնարավոր է, հետագայում կհամալրվեն նոր ցուցանիշներով, ընտրություններին մասնակցել է 60267 մարդ կամ ընտրողների ընդհանուր թվի 65.71 տոկոսը: Ուշագրավ է, որ ի տարբերություն քաղաքական նմանատիպ մյուս միջոցառումների՝ Ստեփանակերտ քաղաքում ընտրության մասնակիցների թիվն այս անգամ զգալիորեն շատ է եղել, ինչը վկայում է երկրի ապագայի հանդեպ մայրաքաղաքի բնակիչների պատասխանատվության աստիճանի բարձրացման մասին:

Գերմանացի դիտորդներից մեկն իրենց մոտ տեղի ունեցող ընտրությունների հետ համեմատության մեջ դիտարկելով՝ արցախյան ընտրությունները գնահատել է կատարյալ, իսկ Չեխիայից ժամանած իրավապաշտպան Յանա Հրադիլկովան, որը դիտորդական առաքելությամբ մասնակցել է մի շարք երկրներում (այդ թվում՝ չճանաչված) անցկացված ընտրություններին, ղարաբաղյան ընտրությունները միանշանակ գնահատել է լավագույններից մեկը:

ԼՂՀ գործող նախագահ Արկադի Ղուկասյանը նույնպես բարձր գնահատելով ընտրությունները, համոզմունք է հայտնել, որ նորընտիր նախագահը պատվով կկատարի իր պարտականությունները՝ շարունակելով ու զարգացնելով ԼՂՀ-ում ձեւավորված ժողովրդավարության ավանդույթը:

Երեկ երեկոյան ժամը 8-ին, համաձայն ընտրական օրենսգրքի պահանջների, բոլոր 278 ընտրատեղամասերում փակվել են քվեատուփերը եւ սկսվել է քվեների հաշվումը: Նախնական արդյունքները հայտնի կլինեն արդեն այսօր՝ փաստելով այն անձի անունը, որն առաջիկա 5 տարիներին կստանձնի սահմանադրությամբ իրեն վերապահված քաղաքական պատասխանատվությունը երկրի ներսում եւ արտաքին հարաբերություններում:

ԴԱՏԱՐԱՆ

«Բի Լայնի» տնօրենը շատ «կասկածամիտ» է

Երեկ Կենտրոն, Նորք-Մարաշ համայնքների առաջին ատյանի դատարանում վերսկսվեց պատասխանողի՝ «Բի Լայն» ՍՊԸ-ի տնօրեն եւ վարորդ Արտակ Զաքարյանի բացակայության պատճառով երկու անգամ հետաձգված դատը: **«Ազգ»** օրաթերթի լրագրող Մարինե Մակարյանին 2006 թ. հոկտեմբերի 16-ին վրաերթի ենթարկած վարորդ Արտակ Զաքարյանը միայն երեկվա դատական նիստին ներկայացրեց իր բացակայությունը հիմնավորող փաստաթղթերը, սակայն չմոռացավ հորդորել լրագրողներին, դատարան չներկայանալու փաստը նյութերում չնշել: Տարօրինակ էր վարորդ Արտակ Զաքարյանի խոսքը դատարանում, որով նա կասկածի տակ էր առնում Մ. Մակարյանի ներկայացրած բոլոր փաստաթղթերը, պետական բուժ. հիմնարկների եզրակացություններն ու զավեշտի հասնող տոնով հերքում էր իր կատարած վրաերթը: Բազմիցս բացատրված ու գրավոր ներկայացված փաստերի շուրջ կրկին շրջապտույտ կատարելով, ակնհայտորեն դատական նիստը ձգձգելու փորձ էր արվում: Դատավոր Գայանե Կարախանյանը միջամտելով, վարորդ Արտակ Զաքարյանին հիշեցրեց, որ քր. գործով արդեն իսկ ապացուցված է, որ հենց ինքն իր մեքենայով վրաերթի է ենթարկել հայցվորին եւ խուսափել վնասի հատուցումից: Ի վերջո վարորդ Արտակ Զաքարյանը կասկածամտորեն ասաց, որ գուցե իր մեքենայով է հարվածել, ու վնասը պատրաստվում է հատուցել միայն 120.000 դրամի չափով: Պարզապես ծիծաղելի է, որ մեկ ժամվա ընթացքում նա իրեն հակասող բաներ էր ասում՝ նույն բուժ. հիմնարկի կողմից տրված 9 ամիսներին նշանակված բուժման կուրսից միայն մեկ ամսվանն էր ընդունում կամ ինչպես վերջում հայտարարեց. «Միայն 9 օրվա աշխատավարձի փոխհատուցում կտամ...»:

Դատական նիստը ընդմիջվեց մինչեւ օգոստոսի 1-ը, ժամը 15.30-ը: Հուսանք, որ այն վերջինը կլինի:

Ռ. Ռ.

«Ազգի» կայքէջի հյուրն է մարդու իրավունքների պաշտպանը

Այսօրվանից **«Ազգի»** կայքէջի հյուրն է մարդու իրավունքների պաշտպան (ՄԻՊ) Արմեն Հարությունյանը: Մեկ շաբաթվա ընթացքում՝ հուլիսի 20-27-ը կարող եք մարդու իրավունքներին առնչվող հարցերն ուղարկել Արմեն Հարությունյանին եւ **«Ազգի»** միջոցով ստանալ պատասխանները:

Հիշեցնենք, որ մարդու իրավունքների պաշտպանի ինստիտուտը մեր երկրում ներդրվել է 2003 թ.-ից, իսկ մարդու իրավունքների առաջին պաշտպանը Լարիսա Ալավերդյանն էր: 2006 թ. փետրվարի 20-ից մարդու իրավունքների պաշտպանը Արմեն Հարությունյանն է:

Մարդու իրավունքների պաշտպանն, ըստ էության, անկախ եւ ինքնուրույն պաշտոնատար անձ է, որն իրականացնում է մարդու իրավունքների պաշտպանության իրավունքը, երբ այն խախտվում է տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու դրանց պաշտոնյաների կողմից: Աշխարհում հայտնի է նաեւ մամուլի օմբուդսմենի ինստիտուտը, ինչը մեզ մոտ դեռեւս չկա: Վերջերս հայտարարվել է սակայն, որ ՄԻՊ գրասենյակում շուտով կաշխատի նաեւ ռազմական հարցերով մարդու իրավունքների պաշտպանը:

Դիտարկում

Էներգետիկ ռեսուրսները եւ նրանց «դերը» քաղաքական համակարգերի ձեւավորման գործում

Նավթային գործոնը եւ Ադրբեջանը

Էներգետիկ խնդիրը եւ ընդհանրապես էներգետիկ անվտանգության հարցը վաղուց արդեն դարձել է համաշխարհային գլոբալ քաղաքականության բաղկացուցիչ մասը: Հասկանալու համար այդ քաղաքականության ազդեցությունը՝ պետք է նախ եւ առաջ հասկանանք դրա ծնող պատճառները եւ քաղաքական այն շահերը, որոնք փնտրում է աշխարհի այս կամ այն տերությունը: Հարավային Կովկասը, Կասպից ծովի ավազանը եւ Միջին Ասիան վաղուց արդեն գտնվում են գլոբալ քաղաքականության կենտրոնում: Արեւմուտքն այս տարածաշրջանները, որպես կանոն, դիտարկում է մի միասնական շղթա, որը անքակտելի է եւ որը կարելի է վերահսկել միայն իր ամբողջության մեջ: Այս ենթատեքստում կարեւոր նշանակություն ունի հատկապես նավթի եւ գազի գործոնը: Տարածաշրջանի վերահսկողություն սահմանելու համար տերությունները դիտարկում են հենց էներգետիկ պաշարների վերահսկողության հաստատումը: Հասկանալի է, որ այս պայմաններում տարածաշրջանի երկրները, հատկապես նավթ եւ գազ արտահանող, փորձում են կարեւորել սեփական դերակատարումն արդեն իրենց տարածաշրջանային պայմաններում:

Բնական ռեսուրսների ազդեցությունների քաղաքական բաղկացուցիչը

Ինչպես են բնական ռեսուրսներն ազդում քաղաքական համակարգերի վրա: Այս հարցը թերեւս արեւմտյան գիտական շրջանակների կողմից ամենաուսումնասիրված թեմաներից մեկն է: Վաղուց արդեն հայտնի է քաղաքական այն աքսիոմը, որ այն երկրները, որոնց ներքին համախառն արդյունքի մեջ բնական ռեսուրսների գործոնը՝ հատկապես էներգակիրների, 30 տոկոս է եւ ավելի, ապա դա ուղղակիորեն ազդում է նաեւ այդ երկրների քաղաքական համակարգերի վրա: Կարելի է ասել, որ չնչին բացառությամբ էներգակիրների եւ նմանատիպ այլ ռեսուրսների տիրապետող երկրներում, որպես կանոն, բռնատիրական քաղաքական համակարգեր են գործում: Արդյոք սա պատահականությո՞ւն է, թե՞ «ռեսուրսային գործոնի» ազդեցություն: Նմանատիպ երկրները նաեւ աչքի են ընկնում քաղաքական անկայունությամբ եւ բռնատիրական ռեժիմների հաճախակի փոփոխությամբ: Քաղաքագետների եւ պատմաբանների համար արդեն կարծես թե աքսիոմ է դարձել նաեւ այն կարծիքը, որ «այնտեղ, որտեղ կա նավթ, չկա ժողովրդավարություն»: Հավանաբար դա է պատճառը, որ բնական ռեսուրսներով հարուստ երկրներում այդ ռեսուրսները, հատկապես նավթը, դիտարկվում են ոչ թե բարիք, այլ չարիք, որը պատերազմներ, անկայունություն եւ աղքատություն կարող է բերել: Պատահական չէ՝ համաշխարհային պատմության ընթացքում բազմաթիվ են դեպքերը, երբ որեւիցե երկրում նավթի հսկայական պաշարների հայտնաբերումից հետո այդ երկրի տնտեսությունը ոչ թե աճ, այլ միայն ընդհանուր տնտեսական եւ սրանից բխող քաղաքական հետընթաց է գրանցել: Օրինակ, Նիգերիայում նավթ հայտնաբերելուց եւ դրա կոմերցիոն արդյունահանում սկսելուց հետո աֆրիկյան այդ երկիրը, որը նախկինում տարածաշրջանի գյուղատնտեսական ապրանքների թիվ մեկ արտահանողն էր, սկսեց հետընթաց ապրել: Ոչ միայն ամբողջովին ոչնչացավ Նիգերիայի գյուղատնտեսությունը, այլեւ հայտնվեց Աֆրիկայի ամենաաղքատ երկրների շարքում: Վերջին 25 տարիների ընթացքում Նիգերիան նավթի վաճառքից ստացել է մոտ 300 մլրդ դոլարի օգուտ, սակայն նրա բնակչության 60 տոկոսի եկամուտները օրական հազիվ կազմում են 2 դոլար: Իսկ բնակչության, միջին շնչի հաշվով, եկամուտները 80-ական թթ.-ի 800 դոլարից ընկել են՝ հասնելով մինչեւ 300 դոլարի: Բոլիվիայի եւ Վենեսուելայի պես գազով ու նավթով հարուստ երկրները մինչ օրս չեն կարողանում դուրս գալ աղքատության ճիրաններից: Նավթի հարցով զբաղվող միջազգային կառույցների համար արդեն պարզ է, որ էներգակիրներով հարուստ երկրները, որպես կանոն, այդպես էլ չեն կարողանում նավթային եկամուտները վերածել իրենց քաղաքացիների կենսամակարդակի բարձրացման համար կարեւորագույն գործոնի: Այսպես՝ նավթով հարուստ 48 երկրների կեսից ավելին (որոնց արտահանման ծավալում 1965-1995 թթ.-ին նավթը կազմել է ընդհանուր ծավալի նվազագույնը՝ 30 տոկոսը), ըստ ՄԱԿ-ի տարեկան զեկույցի, գտնվում է ամենաաղքատ երկրների շարքում: Այս ցանկից միայն Նորվեգիան եւ Կանադան են հարուստ երկրների շարքում, սակայն նրանք այդ հաջողությանն էին հասել դեռ մինչեւ նավթից ստացվող եկամուտների աճը: Oxfam կազմակերպության հետազոտությունները ցույց են տվել, որ նավթային եւ բնական այլ ռեսուրսների վրա հիմնված տնտեսություն ունեցող երկրներում աղքատությունը ոչ միայն չի կրճատվում, այլեւ շատ դեպքերում ավելանում է: Ըստ այդ հետազոտությունների հեղինակ Մայքլ Ռոսսի՝ նավթի ու ընդհանրապես բնական ռեսուրսների գործոնը պատճառ է ոչ միայն աղքատության, այլեւ աշխարհի շատ երկրներում ընթացող քաղաքացիական պատերազմների: Մայքլ Ռոսսը, որը բնական ռեսուրսների ազդեցությունը երկրների տնտեսական եւ քաղաքական համակարգերի վրա թեմայով մի շարք հետազոտությունների հեղինակ է, գրում է. «Մի շարք ուսումնասիրությունների համաձայն, երբ պետությունը մեծապես կախված է բնական ռեսուրսների արտահանումից, որպես կանոն «տառապում» է քաղաքացիական պատերազմներից»: Ռոսսը նաեւ նշում է, որ «ամեն տիպի բնական ռեսուրս, ինչպես, օրինակ, նավթը, ադամանդը եվ այլն, եթե գերակշռում է երկրի տնտեսության մեջ, ապա դա նշանակում է, որ երկիրը գնում է դեպի քաղաքացիական պատերազմ»: Նավթային եւ բնական այլ ռեսուրսներից կախվածություն ունեցող երկրների ներքաղաքական կայունությունն ամբողջովին կախված է բնական ռեսուրսների արտահանման ծավալներից եւ միջազգային շուկայում դրանց գների մակարդակից: Այսինքն, երբ բնական այդ ռեսուրսների գները բարձր են, այդ երկրներում տիրապետող ռեժիմները կարող են իրենց հանգիստ զգալ, սակայն բավական է, որ միջազգային շուկաներում նավթի, ադամանդի կամ բնական այլ ռեսուրսի գինը ընկնի, այդ երկրներում կսկսվեն քաղաքական անհանգստության դրսեւորումներ, ընդհուպ քաղաքացիական պատերազմ եւ քաղաքական վարչակարգի փոփոխություն: Օրինակ՝ ժամանակին, միջազգային շուկաներում բնական ռեսուրսների գների անկման շրջանում, նման անկայունություններ եւ քաղաքական ռեժիմների փոփոխություններ են տեղի ունեցել Նիգերիայում, Վենեսուելայում, Իրանում, Իրաքում, Ալժիրում եւ այլ երկրներում: Նման կախվածությունը բնական ռեսուրսներից, ըստ Կարլա Թերիի բացատրվում է միջազգային շուկաներում այդ ռեսուրսների գների հաճախակի փոփոխությամբ: Այսինքն՝ երբ ռեսուրսների, մասնավորապես նավթի, գները միջազգային սակարաններում բարձր են լինում, այդ հումքից գերեկամուտներ ստացող երկրներն սկսում են ավելացնել իրենց պետական ծախսերը: Մասնավորապես սեփական ժողովրդի լոյալությունը գնելու համար բարձրացվում են թոշակները, աշխատավարձերը, սոցիալական այլ ծախսեր են ավելացվում պետական բյուջեում եւ այլն: Սակայն բնական ռեսուրսների գները, որպես կանոն, փոփոխական են եւ դրանց անկման դեպքում, դրանից բխող, նախկինում հայտարարված ծախսերի նվազեցումը բերում է քաղաքական եւ սոցիալական դժգոհությունների, նույնիսկ սոցիալական պայթյունի: Նման իրավիճակից խուսափելու համար բնական ռեսուրսներ արտահանող երկրները գների անկման շրջանում ստիպված են լինում արտաքին մեծ պարտքեր անել, ինչն էլ բերում է նրանց կախվածության մեծացմանը միջազգային ֆինանսական կառույցներից: Նույնիսկ նավթ եւ նավթամթերք արտահանող այնպիսի հսկաներ, ինչպիսին են Սաուդյան Արաբիան եւ Քուվեյթը, ունեն արտաքին ու ներքին հսկայական պարտք: Նման քայլի նրանք ստիպված են դիմել, քանի որ դա միակ ձեւն է նավթի գնի անկման ժամանակ թե՛ բնակչության եւ թե՛ երկրի քաղաքական ու զինվորական էլիտայի շրջանում դժգոհությունները լռեցնելու համար: Օրինակ՝ անցած դարի 70-80-ական թվականներին նման իրավիճակ ստեղծվել էր ՕՊԵԿ-ի անդամ շատ երկրներում: 70-ական թվականներին, երբ նավթի գներն աննախադեպ բարձր էին, վերջիններիս ներքին ծախսերի տարեկան աճը կազմում էր մոտ 45 տոկոս, իսկ, օրինակ, Վենեսուելայինը՝ 75 տոկոս: Այսինքն՝ նավթից եւ բնական այլ ռեսուրսներից ստացվող հսկայական եկամուտների հետեւանքով շատ դեպքերում այդ երկրների դրամական միջոցների սղաճը տարեկան հասնում էր 25 տոկոսի: Էժան վարկային միջոցները հնարավորություն էին տալիս այդ երկրներին հսկայածավալ եւ թանկարժեք ներդրումներ կատարել: Եվ ինչպես նշեցինք՝ միջազգային հումքային սակարաններում գների անկման դեպքում նման երկրներում առաջանում են տնտեսական եւ ապա դրանից բխող ներքաղաքական լուրջ ճգնաժամեր: Միջազգային վերլուծաբանները դա համարում են պետական եկամուտների վատ կառավարման հետեւանք, իսկ տնտեսագետները որակում են որպես «հոլանդական» հիվանդության դրսեւորում: Այս երեւույթը կոչվում է «հոլանդական հիվանդություն», որովհետեւ վերը նշված իրավիճակը տեղի ունեցավ նաեւ Հոլանդիայում, երբ անցյալ դարի 60-ական թվականներին այնտեղ գազի պաշարներ հայտնաբերվեցին, ինչը հսկայական լրացուցիչ եկամուտներ բերեց այստեղից բխող դրական եւ բացասական հետեւանքներով:

Նավթային գործոնի ազդեցությունը Ադրբեջանի քաղաքական համակարգի վրա

Նշված գործընթացներն իրենց ազդեցությունն են ունենում նաեւ նավթով հարուստ Ադրբեջանի վրա, ինչը հատկապես կարեւոր է քննարկման եւ վերլուծության համար, հասկանալու ոչ միայն այդ երկրի ներքաղաքական զարգացումները, այլեւ այն ազդեցությունը, որը էներգակիրների արտահանման ծավալի աճի հետ կրում է նաեւ Ադրբեջանի արտաքին ու ներքին քաղաքականությունը: Այսպես, 1994-ի աշնանը՝ հայտնի «Դարի պայմանագրի» կնքումից հետո, այդ երկրում Հեյդար Ալիեւի իշխանության օրոք նորից սկսեց վերածնունդ ապրել նավթային ոլորտը, ինչը, նկատենք, Ադրբեջանի միակ հարստությունն է: Եվ ադրբեջանցիներից շատերը համոզված են, որ նավթը նաեւ երկրի հզորության հիմքն է, սակայն այդպե՞ս է: Այսպես՝ 1994-ից մինչեւ 2005-ը այդ երկրի նավթային տնտեսության մեջ ներդրվել է մոտ 13.6 մլրդ դոլար գումար: Այս ներդրումների առյուծի բաժինը՝ 9.5 մլրդ դոլար գումար, ներդրվել է Ադրբեջանի նավթային սեկտորի հավանաբար միակ հեռանկարային հանքահորում՝ այսպես կոչված, Ազերի-Չիրաղ Գյունեշլի նավթային դաշտում: Այստեղից 2004-ից արդեն սկսել է նավթ հոսել դեպի միջազգային շուկա՝ այդ երկրում նավթի արդյունահանման ծավալը 2005-ին հասցնելով մինչեւ 22 մլն տոննա տարեկան: Ըստ հենց նույն այդ աղբյուրների՝ 2004 թ.-ին Ադրբեջանի ածխաջրի արտահանման ծավալները կազմում էին ընդամենը 15.5 մլն տոննա, այսինքն՝ աճը մեկ տարվա ընթացքում կազմել է մոտ 42.9 տոկոս: Այսպիսով՝ եթե դեռ 1997-ին Ադրբեջանի արտահանման ծավալում նավթը եւ նավթամթերքը կազմում էին ընդհանուրի 61 տոկոսը, ապա արդեն 2002-ին այդ թիվը հասավ 88 տոկոսի, իսկ ոչ նավթային մթերքների արտահանման ծավալը կրճատվեց 38.6 տոկոսից մինչեւ 8.7 տոկոսի: Այսինքն՝ կարող ենք եզրակացնել, որ Ադրբեջանում բառացիորեն տեղի է ունենում այն տնտեսական էֆեկտը, ինչը ժամանակին տեղի էր ունեցել նավթով հարուստ մի շարք երկրներում. այսինքն՝ նավթամթերքի արտահանման ծավալների մեծացումը բերում է տնտեսության մյուս ճյուղերի ոչնչացմանը: Այսպես՝ ըստ Ադրբեջանի վիճակագրության ծառայության տվյալների՝ ալյումինի արտադրությունը 1990-ի 238 հազար տոննայի փոխարեն 1999-ին կազմեց 76 հազար տոննա: Կտորեղենի արտադրությունը 150 մլն քառակուսի մետրից նվազեց մինչեւ 0.8 մլն քառակուսի մետրի տարեկան, պահածոյացված մթերքների արտադրության քանակը տարեկան 653 մլն տուփից ընկավ մինչեւ 49 մլն տուփ: Այսպիսով՝ նկատելի է Ադրբեջանի ոչ նավթային սեկտորի ոչնչացումը, ինչին նպաստում են նավթի գների աննախադեպ աճը եւ նավթի արդյունահանման ծավալի մեծացումը այդ երկրում: Ադրբեջանի կախվածությունը նավթային գործոնից մեծացնում է նաեւ նրա կախվածությունը միջազգային հումքային սակարաններում նավթի գնից ու այդ գնի հնարավոր տատանումներից: Եվ պարադոքսալն այն է, որ ինչքան Բաքուն մեծացնում է իր արտահանման ծավալները, այնքան մեծանում է նաեւ նրա կախվածությունը նավթի գների տատանումներից, այսինքն՝ այնքան նրա տնտեսությունը ավելի խոցելի է դառնում եւ մեծանում է կախվածությունը նավթի նկատմամբ միջազգային պահանջարկից ու առաջարկից: Նավթային ոլորտում ներդրումների մեծացումը բերում է այդ երկրի ներքին համախառն արդյունքի աննախադեպ աճին, ինչը հատկապես նկատելի է վերջին մի քանի տարիներին: Սակայն, չնայած դրան, ներդրումները նավթային ոլորտում քիչ են ազդում երկրի բնակչության կենսամակարդակի վրա, քանի որ այդ ճյուղը լինելով բավականին ֆինանսատար, այսինքն՝ խոշոր ներդրումներ պահանջող, միաժամանակ նաեւ աշխատատար չէ: Այսպես՝ 2002-ի տվյալներով, նավթային ոլորտը կազմում էր այդ երկրի ներքին համախառն արդյունքի մոտ 40 տոկոսը եւ չնայած դրան՝ այդ բնագավառում աշխատում էր Ադրբեջանի բնակչության ընդամենը 1 տոկոսը: Ադրբեջանը վաղուց արդեն վերածվել է, այսպես կոչված, «մեկ տնտեսության» երկրի: Եվ վերջին տարիներին աննախադեպ եկամուտները Ալիեւների կլանին հնարավորություն են տվել էլ ավելի ուժեղացնելու իր հզորությունը երկրի ներսում, կատարելով այն քայլերը, ինչը, որպես կանոն, հատուկ է բնական հումքով հարուստ բռնատիրական երկրներին. կրճատելով հարկերը կամ որոշ դեպքերում դրանք ընդհանրապես վերացնելով՝ պետությունը նվազեցնում է բյուջեի ձեւավորման գործում երկրի բնակչության ու գործարար խավի դերակատարումը, հետեւաբար նաեւ իր կախվածությունը այդ շրջանակներից՝ այստեղից բխող բոլոր հետեւանքներով: Դրա փոխարեն պետությունն ակնկալում է մեծ մուտքեր նավթի արտահանման ծավալներից, հետեւաբար կախվածության մեջ է հայտնվում նավթային անդրազգային ընկերություններից, որոնք խոշոր ներդրումներ են կատարում այդ երկրի նավթային տնտեսությունում: Այսպես, ըստ Արժույթի միջազգային հիմնադրամի հաշվարկների, նավթի գնի անկումը, թեկուզ մեկ դոլարով, նշանակում է, որ Ադրբեջանը տարեկան կկորցնի մոտ 35 մլն դոլար գումար: Նկատենք, որ այս հաշվարկները արված են եղել 2000-ի համար, այսօր, երբ Ադրբեջանի արտահանման ծավալները եռակի ավելացել են, ապա այդ կախվածությունը, հետեւաբար նաեւ կորուստները, էլ ավելի են մեծացել: Այսպես՝ անցած 2006 թ.-ի հուլիսից մինչեւ 2007թ.-ի հունվար միջազգային սակարաններում նավթի գնի աննախադեպ անկումը՝ մոտ 20-25 դոլարի չափով, Ադրբեջանի տնտեսության վրա, ամենահամեստ հաշվարկներով, կարժենա 2-3 մլրդ դոլար գումարի կորուստ, սա նշանակում է, որ բյուջեն չի ստանա մինչեւ 1 մլրդ դոլարի եկամուտ: Իսկ այդ ծախսերն արդեն հաշվարկված են երկրի 2007թ.-ի բյուջեում, ինչը նշանակում է, որ բացը լրացնելու համար պետությունն ստիպված է լինելու ավելացնել երկրի արտաքին ու ներքին պարտքի ծավալները: Նկատենք նաեւ, որ այս տարի Ադրբեջանում բենզինի, գազի, էլեկտրաէներգիայի, ջրի եւ սրանից բխող առաջին անհրաժեշտության այլ ապրանքների աննախադեպ թանկացումը կապված է հենց նավթային այս արդեն փաստ դարձած կախվածության ուժեղացման հետ:

Այսինքն՝ կարող ենք եզրակացնել, որ միջազգային սակարաններում նավթի գների աննախադեպ բարձրացումը, նավթի արդյունահանման եւ արտահանման ծավալների մեծացումը, դրանից բխող եկամուտների աննախադեպ աճն այդ հարստություններով հարուստ երկրներում բերում է.

ա) նավթային տնտեսության ոլորտի աննախադեպ աճի եւ որպես հետեւանք՝ տնտեսության մյուս ճյուղերի սնանկացման,

բ) ներքաղաքական համակարգում գործադիր իշխանության հզորացման եւ նրա կախվածության թուլացմանը ներքաղաքական զարգացումներից,

գ) պետական կառուցվածքային համակարգի կարեւորագույն ճյուղերից մեկի՝ հարկահավաքության ինստիտուտի ոչնչացման՝ վերջինիս անհրաժեշտության բացակայության պատճառով,

դ) որպես հետեւանք կախվածության մեծացմանը հումքի արտահանումից ստացվող եկամուտներից,

ե) որպես հետեւանք անդրազգային ընկերությունների դերի ու ազդեցության մեծացմանը այդ երկրների տնտեսական եւ քաղաքական համակարգերի վրա,

զ) կախվածության մեծացմանը միջազգային նավթային սակարաններում նավթի գների տատանումներից:

Եվ այսպես՝ վերը նշված 6 հիմնական մոտեցումները թույլ չեն տալիս պետական համակարգերի ձեւավորումը եւ, որպես կանոն, նմանատիպ երկրների կայացումը՝ որպես ինքնուրույն քաղաքական սուբյեկտ միջազգային քաղաքական համակարգում: Այս իրավիճակը հատկապես վտանգավոր է նորաստեղծ պետությունների համար, որոնց տանում է դեպի բռնատիրական համակարգի ձեւավորում: Եթե նավթային հզոր պաշարներ ունեցող երկրները դեռ ի վիճակի են այս հարցերը լուծել եւ հաղթահարել ժամանակ առ ժամանակ նավթի գների անկման պայմաններում առաջացած ճգնաժամերը, ապա նավթի փոքր պաշար ունեցող երկրները, ինչպիսին են Կասպյան տարածաշրջանի պետությունները, դառնում են էլ ավելի խոցելի եւ նրանց կախվածությունը անդրազգային նավթային ընկերություններից եւ հումքային սակարաններում նավթի գներից էլ ավելի է մեծանում:

ԱՐՄԱՆ ՄՈՒՍԱՅԱՆ

ԱԶԳ-ՆԵՐԴԻՐ

[illegible]-12

«ԽԱՉԱԳՈՂ» վեպը՝ նաեւ «Ազգի» կայքէջում

Նախորդ մասերի տպագրության օրերը՝ մայիսի 4, 11, 18, 25, հունիսի 1, 8, 15, 22, 29, հուլիսի 5, 13

ՊԱՐՈՒՅՐ ՀԱԿՈԲՅԱՆ

ԽԱՉԱԳՈՂ

...35

Հիվանդասենյակի դռան մոտ միլիցիոներ էր կանգնած, պատիվ տվեց:

Վրացին աչքերը փակ անշարժ պառկած էր, մի հոգի, դիմագծերով նրան նման, նստել էր մահճակալի մոտ դրված աթոռին:

Վրացին աչքերը բացեց:

- Միայն մի բառ,- ասաց մայրը,- այո կամ ոչ, կամ գլխով կանես,- եւ մատը ահեղ դատավորի պես կրծքիս դնելով հարցրեց,- նա՞ է...

Իսկ եթե վրացին ասի «այո» կամ գլխով հաստատի ու մեռնի՞...

Վրացին երկու անգամ գլուխն օրորեց:

Լսեցի Ինայի հոգոցը:

- Վերջ, գնացինք,- ասաց մայրը:

Դրսում մի պահ կանգնեցինք: Բելովը պիտի վերադառնար վրացու մոտ, ներողություն խնդրեց Բելիկովից եւ... գովեց ինձ:

- Զարմանալի ինքնատիրապետում է,- ասաց,- այդ տարիքում... Մեկ ուրիշը լացուկոծ կգցեր: Մինչդեռ մարդասպանության մեջ էր մեղադրվելու:

- Շախմատի՞ստ է,- ձգեց Բելիկովը:

- Միայն վերջում թուլացավ... Թեեւ դա ուրիշ հողի վրա էր... կարծես:

- Այդ դեպքում չես կարող ասել՝ թուլացա՞վ, թե՞...

Նրանք ծիծաղեցին, մենք էլ: Անցավ սարսափելի լարվածությունը, այդպես անընդհատ կրկջալի՝ մայրի կարծիքը փոխելու վտանգին ենթարկվելով:

- Մենք դեռ շախմատ կխաղանք,- ասաց նա:

Պիտի ասեի. «Խորհուրդ չեմ տա, որովհետեւ ես Ձեզ ոչ թե կհաղթեմ, այլ կջախջախեմ պարզապես», բայց բերկրանքն այնքան ուժգին էր, որ ժպտացի միայն: Ցնդեց նաեւ մեղադրանքը, որ ամբողջ օրը խմորվում էր, թե ինչպե՞ս կարելի է անմեղ, անտեղյակ մարդուն հանկարծակի բերել միլիցիա, ժամերով պահել, հոգեբանական խաղերով ճնշել, հասցնել հուսահատության: Եթե մի քանի օր շարունակվեր, գուցե նաեւ ծեծեր...

Բելիկովն էլ հեռացավ: Իհարկե, խորին շնորհակալություն հայտնեցի:

Մնացինք երկուսով, լուռ:

Մոռացել էի, որ ծխախոտ ունեի: Երբ վառեցի ու ծուխը ներս քաշեցի, ասաց՝ նախանձում եմ:

- Խնդրեմ, կարող եմ հյուրասիրել:

- Ոչ, երեխաներ կան,- ապա հարցրեց,- կթողնե՞ս, որ ծխեմ:

- Ինչո՞ւ ոչ:

- Մի ժամանակ արգելում էիր եւ... փոխարինում...

- Դա մի ժամանակ էր:

- Ընդամենը երեկ: Ի՞նչ փոխվեց:

- Գիշերը ագռավները կռկռում էին՝ Իռռռա եւ Կիռռռա, Իռռռա եւ Կիռռռա,... կիռ, կիռ...

- Ուրեմն նրա համա՞ր ես վերադարձել այգի... վերադարձել ես, որ սպանե՞ս...

Այս աղջիկն ինձ չհասկացավ:

- Երբ Բելովը հարցրեց, թե երաշխավորո՞ւմ եմ քո անմեղությունը, չկարողացա խոսել...

- Որովհետեւ տատանվում էիր:

- Ես շշմեցի իմանալով, որ գիշերը նորից այգի ես գնացել: Եվ այդ պահին հիշեցի դեմքիդ արտահայտությունը, երբ վրացին Նինային էր նայում:

- Ի՞նչ արտահայտություն էր:

- Ճիշտ գետափի օրվա պես էր, երբ դանակով նետվում էիր կռվելու, կատաղի...

- Դու ինձ չես ճանաչում:

- Այո, չեմ ճանաչում: Եթե ճանաչեի, անմիջապես կասեի, որ դու չես կարող սպանել... Չեմ ճանաչել, բայց սիրել եմ...

- Առանց ճանաչելո՞ւ:

- Մի՞թե ճանաչելով են սիրում: Ճանաչելով հիասթափվում են,- կարճ ծիծաղեց Ինան:- Չէ՞ որ դու էլ ինձ ես սիրել առանց ճանաչելու:

- Սիրե՞լ եմ:

- Այո, սիրել ես, այլեւս չե՞ս սիրում:

- Ագռավներին հարցրու: Նրանք ամեն ինչ տեսնում են վերեւից:

Հենց այդ պահին ծառի վրա մեկը կռկռաց:

- Ի՞նչ ասաց,- ծիծաղեց Ինան,- թարգմանիր:

- Չլսեցի՞ր, կիռ, կիռ, կիռ...

- Վերջացրու, խնդրում եմ: Այստեղից կարճ ճանապարհով կարող ենք դուրս գալ տատի տան մոտ, արի գնանք, կհանգստանաս...

- Ոչ, մերոնք հիմա ամեն ինչ կմտածեն, գնամ, հասնեմ:

- Նինան էլ էր անհանգստանում, շա՜տ անհանգիստ էր... Երեկոյան կգա՞ս տատի տուն:

- Ինչի՞ համար:

- Ինչ է պատահել, Արամ,- նա սկսում էր բարկանալ:

Վրացիների խումբը գալիս էր հիվանդանոց, ինչպես միշտ՝ ձայները շատ բարձր էին:

- Քայլենք,- ասացի:

Երբ անցնում էինք վրացիների կողքով, չերեւաց, թե նրանից որեւէ մեկը կասկածանքով է նայում ինձ: Ընդհանրապես բոլոր դրսեցիները՝ հայերը, վրացիները, ադրբեջանցիները, չեչենները եւ ուրիշներ, թեեւ միմյանց հետ շփվելու հակում չէին ցուցաբերում, բարեւում էին եւ մի երկու բառ փոխանակում, ջանում էին միջադեպի առիթ չտալ, հանդուրժողականություն կար: Մինչդեռ տեղացիների հանդեպ ագրեսիվ էին, ամբարտավան, հատկապես վրացիներն ու չեչենները: Վերեւից նայելու, սեփական գերազանցության զգացողություն կար: Ադրբեջանցիները նկատելի զգուշավոր էին, տափուկ մի ձեւի:

Այս խումբն էլ եկավ, անցավ նեղ փողոցը բռնած, նույնիսկ ավտոներին ճամփա չէին տալիս: Գուցե ընկերոջ հետ կատարվածից էին կատաղել:

- Դրանց բոլորին հարկավոր է քշել այստեղից,- Ինայի բարկությունը շեղվեց ինձնից,- ճիշտ է անում Պետրոն, որ...

Նա խոսքը կտրեց՝ աչքի ծայրով ինձ նայելով:

Երկրորդ տատանումը, զգուշության, անվստահության երկրորդ դրսեւորումը: Բելովի մոտ զգուշացավ ինձ երաշխավորելուց, փաստորեն չբացառեց իմ մեղավորությունը, ուրեմն կարող էր եւ դատարանում ցուցմունք տալ իմ դեմ: Այստեղ խոսքը կտրեց, չվստահեց:

Վատ նշան էր, սկսել էի մտքիս մեջ պատասխանել նրան: Կարծես նորից դառնում էի ինքնամփոփ ու լռակյաց, ինչպես մինչեւ նրան ճանաչելն էի: Մինչդեռ սիրային բռնկումների օրերին շաղակրատում էի, բլբլացնում, հրճվում ակնթարթորեն պատասխանելու հնարամտությամբ, թեկուզ հենց երեկ: Ընդամենը մի օր առաջ միասին էինք եւ երջանիկ:

- Որտե՞ղ ես, չե՞ս լսում,- ականջիս հասավ նրա ձայնը, կանգնել էր:

- Իհարկե լսում եմ... Դու ասացիր՝ դրանց հարկավոր է քշել այստեղից: Մինչդեռ պետք է ասեիր՝ մեզ հարկավոր է քշել այստեղից...

- Ես այդպիսի բան չեմ ասի քեզ, չեմ կարող,- մոտեցավ, մի քիչ էլ մոտեցավ,- ուզում եմ թեքվել այստեղից, գնամ տատի տուն... հետո կբարձրանամ... Ձերոնք մեր փողոցում են աշխատում... Միգուցե գաս... Ամբողջ օրը ոչինչ չես կերել, տառապալի վիճակի մեջ,- արդեն հպվում էր ինձ, փողոցի մեջ, օրը ցերեկով:

Եթե գնայի տատի տուն, կորած էի, նորից կդառնայի նրա գերին: Բռնեցի ուսերը, կարծեց, թե գրկում եմ, ժպտաց գլուխը կախ եւ հակվեց առաջ, բայց ես հեռացրի նրան:

- Հետո կխոսենք... Հիմա անպայման պետք է գնամ մերոնց մոտ:

Եվ արագորեն հեռացա, փախա:

Մոտ քսան րոպեից «Բելոխայի» կանգառում իջա ավտոբուսից: Ընթրիքի ժամ էր, մերոնք ճաշարանում կլինեին, բայց Նինան այսօր էր գնալու: Չէի ուզում զրկվել նրան վերջին անգամ տեսնելու հնարավորությունից, ամենավերջին անգամ: Ճիշտը ճաշարան գնալն էր, մինչեւ քրոջ գալը դժվար թե մեկներ, բայց ուղղվեցի դեպի Անտառային:

Հոր «Վիլիսը» կանգնած էր փողոցում, իրենց տան դիմաց, բակում մարդ չէր երեւում: Մերոնք չկային, քանդվեց համարի տունն էին դրսից սվաղում, այստեղ էին գործիքները, կավի կեսը տեղն էր: Խառնեցի ցեխը, լցրեցի տաշտակը եւ շարունակեցի պատի կիսատ սվաղը: Տենդագին արագությամբ էի աշխատում, հաճույքով էի ծեփում, լիցքաթափվում էր եւ լիցքավորվում միաժամանակ: Ցեխի կեսը ծեփեցի, անցա կոկելուն, ապա մնացածը վերջացրի: Վերջում կոկում էի դանդաղ, ծխելով:

Մերոնք եկան, Սաքոն չկար, գնացել էր միլիցիա, անհանգստացել էր ինձ համար: Բրիգադիրի հոգատարությունն ստիպեց, որ ներեմ նրա խարդախությունները:

- Ինչի՞ էիր գիշերով գնում նորից,- նախատեց Փայլակը, երբ պատմեցի գլխիս եկածը:

- Վրացին չասա՞ց ով է խփել,- հարցրեց Դավիթը:

- Մայրը մտավ մոտը, երեւի կիմանա:

- Հիմի արդեն տնից դուրս գալը շատ մեծ վտանգ է,- հայտարարեց Փայլակը:

Նա աչքի էր ընկնում վտանգի բացառիկ զգացողությամբ: Ասենք, աղյուսները գրկած գալիս էր, հանկարծ դրանք գցում էր ու դեմքի սարսափահար արտահայտությամբ ձեռքը խփում գրպանին: Իր ամբողջ փողը միշտ մոտն էր պահում:

- Ինչ ենք անում,- Փայլակը դիմեց Ռազմիկին,- կավ չսարքե՞նք:

- Եկանք, որ ցեխը վերջացնենք, գնանք,- առարկեց Դավիթը,- Արամն արդեն վերջացրել է:

- Հա, գնանք, Արամն էլ կհանգստանա...

Փայլակը հավաքեց գործիքները, ներս մտավ: Սաքոն եկավ, ուրախացած: Միլիցիայում էր իմացել, որ ինձ բաց են թողել:

- Բախտդ բերեց,- ասաց,- վախենում էի, որ քո վրա շառ կտան:

- Հա, բա,- հաստատեց Փայլակը,- ի՞նչ կանեիր, ի՞նչ պիտի անեինք, օտար տեղ, օտար մարդիկ...

- Բելովին գովում են,- ասաց Սաքոն,- ասում են՝ շատ խորամանկ է, բայց արդար է:

Երբ հեռանում էինք, իրենց բակից քույրերը դուրս եկան: Վերջապես, հույսս կտրել էի:

- Ես կգամ,- ասացի կանգնելով:

- Խելքի չի գալիս,- փնթփնթաց Փայլակը,- գոնե մի սիրուն աղջիկ լիներ... Երկու բահի պոչի համար խելքը թռցրել է...

Վերադարձա քանդվեց համարի մոտ: Եթե ինձ համար էին դուրս եկել, կմոտենային: Եկան իմ կողմը: Եվս մի պատկեր ալբոմի համար: Գեղեցիկ տեսարան էր, գեղեցիկ էին քույրերը հատկապես միասին, երեկոյան մեղմ արեւաշողերի մեջ, համաչափ ու ներդաշնակ: Փայլակն ի՞նչ էր հասկանում գեղեցկությունից, որ ասածին ուշադրություն դարձնեի, թեեւ նրա հանկարծակի դիտողությունը հիշեցրել էր առաջին օրերի մտածմունքներից մեկը, թե գուցե Ինան իմ աչքին է այդպես գեղեցիկ երեւում: Նինայի ձեռքին նեղ փաթեթ կար: Հավանաբար իրենց խոստացած նվերն էր: Նվերը տվել էր քրոջ ձեռքը, վախենո՞ւմ էր, որ իրենից չեմ ընդունի:

- Ես ամեն ինչ իմացա Ինայից,- մոտենալով ասաց Նինան,- ինչ ահավոր բան է եղել: Շատ ուրախ եմ, որ այդ անհեթեթությունը պարզվեց: Ինչպե՞ս կարելի է մարդուն այդպիսի փորձության ենթարկել...

- Լավ, ճառդ ավարտիր,- ընդհատեց Ինան,- ժամանակ չկա:

Նինան նեղսրտած նայեց նրան: Քույրերը շատ էին սիրում միմյանց, բայց հակաճառությունն ու հանդիմանանքը նկատելի էին նրանց խոսակցություններում: Իմ ու Ինայի միջեւ նույնպես գժտության ու սիրո բռնկումներն իրար էին հաջորդում:

- Սիրելի Արամ,- կարծես ի հեճուկս քրոջ ասաց Նինան:

Ինայի աչքերը, բնականաբար, չռվեցին, ես զմայլված էի:

- Սիրելի Արամ,- ակնհայտորեն գոհ կրկնեց Նինան,- շնորհավորում ենք քեզ նորից, ինչպես նաեւ եղբորդ: Իսկ անձամբ ես շատ եմ ցանկանում, որ դու երջանիկ լինես:

Նինան կիսաբաց փաթեթը տվեց ինձ, չինուհու արձանիկ էր, սեւ, փայլուն մազերով, ողորկ դեմքով:

- Շնորհավորում եմ,- միացավ Ինան,- անձամբ ես նույնպես շատ եմ ցանկանում, որ դու երջանիկ լինես:

Քույրերը հեգնում էին միմյանց:

- Դե, հրաժեշտ տուր նրան,- շարունակեց Ինան,- հայրիկը սպասում է:

Նինան կարկամեց, ժպտաց ու ասաց.

- Ինձ թվում է, սա մեր վերջին հանդիպումը չէ:

- Իհարկե,- անմիջապես արձագանքեցի,- դու ինձ խոստացել ես ամենավերջին պարը, չմոռանաս:

- Ինչո՞ւ ամենավերջին, վերջինը ե՞րբ ես պարել,- կասկածամտորեն հարցրեց Ինան:

- Դա քո գործը չէ,- ծիծաղեց Նինան դեղձան մազերը ցնցելով: Իրոք լույսի շող էր նա:

Քույրերը գնացին: Փոքրիկն այդպես էլ չհամբուրեց ինձ:

Չէի ուզում հեռանալ, թեեւ նախաճաշից հետո բերանս բան չէի դրել սիգարետից բացի: Խոպանիստին չի կարելի այդքան սոված մնալ: Մտա ներս, լուսամուտից նրանց բակի մի մասն ու «Վիլիսը» երեւում էին: Տեսա հրաժեշտի արարողությունը: Տատն ու մայրը բաց չէին թողնում Նինային, փոխնիփոխ համբուրելով, երկու կողմից գրկած պահելով ուղեկցեցին նրան մինչեւ մեքենա: Փոքրիկին շատ էին սիրում: Դժվար թե Ինային երբեւէ այդպես հրաժեշտ տված լինեին: Խղճացի նրան: Ես էլ տան առաջնահերթ սիրված երեխաներից չէի եւ փոքր տարիքում հաճախ էի զգացել մանկական խանդի ցավերը:

Գնաց Նինան, Դիվինոն մթնեց:

Միջանցքի հատակի մի մասը չէինք խփել, տանտերերն այդտեղ գործ ունեին անելու: Նստեցի ոտքերս կախած, հարմար էր ծխելու համար, կարծես թոնիր կախված լինեի:

- Ծխո՞ւմ ես...

Դռան բացվածքի մեջ Ինան էր կանգնած:

Չպատասխանեցի, ինչպես ասում են՝ մութ չէր, տեսնում էր, որ ծխում եմ:

- Ինձ էլ տուր:

Հանեցի տուփը:

Նստելու տեղը փոքր էր, քսվեց ինձ: Եթե խոսելու համար էր եկել, հեռու պիտի մնար:

- Գլուխս պտտվեց,- գցեց սիգարետը: Ուրեմն վաղուց չէր ծխել:

Ես շարունակում էի ծխել:

- Ինչո՞ւ չես խոսում,- հարցրեց:

Ինքն էր եկել, ինքը պիտի խոսեր:

Սկիզբը չէր ստացվում, բայց վերջը շատ լավ էի պատկերացնում, անխուսափելի էր: Եթե այսպես նստած մի քիչ էլ մնայինք, հետզհետե իրար մոտենալով, ոչ մի սկիզբ պետք չէր լինի, ոչ էլ շարունակություն: Բավական էր ձեռքս կիսածալ մեկնել, որ գրկեմ մեջքը, բավական էր թեթեւակի քաշել նրան, որ իսկույն կիսապառկի գրկիս մեջ, բավական էր հպվել մաշկին, որ խորասուզվեի ու խեղդվեի, ինչպես մի անգամ արդեն խեղդվել էի գետում... եւ բավական էր հիշել հանկարծ Կիռա կոչվածի դաջվածապատ թեւերը, որ ցնցվեի ու թողնեի նրան...

- Չեմ կարող,- ասացի հուսահատ,- այդ տղային տեսնելուց հետո չեմ կարող քեզ ձեռք տալ:

Ինան ճկվելով, գրեթե ոլորված, դեմքը շրջեց վերեւ:

- Բայց ես քեզ եմ սիրում,- շշնջաց չորացած շուրթերով,- հասկանո՞ւմ ես, ես քեզ սիրում եմ: Երբեք չեմ ասել այդ բառերը,- նա շուրթերը սեղմեց բերանիս, բայց ուշքի չբերեց, փայտացած նստել էի,- դու խանդում ես անցյալի համա՞ր:

Անցյալ թե ներկա, կարեւոր չէր, երբ նրան գրկում էի, աչքերիս առաջ այդ տղան էր:

- Սա ինչ-որ հիվանդություն է,- հետ քաշվեց Ինան,- դու ոչ միայն սիրո հիվանդ ես, այլեւ՝ խանդի... բայց դա ծիծաղելի է...

Կարող էր բերանը բացել ու հռհռալ:

- Ո՞ւր էիր,- շարունակեց Ինան,- ծնվեիր Ալթայում, ինձ չորս տարեկանից հսկողության տակ առնեիր, որ ոչ մեկի հետ չշփվեմ... Ես ի՞նչ իմանայի, որ որտեղից որտեղ, հեռավոր երկրից գալու ես դու...

Ամեն ինչ ճիշտ էր:

- Չէ՞ որ դու գիտեիր, չէիր կարող չիմանալ: Ինչո՞ւ մինչեւ հիմա ծպտուն չէիր հանում, հենց նրան տեսար, գժվեցիր...

Ծպտուն հանել էի, չէր հիշում: Իսկ գժվելու մասին ճիշտ էր ասում: Մինչ այդ վանել էի նման մտքերը, ենթադրությունները: Գիտեի, որ եղել է ինչ-որ մեկը... կամ եղել են: Բայց դա ուրիշ աշխարհ էր, իրական չէր, ես չէի տեսնում, իսկ այս Կիռան հայտնվեց իմ աշխարհում:

Նա նորից պառկեց գրկիս մեջ, փաթաթվեց, սեղմվեց կրծքով, լիովին նախահարձակ, իսկ ես արձանացած էի:

- Ես քեզ սիրում եմ,- կրկնում էր շուրթերով վիզս շոյելով, ինչպես ես էի նրան անում,- դու

Վէպ

«ԽԱՉԱԳՈՂ»

իմ սեւուկ մանչուկն ես: Դու ինձ սեր տվեցիր, սիրեցիր, որ ես էլ սիրեմ, զգամ սերը...

Բանվորական շորերս հանելը հեշտ էր: Վերնաշապիկս երկու տեղով էր կոճկված ընդամենը, արձակելու նեղություն չտվեց իրեն, քաշեց պոկեց, կարծես ինքն էր կարելու կոճակները: Նա արդեն վարարել էր, ես զգում էի ինձ: Տեսնենք, թե ինչ ես անելու առանց ինձ, մտածում էի չարախնդալով, սեր չսպասես ինձնից այս անգամ...

Պառկեցրեց ինձ թարմ, նոր խփված հատակին, տաշեղներ ընկան մեջքիս տակ: Արձակեց գոտիս, լարված շարունակությանն էի սպասում, բայց միանգամից քաշեց տարավ շորերս... Ամեն ինչ պատրաստ էր նրա համար,... Համաձայն չէի այդ հնազանդ ու ստորակա դիրքին, կամակատար էի դառնում, մասամբ դիտող: Կտրուկ նստեցի ու կանգնեցի, նրան գրկած բարձրացնելով:

- Լուսամուտներից կերեւանք,- շշնջաց:

- Գնանք տատի տուն...

Ինքս չտարբերեցի բառերը, բայց նա հասկացավ:

- Ուշ է,- խեղդված ծիծաղեց,- չենք հասցնի...

Անհատակ մասը արկղի պես տեղ էր, փափուկ հողը թումբ էր դարձել: Իջանք այդտեղ, ես ծնկի եկա, նա հայտնվեց գոգիս մեջ: Միայն կոնքերի վերին մասով էր հենվել հողին, կարծես բազմոցի վրա լիներ, միայն թե առանց թիկնակի: Ձիգ էր եւ ճկուն, կարող էր ուսերն ու գլուխը պահել, մեջքը բռնել էի ամուր, մնացածն էլ ապահով տեղում էր...

Կիսամութ էր, երբ հագնվեցինք: Ոչ մի անգամ այսպես թուլացած չէի եղել: Ահավոր օրը ջլատել էր ինձ, սոված, որը պակաս կարեւոր չէր, եւ սա սոսկ մերձեցում չէր, բախում էր, գուցե հանգուցալուծում... Հանկարծակի հարվածների տարափից ուշքի չեկած...

- Այդ զգեստը քեզ շատ է սազում, միլիցիայում նկատեցի,- բառերը դանդաղորեն էի ասում, ծնոտներիս թեթեւ շարժումից ականջներիս մեջ դոռոց կամ կրճտոց էր լսվում:

- Առաջին անգամ ինձ նման բան ասացիր,- ժպտաց,- ես էլ եմ սիրում սա, առաջին կուրսում եմ հագել: Քանի տարի անցել է, բայց նույն ձեւի է նստում, չեմ փոխվել բացարձակապես:

Նորից տեղավորվեցինք հատակի վրա, ոտքերս կախած: Նստեց ու սեղմվեց ինձ:

- Փոքր երեխա էի, տատիս հարցրեցի. «Ի վերջո սեր գոյություն ունի՞»: «Իհարկե ունի,- անմիջապես պատասխանեց նա, մի վայրկյան չտատանվեց, հետո ավելացրեց,- բայց պիտի անձամբ զգաս, որ հավատաս»:

- Հավատացե՞լ ես, թե՞ ստուգում ես:

- Մի՞թե կասկածում ես,- Ինան թեւս բռնեց, կուրծքը սեղմեց ուսիս,- միլիցիայում կատարվածը նկատի ունես... Երբեք չեմ ների ինձ այդ պահի համար:

- Կարող եմ ուրիշ օրինակներ բերել:

- Դե,- ուղղվեց նա աչքերն ինձ հառելով:

- Պետրոյի մասին խոսքդ կիսատ թողեցիր, կարծես բերանից թռցրել էիր, չվստահեցիր:

- Ումի՞ց...

Հիշեցի «Ի հեճուկս»-ին նախորդող նրա եւ Նինայի արտահայտությունները:

- Ինչպես երեւում է, շախմատ խաղալ պիտի սովորեմ,- ընկճված ծիծաղեց նա:

- Շախմատ խաղալ սովորելով գուցե կարողանաս չասել նման բաներ, թաքցնես...

- Դու թաքցնո՞ւմ ես:

- Ոչ, բայց ջանում եմ ցավ չպատճառել:

- Հաճախ պատճառում ես:

- Ես գրոսմայստեր չեմ:

- Իսկ հենց նոր...

- Ի՞նչ եմ արել,- չհասկացա:

- Ինչո՞ւ էիր այդպես չարացած, կարծես ուզում էիր ոչնչացնել ինձ:

- Մի՞թե կոպիտ եմ եղել,- քթմնջացի անթահար, ուսը գրկելով,- կներես... խնդրում եմ, դու ինձ զգուշացրու...

- Երեւի ամեն ինչի մեղավոր ինձ էիր համարում:

Գուցե ճիշտ էր ասում, եւ չարություն էի զգացել, միայն թե ոչ ցավ պատճառելու կամ պատժելու մտադրությամբ, եւ ինքնագոհություն, որ կարողացա ճնշել ու ենթարկել նրան... Ամենեւին էլ մեր սիրաքնքուշ մերձեցումներից չէր, դրանք յուրովի տարբեր էին լինում, բայց քնքշությունն ու հոգատարությունն անպակաս էին, երկուստեք...

Ագահ ձեռքով սիգարետ հանեցի:

- Կթողնե՞ս ծխեմ,- հարցրեց:

- Փորձո՞ւմ ես ինձ:

- Այո, գլխի ընկար:

- Խոստացել ես չծխել:

- Դու էլ էիր խոստացել:

- Ես միլիցիայում չդիմացա, հուսահատության մեջ էի ընկել:

- Մայրը գովում էր քեզ:

- Գուցե թվացել է: Խցում անցկացրած ժամերն ահավոր էին, երբ հանկարծ մտածեցի, որ միլիցիային պարզապես ձեռնտու է ինձ մեղավոր հանելը: Ամենասարսափելի պահը հիվանդանոցում էր: Ինչ էր լինելու, եթե վրացին մայրի հարցին ի պատասխան գլխով աներ, որ ես եմ խփել, եւ մեռներ:

- Դե ոչ, անմեղ մարդու բանտ չեն գցի:

- Ոչ ոք չի տեսել խփողին, ես այդ ժամին այգում եմ եղել, բայց որեւէ տեղում չեմ երեւացել: Ինչպե՞ս ապացուցեի անմեղությունս: Եթե դու էիր կասկածում, մայրը չէ՞ր կասկածի:

- Նորից...

- Այդ պահին, անկեղծ ասած, հուսահատությունը խեղդեց ինձ: Տպավորի՞չ էր «խոստովանությունը»:

- Հիմա է տպավորիչ թվում, այն ժամանակ սարսափելի էր, շունչս կտրվեց:

- Հավատացի՞ր:

- Ժամանակ չեղավ մտածելու: Ինձ Բելովի ծիծաղը սթափեցրեց: Զգացի, որ նա չհավատաց քո ասածին:

- Երեւի նա հենց սկզբից էր համոզված, որ ես մեղավոր չեմ:

- Բայց ամբողջ օրը պահեց, քննեց...

- Նման հոգեբան քննիչները սիրում են մարդկանց տնտղել: Մեկ էլ տեսար՝ մի ուրիշ հանցանք հայտնաբերվեց:

- Չհարցրե՞ց, թե ինչու ես գիշերը նորից գնացել այգի:

- Պատասխանեցի նույնը՝ ուղղակի ուզում էի դուրս գալ:

- Իսկ ինձ կասե՞ս, թե ինչու գնացիր:

- Կարծում էի, թե Նինային տուն հասցնելուց հետո վերադարձել ես այգի:

- Լո՞ւրջ ես ասում:

- Գրեթե համոզված էի:

- Ստո՞ւմ ես ինձ:

- Եթե ստեի, ինչո՞ւ պիտի գնայի այգի:

- Իսկ ես իրոք ուզում էի վերադառնալ:

Զգացել էի:

- Ուզում էի վերադառնալ ու ասել նրան, որ սիրում եմ քեզ:

- Եվ ինչո՞ւ չգնացիր:

- Նինան չթողեց: Գուցե քույրս փրկեց ինձ ու Կիռային: Պատկերացնում եմ, միասին այգում նստած ենք, հայտնվում ես ծառերի միջից...

Ծաղրո՞ւմ էր:

- Հիմա դեմքիդ նույն արտահայտությունն է: Այդպիսի պահերին քեզնից վախենում եմ, լրիվ ուրիշ մարդ ես դառնում, չեմ ճանաչում քեզ: Քիչ առաջ էլ էր կարծես նույն արտահայտությունը, երբ ուղիղ նայում էիր աչքերիս: Հիմա եմ հիշում զարմանքի զգացումը, որ պատեց ինձ այդ պահին: Փոխված էիր, միանգամայն ուրիշ մարդ: Դրանից առաջ միշտ հոգատար ես եղել, ուշադիր: Զարմանում էի, թե որտեղից այս անփորձ տղային այդպիսի ասպետական վերաբերմունք, երեւի բնազդաբար էր ստացվում... կամ քո էությունից էր բխում... Իսկ այս անգամ չար էիր եւ ծանր...

- Կներես,- կրկնեցի հուսահատ,- մտքովս չի անցել, երեւի ահավոր օրն է եղել պատճառը...

- Հավատում եմ, ի վերջո սարսափելի պահեր հաղթահարեցիր: Խոստովանում եմ, նույնիսկ ուրախացա, որ կարողանում եմ այդ չարությունդ թե բարկությունդ թափելու հնարավորություն տալ քեզ:

Ըստ երեւույթին նա ավելի շատ էր սիրում ինձ, քան ես՝ իրեն, եւ ամաչեցնում էր:

- Չգիտեմ,- ասացի դեմքս մազերին սեղմելով,- չարություն, բարկություն, ուրիշ ինչ... Եղել են, թե ոչ, այդ ամենն անցավ... Սա է ամենալավ բուժումը, սրբում է ամեն ինչ... Ափսոս, եթե գետում լողանայինք, կատարյալ կլիներ...

- Իմացա ոնց բուժեմ քեզ, հենց վատ տրամադրության մեջ լինես,- ծիծաղեց Ինան:

- Այո, ես ասել եմ, դու ինձ կործանելու ձեւը գիտես, հիմա փրկելունն էլ իմացար, այնպես որ կյանքս փաստորեն քո ձեռքերում է...

Սովորական կատակախառը խոսակցության էր վերածվել, բայց եթե ծիծաղը, շշնջոցներն ու համբույրները չլինեին, այդ բառերը լսեի առանց որեւէ շեշտադրության եւ երանգի կամ կարդայի անշունչ թղթի վրա, միանգամայն լուրջ կընդունեի:

- Իսկ ի՞նչ էիք խոսում,- հարցրեցի:

- Կիռայի հե՞տ:

Այնպես էլ մտերմաբար էր ասում անունը:

- Այո, ի՞նչ էին խոսում Ինան ու Կիռան:

Հեգնանքս չզգաց կամ չզգալու տվեց, ո-ները քիչ էր ասել ըստ երեւույթին:

- Հարցրեց, ով եմ, ինչ եմ արել այս տարիներին...

- Նա որտե՞ղ է եղել:

- Բանտում,- զգուշաբար նայեց Ինան,- կռիվ էր արել: Քո մասին հարցրեց, ասաց՝ ո՞վ է այդ տղան: Պատասխանեցի՝ ընկերս է:

- Հենց այդպե՞ս:

- Այո: Ծիծաղեց, ասում է՝ այդ երեխա՞ն:

Գրկեցի նրան, բարակ շորի տակից ջերմությունը վաղուց էր ինձ փոխանցվում:

- Ահա եւ քեզ երեխա,- ծիծաղեց Ինան ավելի մոտենալով,- ճի՞շտ հասկացա:

Թիկունքով սեղմվեց կրծքիս, թեւերիս մեջ ամփոփված:

- Հետո՞:

- Կարեւոր բան չենք ասել: Չխոսենք դրա մասին...

Նորից լավ էր, նորից միասին էինք եւ անկարող բաժանվելու: Անվերջ կմնայինք իրար գրկի մեջ: Իզուր չգնացինք տատի տուն, տանջալից օրն ավարտեինք անկողնում միասին քնելով: Մենակ մնալով էլ պիտի ընկնեի մտատանջության մեջ, այսպես արբեցնում էր, ընդարմացնում...

Եկավ բաժանողը կամ տուն կանչողը՝ հանգիստ, համբերատար ու զուսպ, բայց համառ ու պահանջկոտ Գամբիտը:

- Եկավ իմ հետեւից,- Ինան ծիծաղելով ձեռքը դրեց շան գլխին, քորեց ականջների հետեւը, ուժգին տրորելով մռութն աջ ու ձախ էր տանում,- տխրել է Նինայի գնալուց հետո, առաջ ինձ մոտ չէր գա, նրա հետ էր խաղում միշտ:

- Երրորդը,- ասացի,- եւ ամենաբարյացակամը... Գետափին եղբայրդ հայտնվեց, ամենակարեւոր պահին, տատի տանը՝ քույրդ, երկու անգամ: Ահա եւ Գամբիտը, բարեբախտաբար ուշ եկավ կամ այնքան բարեկիրթ էր, որ սպասում էր պատուհանի տակ, թեեւ ինձ չի սիրում:

- Փորձիր ձեռք տալ:

Փորձեցի, շունը լուռ հետ-հետ գնաց: Չվստահեց... տիրուհու պես:

Նրանք գնացին: Մի քանի րոպեից ես էլ դուրս եկա, արձանիկը գրկած, սոված, հոգնած, ուժասպառ եւ անորոշության մեջ՝ ինչ է լինելու վերջը: Շարունակությունը տեսնում էի, վերջը չէի գտնում:

36

Գիշերը չգտա վերջը, պառկելուն պես քնել էի մինչեւ վերկացը: Սաքոն վաղուց պադյոմ չէր տալիս, յոթից բոլորս արթուն էինք: Եթե ձայն չտային, շատ կքնեի, բայց այդքանով էլ բավարար չափով կազդուրված էի:

Ամեն առավոտ մի նորություն լսում էինք, այս անգամվանը ավելի խառնեց մեզ: Զուլկինին հանել էին: Սաքոն հանգիստ տարավ, կարծես անսպասելի չէր նրա համար:

- Հանեցին վերջը,- ասաց,- ընկել էին հետեւից... Քեֆի օրվա մի ավտո արաղը չներեցին: Շրջկոմում ասել էին՝ Բուխարայի էմիրի տե՞ղն ես դրել քեզ...

- Բա հիմի ո՞նց պիտի լինի,- Փայլակը տագնապի մեջ էր,- մեր փողը կտա՞ն:

Սաքոն ձայն չհանեց:

- Իմանանք, թե բան է, չաշխատենք...

Դավիթն սկսեց անհանգիստ շարժումները:

- Ո՞նց չեն տա,- Սաքոյի փոխարեն պատասխանեց Ռազմիկը,- աշխատել ենք, ո՞նց չեն տա:

- Մի երկու օրից կպարզվի,- վերջապես խոսեց Սաքոն մեր տագնապը խորացնելով:

Գնացինք ճաշարան, անկախ ամեն ինչից՝ ուտելը պետք էր, հատկապես ինձ:

Քսանվեց համարի սվաղն էինք շարունակում: Ձանձրալի աշխատանք գեղեցիկ հարեւանուհիների բացակայությամբ: Ինան դպրոց գնաց, ընդհանուր բարեւեց ու անցավ: Միանգամայն տարբեր էին դպրոց շտապող ուսուցչուհին եւ գիշերվա աղջիկը: Թե կտեսնեին աշակերտները համեստ ուսուցչուհուն գիշերը գրկիս մեջ... կամ առաջ, ինչքա՜ն անզգույշ էինք, գետափին, ժամերով, մերկ գրկված պառկած, այգո՞ւմ...

Զուլկինին հանելու լուրը բրիգադին մոռանալ էր տվել իմ պատմությունը: Խոսակցության եւ մտահոգության միակ թեման էր: Սաքոն չկար, Դավիթն ու Փայլակն էին հիմնականում քննարկում:

Ես էլ էի անհանգստացել, բայց Զուլկինի պաշտոնանկությունը չէր կարող շեղել իմ հիմնական մտածմունքից: Վաղուց վերլուծությամբ չէի զբաղվել, եւ վերլուծելու չափազանց շատ նյութ էր հավաքվել: Դա էլ չէր ստացվում, Կիռա կոչվածն էր խանգարում: Ինչքան մտածում էի, այնքան խառնվում էր ամեն ինչ... Այդքանից հետո անհամբերությամբ սպասում էի Ինայի գալուն, նրան տեսնելու պահանջն անպակաս էր դարձել:

Գամբիտն էլ էր ձանձրանում առանց քույրերի, հայտնվեց մոտս: Բարյացակամության նշաններ էր ցույց տալիս: Թեթեւակի զննեց աշխատանքս, բայց արժանապատվությունից ցածր համարեց գնահատելը, ինչպես որ հավերի կչկչոցին ուշադրություն չէր դարձնում: Մի երկու անգամ անցավ-դարձավ ու հեռացավ: Համենայն դեպս առաջին անգամ պատվեց իր այցելությամբ:

Երեկվա ծոմապահությունից հետո ինչ որ պակաս էր մնացել նախաճաշին, ճաշը լրացրեց: Կարծես թե կարգավորվում էի: Մի հաճույք էլ ավելացավ, ներքին եւ արտաքին բոլոր տատանումները հարթվել էին, լիարժեք ծխող էի դարձել:

Չգիտեի, թե Ինան քանիսին է գալու դպրոցից, ճաշից հետո արդեն սպասում էի: Դաս չկար, առանձնապես չպետք է ուշանար: Այդ օրը չտեսա նրան, երեւի մեր ընթրիքի ժամին էր եկել եւ տանը փակվել կամ գուցե տատի տուն էր գնացել... առանց ինձ: Մինչդեռ արդեն վերջացնում էինք քսանվեցի սվաղը, մի օրվա գործ էր մնացել, տեղափոխվելու էինք Անտառայինից: Քսանութի սվաղը, հատկապես ներսինը, թողնելու էինք անձրեւային օրերի համար: Քսանութում նույնպես տանտերերը պիտի խողովակներ քաշեին եւ վառարան շարեին:

Հաջորդ օրը, ճաշից հետո նոր տեսա նրան: Եթե իմանայի, թե ինչ լուր է բերել, այդպիսի անհամբերությամբ չէի սպասի: Վրացին մահացել էր: Փաստորեն վիրահատությունը հաջող էր անցել, բայց այս գիշեր վեր կացել, ջուր էր խմել, որը կործանել էր նրան:

Ինայի մոտենալը չէի տեսել, տան հակառակ կողմում էի, որտեղից փողոցը չէր երեւում: Հեռանալու պահին էլ չհաջողվեց հիանալ նրանով, նորությունը շշմեցրել էր, բայց ամենակարեւորը չէի մոռացել:

- Երեկոյան կսպասեմ,- ասացի:

- Կգամ, բայց խոսելու համար,- ասաց հետ նայելով:

- Ուրիշ ինչի՞ համար,- համակ զարմանքով արձագանքեցի անհապաղ: Թող համոզվի, որ մայրն անտեղի չէր գովում, ամենավատ լուրն էլ չի խորտակի ինձ, երբ նրա հետ եմ:

Ծիծաղեց ու գնաց խոտերի միջով: Փողոց դուրս չեկավ, անցավ քսանութ համարի մոտով, պայուսակը բռնած ձեռքով հենվեց իրենց ցանկապատին, հաշվի չառնելով ոչ այդպիսի գործողության անհամապատասխան շորերը, ոչ էլ ծնկները քերծելու կամ շրջազգեստը ճղելու վտանգը, ոտքը դրեց ճաղերը կապող հորիզոնական տախտակին ու անցավ ճարպկորեն: Երեւի դպրոցում շատ էր մնացել կաղապարի մեջ: Սա դեռ այս օրերին, խեղճ աղջիկս ինչ պիտի անի, երբ դասերը սկսվեն:

- Այ քեզ աղջիկ,- հիացավ Փայլակը, հենց այդ պահին ցեխով լի դույլերով պտտվեց անկյունից, կարծես իր կողիս խոսքերի մեղքն էր քավում,- ոնց անցավ... Դասատուն ըսենց կլինի... Ֆիզկուլտի դասատո՞ւ է, Արամ:

- Չէ,- պատասխանեցի նրա դատարկած ցեխը շպրտանով խառնելով,- ռուսերենի:

Վրացու մահը ցնցել էր: Խեղճ մարդը գոնե հասցրեց փրկել ինձ: Մայրը նրանից ինչ-որ բան իմացե՞լ էր, կամ մի՞թե ընկերներին չէր ասել: Ոչ մեկն հիվանդանոցում նրան հետեւող չի եղել, ոչ բուժքույր, ոչ հերթապահ, ոչ մոտը մնացող...

Ենթադրությունները ուղղվում էին Պետրոյի ջահելների կողմը, կասկածելի էին նրանց գիշերային պարեկությունները: Նրանցից ամեն ինչ սպասելի էր: Ցիգի ու բանտից նոր ազատված Կիռայի հայտնվելն էլ էր կասկածելի: Գյուղի երիտասարդությանը լավ չէի ճանաչում, հաճախ դեմքեր էի տեսնում առաջին անգամ, բայց պարզվում էր, որ տեղացիներ էին: Կամ գետափի երեք տղաներից ոչ մեկին չէի տեսել հետո:

Սաքոն գիտեր վրացու մեռնելը, ընթրիքին եկել էր ճաշարան:

- Չի ասել, թե ով է խփել: Եղբորն ասել է՝ ես դուրս գամ, ինքս կգտնեմ... Ամեն տարի մի դագաղ գնում էր Դիվինոյից,- դժգոհ շարունակեց Սաքոն,- էս տարի արդեն երկրորդն է, սեզոնը չի պրծել...

Բելովի սպիտակ «Ժիգուլին» էր կանգնած փողոցում, Ինայի հետ զրուցելով մեր գործն էր դիտում: Գուցե տուն ուներ սարքելու, եկել էր ստուգելու, թե ինչ վարպետներ ենք: Մոտեցա ջանալով հանգիստ երեւալ, այդ մարդը հենց այնպես չէր հայտնվի:

Բելովն այս անգամ դես ու դեն չընկավ:

- Ամենակարեւորը չհարցրեցի քեզ: Դու սպանության պահին այգում ես եղել, ոչ մի ձայն չե՞ս լսել:

Ես մտածեցի ու գլուխս օրորեցի:

- Լավ, տես ինչ եմ խնդրում: Նախ համոզված եղիր, քեզ բացարձակապես չեմ կասկածում:

Խորդանի կյանքից

Սա ասում եմ, որովհետեւ դու կարող ես օգնել ինձ եւ պետք է կենտրոնանաս, հանգիստ մտածես: Հիշիր քո անցած ճանապարհը, ամեն մի քայլը, ամեն ինչ տեղը բեր, ում ես տեսել, որտեղ: Միասին այգում գնանք քո հետքերով: Դա շատ կարեւոր է...

- Աշխատանքից հետո կգամ:
- Լավ կլինի՝ լույսով... Ո՞վ է ձեր ավագը:

Բելովը մոտեցավ Փայլակին, որն անմիջապես սկսեց գովել ինձ, ապա ձեռքը տնկած կարգադրեց.

- Գնա, Արամ, գնա, շորերդ փոխիր, գնա...
- Մի ժամից կսպասեմ այգու մուտքի մոտ,- Բելովը նստեց մեքենան եւ շարունակեց,- հիմա կասես՝ ի՞նչ քննիչ է... Եթե այսքան կարեւոր է համարում, ինչո՞ւ միանգամից չարեց...
- Չեմ ասի, որովհետեւ վրացին ուշքի էր եկել, եւ Դուք համոզված էիք, որ արդեն կբացահայտվի: Ի՞նչ իմանայիք, որ վրացին չի հայտնելու:
- Որտեղի՞ց գիտես:
- Հենց նոր մեր բրիգադիրն ասաց, ուրեմն ամբողջ գյուղը գիտի:
- Ես ու վրացին ներսում երկուսով էինք, ո՞վ է հայտնի, թե նա ինչ է ասել ինձ:
- Չի ասել, եթե ես եմ մնացել Ձեր վերջին հույսը:
- Այո, հույսը, բայց ոչ վերջին: Իսկ դու ինձ կօգնես միայն մի դեպքում, եթե ճշգրտությամբ նկարագրես եւ անկեղծորեն ասես ամեն ինչ:
- Ես վախենում եմ,- նրա գնալուց հետո ասաց Ինան,- այս մարդը վնաս չտա՞ քեզ:
- Ես կվախենայի որեւէ հիմար միլիցիոներից,- նաեւ ինքս ինձ հանգստացրի,- իսկ այս մարդը մտածող է, նա վնաս չի տա:
- Մտածելո՞վ քեզ խուցը գցեց:
- Այո, հավանաբար:

Ինան գնաց իրենց տան կողմը: Փայլակը նայում էր նրա հետեւից, երեւի կարծում էր, թե էլի կցատկի ցանկապատի վրայից: Ինան դանդաղ քայլում էր փողոցով, բացեց բակի դռնակը, մտավ: Սովորական դրվագ, ինչո՞ւ ինձ թվաց, որ այդ պահը միշտ կհիշեմ, տպավորվեց:

Մի ժամը ինձ համար հսկայական ժամանակ էր: Արագորեն հասա գյուղտեխնիկա, ջուր տաքացրի, գլուխս լվացի, սափրվեցի... Կինո չէի գնում, ոչ էլ պարելու, բայց վերջում հավանաբար հանգրվանելու էի մեր նորակառույցում:

Երբ անցնում էի միլիցիայի մոտով, Բելովը դուրս եկավ, չէր կանգնի այգու մուտքի մոտ: Այնտեղ Ինան էր սպասում: Չէի կասկածում, իհարկե կգար, դրա համար չպայմանավորվեց, թե երբ եւ որտեղ հանդիպենք:

- Չեմ խանգարի, չէ՞,- սիրալիր ժպիտով դիմեց մայրին:
- Ամենեւին,- պատասխանեց մայրը: Այդպիսի ժպիտին ո՞վ ուրիշ պատասխան կտար:- Ավելի լավ:

Նույնիսկ: Բելովն անցավ գործի:

- Ուրեմն այստեղ հայտնվել ես տասներկուսից հետո, ճի՞շտ է: Հնարավո՞ր է, որ, ասենք, տասը րոպե գյուղտեխնիկայից հասնե՞ս այստեղ:
- Հնարավոր է:
- Այսինքն, բացառված չէ, որ մինչեւ տասներկուսը լինեիր այստեղ:
- Դուք շատ լավ գիտեք, որ ժամը տասներկուսին աղջիկները տուն են մտել, իսկ ես այդ ժամին եմ նրանցից բաժանվել:
- Ես գիտե՛մ...
- Այո, երեկ Ինան ասաց:
- Մոռացել էի: Տասներկուսը ընդունե՞նք ելակետ:
- Այո: Եթե Ինան չի սխալվում:
- Ես տուն մտնելիս նայեցի ժամացույցին,- Ինան ցույց տվեց իր նվերը:
- Նրանց տնից մինչեւ գյուղտեխնիկա ինչքա՞ն ժամանակում կհասնեիր:
- Յոթ-ութ րոպեում:
- Այդքան որոշակի՞:

Ինան թեթեւակի կարմրեց:

- Մենք այդ փողոցում չորս օբյեկտ ունենք:
- Գյուղտեխնիկայից այգի՞...
- Տասներկուսից տասնհինգ րոպեում:
- Այսինքն՝ դու մինչեւ տասներկուսն անց քսան-քսանհինգ չէիր կարող լինել այգում:
- Այո:
- Ենթադրենք՝ տասներկուսն անց կես այստեղ ես եղել: Առաջ անցիր եւ աշխատիր քայլել նույն արագությամբ:

Դանդաղորեն ուղղվեցի դեպի պարի տաղավար: Եթե Բելովն ուզում էր պարզել այդ գիշերվա ողջ անցուդարձը, Նինայի ընկերուհիներին պիտի հարցներ: Նրանք ամեն ինչ կիմանային:

Ենթարկվելով Բելովին եւ ավելի շատ՝ իմ հիշողությանը, ես իրականում մտա այդ գիշերվա մեջ: Քայլում էի ծառուղու եզրով, ծառերի տակով, դանդաղ:

Տաղավարում սարքավորումներ էին տեղադրում, ձայնն էին փորձում, մի քանի հոգի էին ներսում, իսկ այն ժամանակ պարում էին, եւ դրսում էին հավաքված: Չհասա մուտքին, զննեցի ներսը, ինչպես այն ժամանակ: Մեկ-երկու րոպե, ոչ շատ: Ապա թեքվեցի ձախ եւ մտա ծառերի արանքը, որտեղ նստարանն էր: Անցա առաջ: Դժվար չէր ուղին վերականգնելը, որովհետեւ գնացել էի իմ եւ Ինայի անցած ճանապարհով: Արդեն Ինային էի ցույց տալիս ուղին: Ահա եւ նրա համբարձման վայրը: Պտտվեցի ծառի շուրջը, որպեսզի տեսնեմ նրա դեմքը: Ժպտաց: Վերջապես հասա գետափ, նստեցի պառկած ծառի վրա, արմունկներով ծնկներիս հենված, գլուխս կախ:

- Այստեղ երկու ժամ նստել եմ,- ասացի Բելովին,- նստե՞մ այդքան:
- Ո՛չ,- ծիծաղեց,- ամբողջ ժամանակ շախմա՞տ էիր խաղում:
- Մի պարտիա փորձեցի խաղալ, չստացվեց:
- Ի՞նչ էիր անում, ինչի՞ մասին էիր մտածում:
- Խաղը... կամ՝ չէի մտածում, հենց այնպես նստել էի:
- Միշտ այստե՞ղ, ծառի վրա՞, գլուխդ կա՞խ...
- Այո:
- Եթե մոտ քսան մետր հեռու մեկը գոռար, կլսեի՞ր:
- Անկասկած:
- Իսկ ինչպե՞ս կգոռար այն մարդը, ում փորը մետաղալար են մտցրել:

Մետաղալա՞ր, մենք մեխ էինք լսել:

- Հավանաբար շատ բարձր:
- Այդ դեպքում ինչպե՞ս չես լսել:
- Մոտերքո՞ւմ է եղել.
- Այն թփերի հետեւում: Նավակից իջնող ձկնորսներն են գտել նրան, ճիշտ ժամը երկուսին:
- Հեռանալիս լսել եմ շարժիչի ձայն:
- Ուրեմն նրան խփել են քո հեռանալու եւ ձկնորսների իջնելու արանքո՞ւմ, իսկ որտեղի՞ց հայտնվեցին, ո՞ւր անհետացան... Հանելուկները շատ են: Նախ եւ առաջ, ձկնորսների իջնելու պահին՝ ժամը երկուսին դու այստեղ չես եղել: Դա հաստատ է: Հաստատ է նաեւ ժամը երկուսը: Նրանք ստուգել են: Ուրեմն դու շուտ ես հեռացել այստեղից կամ ուրիշ տեղում ես եղել:

Ինան անհանգստացած ինձ էր նայում:

- Ես այստեղից ուրիշ ոչ մի տեղ չեմ գնացել: Իսկ երբ հեռացա, տաղավարից նվագ չէր լսվում, լռություն էր այնտեղ...
- Դրա համար ես կարծում, որ շատ ես մնացել: Մեկն անց քսան տաղավարի հոսանքն անջատվել է, բոլորը հեռացել են: Մոտ կես ժամ հետո դու ես գնացել: Քո գնալուց մի քանի րոպե հետո ձկնորսներն ափ են իջել եւ հայտնաբերել վրացուն: Ո՞վ սպանեց նրան:
- Ե՞ս...
- Տարբերակ առաջին:

Ինան սարսափահար շուրթերն էր կծոտում, նստել էր կողքս, իսկ Բելովը կանգնել էր մեր դիմաց:

- Ես գիտեմ, որ Դուք միայն ապացույցներին եք հավատում:
- Այո, միայն ապացույցներին:
- Վրացու ասածին չե՞ք հավատում:
- Նա ասել է, որ ինքը վրեժ է լուծելու, դրա համար անուն չի տալիս:
- Իսկ եթե երկրորդ տարբերակ առաջարկե՞մ:
- Լսում եմ:
- Վրացին այստեղ ընկած է եղել մինչեւ իմ գալը:
- Հնարավոր է եւ ավելի հավանական: Սակայն հարցը մնում է:
- Դուք հայտարարեցիք, որ բացարձակապես չեք կասկածում ինձ:
- Եվ չեմ էլ կասկածում... Բայց քո վերադարձը շա՞տ կասկածելի է... Բացատրությունը չեմ գտնում: Ասա՛ եւ սրբենք կասկածները:
- Ես կասեմ,- պոռթկաց Ինան եւ ինձ հենվելով հայացքն ուղղեց Բելովին,- նա իմ պատճառով է վերադարձել:
- Քեզ տուն ուղեկցելուց հետո՞:
- Այո, կարծել է, թե ես վերադարձել եմ այգի:
- Ինչո՞ւ պիտի վերադառնայիր:
- Դե... մենք մի թեթեւ գժտվեցինք, ավելի ճիշտ՝ վիճեցինք:
- Լավ, մնացածն ինձ չի հետաքրքրում,- ժամանակին կանգ առավ Բելովը,- գետափին այդպես խորասուզված միայն սիրահարվածը կնստեր, ենթադրում էի: Այգուց դուրս գալիս ոչ ոքի չտեսա՞ր:
- Գետափով գնացի, Անտառային փողոցով՝ գյուղտեխնիկա:
- Ոչ ոք չհանդիպե՞ց:
- Միայն Գամբիտը:
- Ո՞վ:
- Մեր շունը,- Ինան քրքջաց, թոթափում էր լարվածությունը:
- Դե լավ, կարծես թե դու քո բաժինը կատարեցիր, եթե վստահ ես, որ որեւէ բան բաց չես թողել: Մնացածը մենք պիտի անենք:
- Ուրեմն հակվում եք երկրո՞րդ տարբերակին:
- Ոչ, դա հենց առաջինն է, քո տարբերակն ընդհանրապես չի եղել: Վրացին եղբորն ասել է, որ տեղացիներն են խփել իրեն:
- Այդ դեպքում ինչո՞ւ եք նրան տանջում արդեն երրորդ անգամ,- չդիմացավ Ինան,- իսկ եթե նա թույլ լիներ կամ հիվա՞նդ...

Դրանից մեծ փոխհատուցո՞ւմ. Ինան համոզված էր, որ ես ուժեղ եմ:

- Իրինա, ի՞նչ տանջել,- կարծես անկեղծորեն զարմացավ Բելովը,- պարզապես հաճելի զրույց գետափին: Ես վստահ եմ, որ մեր երիտասարդը գոհ մնաց այս փոքրիկ շրջագայությունից:

Գլխով արեցի: Այո, երեկոն Ինայի հետ շարունակելու հեռանկարով արժեր այդ ինկվիզիտորի հարցաքննությանը ենթարկվել:

- Բացի դրանից,- շարունակեց Բելովը,- նա ինձ անգնահատելի օգնություն մատուցեց: Փաստորեն նրա շնորհիվ ճշտեցի հանցագործության ժամը: Մինչ այդ տասներկուսից երկուսն էր, հիմա արդեն պարզ է, տասներկուսից մինչեւ անց քսանհինգ-երեսուն հատվածում է եղել, նույնիսկ ենթադրում եմ, որ տասներկուսն անց տասից տասներկուսն անց քսանհինգ: Մի՞թե հանուն դրա չարժեր մի քիչ նեղվել:
- Արժեր,- համաձայն էի,- բայց ես հանգիստ կզգամ միայն այն ժամանակ, երբ հանցագործին բռնեք:
- Ես էլ,- Բելովը ծիծաղեց եւ նստեց: Տեղավորվում էր, չվերջացրե՞ց:- Իրոք, այստեղ այնքան հաճելի է, որ ձեր գնալուց հետո էլ կմնամ:

Սա արդեն հասկացա, կարելի էր հեռանալ: Կանգնեցի սիգարետի տուփը հանելով:

- Ծխո՞ւմ ես:
- Այո... Միլիցիա ընկնելուց հետո նորից սկսեցի ծխել,- մի մեղադրական էլ ես ասեի, ամեն ինչին համակերպվելը մի բան չէ:
- Լավ, լավ,- Բելովը ձեռքը մեկնեց,- անկեղծորեն, շատ հաճելի էր ծանոթությունը... Հասկանում եմ, նույնը չես կարող ասել: Գետափո՞վ եք բարձրանում:
- Ոչ, գետափով իջնում ենք,- Ինային պատասխանելու ժամանակ չթողեցի, թե չէ նա սիրում էր առաջ ընկնել:

Բելովը սիգարետ վառեց, նա իր վերլուծությունն ուներ:

- Եվ ո՞ւր ենք գնում,- հարցրեց Ինան, երբ առաջացել էինք:
- Տաշի տուն, ես պետք է տեսնեմ բետոնը:
- Ես տախտակները հանել եմ եւ ջրել եմ, ինչպես ասել էիր: Շատ լավ է ստացվել:
- Ինձնից բաժանվելուց հետո՞:
- Դու չեկար, ստիպված ես պետք է անեի,- ծիծաղեց նա, բայց լրջացավ անմիջապես,- մայրը քեզնից ձեռ չի քաշում, Արամ, դու ամեն ի՞նչ ասացիր, ինչպես եղել է, չթաքցրեցի՞ր ոչինչ:
- Դո՞ւ էլ չես հավատում, նորի՞ց չես հավատում:
- Հավատում եմ, հավատում... Սարսափելի է, ուրեմն ամբողջ ժամանակ, որ դու նստել ես գետափին, վրացին մի քանի մետր հեռու ուշագնաց ընկած է եղել: Գուցե մարդասպանը քեզ տեսել է...
- Կամ մարդասպանները:
- Հա, մայրն ասաց՝ տեղացիներն են խփել: Դա՞ նկատի ունես:

Ես նրան չասացի իմ կասկածների մասին: Նրա եւ Պետրոյի միջեւ մտերմություն կար, եթե Պետրոն հանուն նրա հրահանգել էր ձեռք չտալ ինձ: Բացի դրանից, Ինան անկանխատեսելի էր, բարկության կամ հուզմունքի պահին կարող էր ամեն ինչ ասել: Փաստորեն չվստահեցի նրան, ես էլ չվստահեցի:

- Իմ կարծիքով,- ձայնս ցածրացրի, միգուցե մայրը լռության հատուկ, հեռազգաց սարք ունի,- Նինայի ընկերուհիները տեսած կլինեն որեւէ մեկին: Նրանք ամեն տեղ լինում են, հետեւում են կարծես, թե ինչ է կատարվում խորքերում: Եթե, իհարկե, ցանկանան հայտնել: Երեւի այս գործը կփակվի: Օտար մի մարդ սպանվել է այստեղ: Միլիցիան ինչո՞ւ պետք է ջանք ու եռանդ թափի հանցագործին հայտնաբերելու համար:
- Դու Բելովին ասե՞լ ես աղջիկների մասին,- անհանգստացավ Ինան:
- Ոչ, իհարկե... Նա երեւի բոլորին քննել է, ով այդ գիշեր այգում է եղել... Եվ Պետրոյի տղաներին, նրանք էլ են, չէ՞, շրջում այգում:
- Դու որեւէ մեկին կասկածո՞ւմ ես:
- Ես ո՞ւմ եմ ճանաչում այս գյուղում, որ կասկածեմ... Ես միայն մի գեղեցիկ աղջկա եմ ճանաչում...
- Միայն տեսնեիր ինքդ քեզ, երբ նստեցիր ծառին: Այնպիսի վշտալի տեսք ունեիր, եւ ծիծաղս էր գալիս, եւ ցավ էի զգում: Հետո էլ մեր փողոցով ես անցել... Ուրեմն սիրում ես, հա՞, ինձ...

Ինան կանգնեց, կողքով ինձ սեղմված, ժպտուն դեմքը մոտեցրեց, որ աչքերիս մեջ նայի: Աջ կողմում գետն էր, այս մասում զառիթափ չկար, ձախ կողմում՝ տնամերձ հողամասերի ցանկապատերը: Տները խորքում էին, բակերում մարդիկ երեւում էին, բայց ամեն մեկն իր գործով էր զբաղված...

Ամեն անգամ նրան գրկում էի կարծես առաջին անգամ...

- Պատկերացնո՞ւմ ես,- շշնջացի ականջի մեջ,- եթե Նինան ու ընկերուհիները մեզ տեսած լինեն... այն ծառի մոտ, երբ պարաշյուտիստի պես կախվել էիր օդի մեջ...
- Օյ,- սարսափեց Ինան:
- Կամ աշակերտուհիներդ...

Բավական էր տանջել նրան: Գլուխը հետ էր գցել, որ ինձ նայի: Եթե ուզում էր ինձ տեսնել, պետք է անընդհատ գլուխը հետ տաներ, որովհետեւ ես համառորեն ձգվում էի առաջ: Չէր կարող անվերջ ընկրկել, նրա ճկուն մարմնի հնարավորություններն անսահման չէին... Արդեն միացյալ ուղղվեցինք...

- Ի՞նչ լավ էր շուրթերիդ... ծխախոտի համը,- կարճ ծիծաղեց նա:
- Մի՞թե պահանջ ես զգում:
- Երբեմն, բայց ոչ ուժգին, քո օգնությամբ հեշտությամբ կհաղթահարեմ:
- Չծխե՞մ քո ներկայությամբ:
- Ծխիր, քեզ սազում է:
- Իսկ դու չե՞ս ուզում... Ծխենք մի-մի հատ:
- Տալի՞ս ես... ո՞ւր է,- նայեց դատարկ ձեռքերիս, որոնք նորից գրկեցին նրան,- դե լավ, ոնց որ սա էլ է հանգստացնում...

Դա վերջին համբույրն էր մինչեւ տուն հասնելը, արդեն փողոց էինք մտնում:

Փոխվել էր բակի տեսքը, եւ քայլելն էր հարմար ու հաճելի բետոնի վրա:

- Ապրես,- գովեց Ինան,- ոնց անցավ մտքովդ... Իսկ խոսակցություն չի՞ գա:
- Ինչի՞ համար:
- Այսքան շինանյութ ես ձրի բերել:
- Ինչո՞ւ ձրի, քո մի համբույրը մի տոննա ցեմենտ չարժե՞:
- Մի տոննա ցեմե՞նտ,- ծիծաղեց Ինան,- ուրեմն դու ինձ վագոններով ցեմենտ ես պարտք:

Ջինսի գրպանից հանեց բանալին: Դպրոցից գալուց հետո փոխել էր շորերը, ջինսով, իհարկե, դպրոց չէր գնա, թեկուզ դասերը դեռ չէին սկսվել:

Մտանք միջանցք:

- Ուրիշ ի՞նչ է պետք սիրահարներին,- հետեւից գրկեցի ուսերը,- առանձին տուն... Սա նույնիսկ ամայի գետափից է լավ, ախր սա շքեղություն է... Առանց վախենալու եւ ամաչելու ինչքան ասես կարող եմ համբուրել քեզ... գտա, սա էի փնտրում...

Ինան թեթեւակի շարժում էր գլուխը, կարծես փոքր շրջան էր գծում, որպեսզի շուրթերս նույն տեղում երկար չմնան:

- Ափսոս չէ՞ մարմինդ, այս կոշտ կտորի մեջ ես պահում:
- Ամբողջ գյուղը նախանձով է նայում... ինձ չի՞ սազում:
- Մի քիչ լայնացնում է կոնքերդ:
- Լո՞ւրջ:
- Այո, բայց դա ի՞նչ վատ է, մի օր ջինսով, մի օր առանց ջինսի... Հիմա նույնպես առանց ջինսի եւ... վերջին հույսի...

Շատ արագ էի սկսել, Ինան ճողոպրեց:

- Նստիր,- ասաց,- կարոտ եմ մնում, որ նստենք, մի քիչ խոսենք...

Մնում էր սիգարետ հանել:

- Հույս չունենաս, թե քեզ էլ կտամ,- քինախնդիր էի դարձել: Աթոռը դրեցի բաց լուսամուտի մոտ եւ նստեցի:- Լսում եմ Ձեզ, Իրինա Գրիգորեւնա, խոսենք: Պատմե՞մ մեր ֆիզիկայի ուսուցչուհու մասին, նա ամենագեղեցիկն էր, կամ՝ գերմաներենի ուսուցչուհու: Պրակտիկանտուհի էր, ութերորդ դասարանում հիմնական մասնագետ չունեինք: Հենց գրատախտակին գրում էր, բոլոր տղաների գլուխները հետեւից ձգվում էին...
- Ինչո՞ւ,- միամտորեն հարցրեց Ինան:
- Որովհետեւ ծնկածալերը բացվում էին:
- Ընդամե՞նը,- քրքջաց նա:
- Ուսուցչուհու մասին չուզեցի անհամեստորեն արտահայտվել: Կարմրում էր, կավիճը դնում եւ հեռանում:
- Ձեզ մոտ աղջիկները կարճ չե՞ն հագնում:
- Գյուղում՝ ոչ, Երեւանում՝ այն էլ ինչպես...
- Հարեւաններիդ պատմությունները վերջացրիր,

Ուրբաթ օրերին

այսօր հերթը ուսուցչուհիներինն է երեւի: Իսկ ծնողնց մասին չե՞ս ուզում պատմել: Քանի՞ երեխա եք:

Ինձ տեղավորեց թախտի վրա, արմունկով հենվեց բարձին:

- Վեց:

- Օ՜... ուժգին սեր է եղել: Թե՞ առհասարակ շատ երեխաներ են ունենում:

- Ոչ, միջինը՝ երկուսից չորս: Քաղաքում չորսն արդեն շատ է համարվում, նույնիսկ երեքը:

Չվառած սիգարետը դրեց տուփի մեջ:

- Ինչո՞ւ չծխեցիր:

- Չեմ ուզում գայթակղել քեզ:

Ուզում էի պառկել կողքին: Երբ մոտեցա, անհանգստացավ:

- Հանգիստ,- պահեցի ձեռքս,- ես ասել եմ՝ միշտ քո ուզածով, միայն քո ուզածով: Պարզապես պառկեմ մոտդ, որ իրար լավ լսենք:

Հենց պառկեցի, գլուխը դրեց թեւիս, ձեռքն էլ՝ կրծքիս, ջինսերը միախառնվեցին:

- Շարունակիր,- շշնջաց,- պատմիր...

Այգում կամ գետափին չէի կարող պատմել, ինչո՞ւ եկանք այստեղ:

- Երեք քույր, երեք եղբայր ենք: Ծնողներս ուսուցիչ են, հայրս՝ աշխարհագրության, դպրոցի տնօրենն էր, թոշակի անցնելուց հետո միայն դասեր է տալիս: Մայրս վաստակավոր ուսուցչուհի է, մաթեմատիկա է դասավանդում: Եղբայրս՝ քիմիայի, մեծ քույրս մինչեւ ամուսնանալը դպրոցում էր, հիմա Երեւանում է, մանկապարտեզի դաստիարակչուհի է:

- Փաստորեն դպրոցական ծրագիրը տանը կարող եք ապահովել: Ծնողներդ քեզ դաս տվե՞լ են:

-Ոչ, հարեւան գյուղում են աշխատում:

- Սկզբում կարծում էի, թե դու ամենափոքրը կլինես:

- Ինչո՞ւ:

- Երեսառած ես:

- Ինձ սիրել են, բայց երես չեն տվել: Մայրս ասում էր՝ Արամիս համար ապահով եմ, ուր էլ գնա, բոլորը կսիրեն նրան:

Մոտեցրի գլուխը, սկսվեց մազ- ականջ- վիզ շրջագայությունը:

- Մայրդ քե՞զ էր սիրում ամենից շատ:

- Չեմ կարծում, ամեն մեկին՝ առանձնահատուկ սիրով: Մեծ քույրս առաջինն էր եւ մորս ընկերը պատերազմի տարիներին: Հայրս գնացել է պատերազմ, նա ծնվել է քառասունմեկ թվականին: Երեւի ամենից շատ նրան է սիրում: Երկու աղջիկներից հետո եղբայրս առաջին տղան էր, տան արտոնյալը եւ հույսը: Տանը ամեն ինչ համարեցված էր նրան: Նրանից հինգ տարի հետո ես եմ ծնվել: Բոլորը հասցրել էին մեծանալ, եւ ես դարձա նրանց սիրելին, մինչեւ փոքրերը ծնվեցին: Այնպես որ իմ իշխանությունը երկար չտեւեց: Իսկ հիմա կարծես մնացել եմ խաղից դուրս վիճակում: Մեծերը՝ իրենց ընտանիքներով, փոքրերը՝ իրար հետ: Երկու կողմից տարիքային տարբերությունը շատ է, կարծես կղզի լինեմ... Գիտե՞ս ինչու հիշեցի այս ամենը: Երբ Նինային ճանապարհում էիք, մայրդ ու տատդ հատուկ զուրգուրանքով հանեցին նրան բակից: Եվ սիրտս ճմլվեց այն մտքից, որ դժվար թե քեզ երբեւէ նման ձեւով ճանապարհած կամ դիմավորած լինեին:

- Սիրտդ ճմլվե՞ց...

Ինայի ձայնը փոխվեց, էլի էի զգացել, նման պահերին դառնում էր քնքշալի եւ զգուշավոր... կարծես դեռ չհավատալով, չհամարձակվելով հավատալ, վախով՝ մի՞թե ճիշտ է ասում...

- Նինային բոլորը պաշտում են, բայց ես չեմ նախանձում, ինքս նույնպես նրան շատ եմ սիրում: Իսկ դու ամենից շատ ո՞ւմ ես սիրում:

- Փոքր եղբորս... Հավանաբար ինձ եմ տեսնում նրա մեջ, բայց ավելի լավ... Նա մաքուր է... եւ անպաշտպան կարծես: Վախենում եմ, որ չկարողանա կյանք մտնել:

- Անունն ի՞նչ է:

- Կորյուն:

- Դժվար է, քո անունը հեշտ է ասվում: Քանի՞ տարեկան է:

- Նինայի հասակակիցն է, այս տարի պիտի դպրոցն ավարտեր:

- Ի՞նչ է նշանակում «պիտի ավարտեր»:

- Մաթեմատիկայից վերաքննություն էր հանձնելու, դեռ տեղեկություն չունեմ:

- Ավարտական քննությունի՞ց, մորդ առարկայի՞ց... Արտառոց դեպք է: Ծո՞ւյլ է...

- Չէի ասի, թե շատ եռանդուն է կամ պարտաճանաչ, բայց խելացի է, ընդունակ: Դասատուի մոտ ասել է, թե չի սիրում այդ առարկան, նա էլ իր պարտքն է համարել պատժել սկզբունքորեն, ինչպես բացատրել է ծնողներիս:

- Հավանաբար քեզ պես կամակոր է, արտաքնապես նմա՞ն եք:

- Տեսնողները կռահում են, որ եղբայրներ ենք:

- Ինչպես ես ու Նինան, մենք նմա՞ն ենք:

- Դուք շատ նման եք: Գուցե նույնը ասեմ, ինչ եղբորս մասին:

- Նինան ավելի՞ մաքուր է... Նա մաքո՞ւր է...

- Դա չէի ուզում ասել: Նա լրացնում է քեզ: Հետո գուցե ավելի ինքնուրույն դառնա, առանձնանա:

- Բայց ասում են, որ բնավորությամբ շատ տարբեր ենք, նույնիսկ զարմանում են, թե այսպիսի տարբերությո՞ւն քույրերի միջեւ:

- Տարբերություններ կան եւ գուցե շատ են ու նկատելի: Բայց ներքին ընդհանրություն կա, որը ես զգում եմ, չհաշված արտաքին նմանությունները՝ կողքանց նայելու ձեւը, քո հանկարծակի ու կարճ ծիծաղը եւ նրա կարճ ու զսպված ծիծաղը, հասակը, կազմվածքը, ավելի ճիշտ՝ մարմնի ձեւը, որը մայրական է, ինչքան նկատել եմ...

- Օ՜... լավ ուսումնասիրել ես մեր տոհմը:

- Ես պետք է ուսումնասիրեի մորդ, որպեսզի պատկերացնեի քեզ այդ տարիքում:

- Այդ տարիքում դու ինձ չես տեսնի: Դու ինձ հաջորդ տարի էլ չես տեսնի: Մի քանի շաբաթից կգնաս, մյուս տարի չես գա, գիտեմ: Դու պատահական մարդ ես այդ բրիգադների մեջ, քեզ ուրիշ կյանք է սպասում...

Ինքն էր ինձ զգվում, մինչդեռ ուզում էր, որ հանգիստ թողնեմ իրեն: Իսկ եթե հասա վզին, ուրեմն վերջ ամեն ինչին, էլ ոչ մի խնդրանք ու խուսափում...

Հիշում էի, որ դուռը չէինք փակել, նետվեցի միջանցք:

- Ո՜ւր,- կանչեց զարմացած, վերադարձիս ասաց,- իզուր անհանգստացար, Նինայից բացի ո՞վ պիտի գա, նա էլ այստեղ չէ... Դա ինչու ես բերում,- այս անգամ ծածկոցն էր զարմանքի պատճառը, որ քաշեցի մահճակալի վրայից ու գցեցի թախտին:

- Հետո կիմանաս:

Վերջապես բոլոր նախապատրաստական գործողություններն ավարտվեցին, այժմ մենք պիտի նախապատրաստվեինք, ավելի ճիշտ՝ ինքը...

Ինչքան որ սիրում էի հաջորդող հանդարտ ու մեղմ զգվանքը, երբ թուլացած պառկում էինք իրար գրկած, այնքան էլ այս նախապատրաստությունն էի սիրում... քանի դեռ կարողանում էի կառավարել գործողություններս: Հետո սիրելը վերանում էր, արինան էր սկսվում:

Հասանք հանդարտությանը: Կարծես գետի ձայնն էի լսում: Ձեռքս գցեցի ու ծածկեցի մեզ:

- Այդքան զգվո՞ւմ ես,- շշնջաց նա:

- Ծածկված ավելի ենք առանձնանում, միայն ես ու դու...

Նա շրջվեց, ձեռքերս գրավեցին իրենց տեղերը:

- Մի հոգեբանի հոդվածում կարդացել եմ, որ եթե կինը պառկում է այս դիրքով, ուրեմն լիովին վստահում է տղամարդուն:

- Անշուշտ,- ասացի շուրթերս ծոծրակին պահած,- հեղինակը կի՞ն էր:

- Այո:

- Ուրեմն ճիշտ է ասել:

- Ես քեզ հենց սկզբից եմ վստահել: Գիտե՞ս որ պահերին ես ինձ ավելի դուր եկել:

- Գիտեմ. երբ քիթս տնկած հեռացել եմ քեզնից:

Նա ծիծաղեց եւ խփեց կրունկով: Ստիպված էի ոտքով օղակել նրան, որ հանգիստ մնա:

- Այդ քիթը տնկած պահերն ընդհանրապես լավ են, բայց ուրիշ էլ կա:

- Օրինակ:

- Երբ այն հարբած ծերուկին ներս տարար: Երբ խստորեն հետեւում էիր, որ թաց բետոնի վրա չքայլենք... Ամենալավը միլիցիայում էր, հանկարծ հայտարարեցիր. «Եթե նա չի հավատում ինձ, ուրեմն ես եմ սպանել վրացուն»: Այդ պահին ահավոր էր, բայց հետո, հենց հիշում էի, սիրտս ուռչում էր, հիմա էլ...

Ձախ ձեռքս կրծքի վրա էր, կարող էի անմիջապես ստուգել:

- Զարմանալի է,- շարունակեց նա,- ինչպես կարող է միանգամայն օտար, աշխարհի ծայրից եկած մարդը, որի գոյությանը բացարձակապես տեղյակ չես եղել քառորդ դար ապրելով, դառնալ հարազատ... Նինան ասում էր՝ բաժակդ տվեցիր նրան եւ հետո խմեցիր, իսկ իմ բաժակով ջուր չես խմում: Ասում էր՝ միգուցե բերանի ուտելիքն էլ ուտես... Չե՞մ կերել, չե՞ս տեսել, ասացի: Դու ի՞նչ ես մտածում:

- Ցավալի եւ տխուր մի միտք ինձ հանգիստ չի տալիս: Ստիպված եմ այսօր տուն գնալ, մերոնք կմտածեն, որ ինձ էլի բանտարկել են:

- Իսկ ես առավոտյան դպրոց եմ գնալու... Սեպտեմբերի մեկն է, ասված իմ... Տանն էլ այնքան գործ ունեմ անելու... Բեր վերջին անգամ ծխենք եւ գնանք, թե չէ որ նորից կպար այդ տեղին, դասից կուշանամ... Դրանից այսօր շատ-շատ եմ ծխել,- ծիծաղով ասաց նա, երբ վզից հասա շուրթերին,- ես իսկական ծխելը նկատի ունեի...

- Դա կտրականապես արգելվում է:

- Դու էլ չծխես ուրեմն:

- Չեմ ծխի... Բայց ես չեմ հղիացողը:

- Ի՞նչ...

Այդ բառը Ինան շատ էր արտասանել, բայց դեռ այսպես չէր զարմացրել:

- Ի՞նչ ես աչքերդ չռել,- ասացի,- հնարավոր չէ՞, որ հղիանաս:

Պոռթկուն եւ կարճ ծիծաղը հնչեց:

- Քեզ ի՞նչ եղավ,- հարցրեց նա արմունկին հենվելով ու ինձ նայելով,- ինչո՞ւ հանկարծ մտքովդ անցավ:

- Մտքովս միշտ է անցել, չէի հարցնում:

- Չհասկացա, երեխա՞... եւ ալիմենտս վճարես... մեզ:

- Ինչո՞ւ ալիմենտ, ամեն ինչ կտամ: Գրքերիս հոնորարները կփոխանցեմ ձեզ, միայն մի փոքր տոկոս կորոշեմ, որ մնա ինձ:

- Այսինքն ալիմենտ քեզ նշանակեմ... քո աշխատավարձից... Այսինքն արդեն որոշված է, որ ալիմենտ ես տալու: Իհարկե, դու իջնելու ես պատահական կայարանում եւ գնալու ես պատահական ուղղությամբ: Դու ազատ քամի ես, անվախ եւ խենթ: Երբեմն չար քամի ես, որ թուխպեր է բերում: Ես քեզ չեմ ճանաչում, ճիշտ է, բայց կարդում եմ հոգիդ, որովհետեւ սիրում եմ քեզ: Դու ինձնից ոչինչ չես կարող թաքցնել, կզգամ անմիջապես: Ահավոր է, կարծես իրար մի մարմին ու հոգի լինենք, այնքան լավ եմ քեզ տեսնում: Ես ամեն ինչ զգում եմ եւ գիտեմ: Սա հեքիաթ է, իսկ հեքիաթի վերջը միշտ հանկարծակի է լինում: Եվ քանի որ իրական հեքիաթ է, ոչ թե հրաշքով կավարտվի, այլ իրական գործողությամբ: Մենք պիտի հասկանանք, որ իրար համար չենք, եւ լավ էլ հասկանում ենք: Իրար համար ենք այժմ, մի քանի ամիս, եւ վերջ: Այս ամիսների համար անսահման շնորհակալ եմ... Իսկ քո կյանքը նոր է սկսվում...

Վարակվել էր աղջիկը ինձնից խոսելու հիվանդությամբ: Լուռ զգվում էի նրան եւ լսում: Խաղը վաղուց էր ավարտվել, սա կյանք էր:

- Երեխան ծնվում է այն ժամանակ, երբ պետք է,- նա նստեց, չմնաց թախտի վրա, զգուշանալով, շորերը գրկելով հեռացավ մի քանի քայլ,- հագնվիր, լույսը կվառեմ:

Ինչքան էլ մեծամտանայի, թե մեր հարաբերություններում ես եմ դարձել նախաձեռնող եւ իշխող, վերջին խոսքը նրան էր մնում: Այդտեղ էլ էինք հավասար բաժանել, նախաձեռնությունը՝ ինձ, վերջին խոսքը՝ նրան:

- Քեզ էր պետք ձայնագրել,- սկսեցի հագնվել,- կարծես դաս էիր բացատրում: Արդեն պատկերացնում եմ քեզ դասարանում... Դուք լսեցի՞ք այն օրվա ձայնագրությունը:

- Ժամանակ եղա՞վ, այնպես սրընթաց անցան օրերը, փոթորկալի իրադարձություններ էին, ասված իմ, ինչ լավ է, փրկվեցիր:

- Էլ ոչ մի անգամ գիշերը չե՞նք մնալու այստեղ,- հարցրեցի հապաղելով:

- Քեզնից է կախված,- ծիծաղեց նա,- կարողացար պահել, կմնանք:

Իսկույն նետվեցի նրա կողմը: Չէր կարող խուսափել, բայց հանգստացնելու ձեւը գիտեր:

- Խնդրում եմ,- ասաց ձեռքերը կրծքիս դնելով,- կատակ արեցի, գնանք... Խոստանում եմ, կմնանք մի օր...

- Այս շաբա՞թ...

- Երեւի, կասեմ: Ինքս քեզնից շատ եմ ուզում,- ավելացրեց խնդմնդալով:

Դրսում թեւանցուկ քայլեցինք նորընծա մայթի վրա:

- Ափսոս, կարճ է,- ասաց Ինան,- կարելի էր զբոսնել... Տասը տարի կդիմանա՞ այս բետոնը:

- Հարգիր մասնագիտությունս, քառասո՛ւն տարի, հիսո՛ւն տարի...

- Օ՜, ուրեմն ցմա՛հ, մինչեւ կյանքիս վերջը կմնա... Ես այստեղ կապրեմ, նոր տուն կսարքեմ, բայց սա կպահեմ... այդ օրվա հիշատակ...

Ձեռքիցս զգաց, թե ինչ կատարվեց, նայեց դեմքիս, հավանաբար գունատվել էի...

- Ներիր,- ասաց համբուրելով:

- Ինչի՞ համար:

- Ինչի համար ներե՞ս,- փորձում էր կատակի տալ:

- Ինչի՞ համար ես ներողություն խնդրում:

- Որ այսօր չմնացինք:

- Ուշ չէ,- բավական էր մի թեթեւ ակնարկ...

- Արդեն խոսացել եմ,- նորից զվարթացավ:

Երկմտանքը միշտ կար՝ գետափո՞վ, թե՞ փողոցով:

- Գետափով գնանք,- առաջարկեցի,- կլողանանք:

- Հիմա՞...

- Ամենալավ ժամն է, կարող ենք առանց լողազգեստի մտնել գետը, այդպես լողացել եմ:

- Գետն արդեն բարի ու տաք չէ, տղաս:

- Այլեւս չե՞նք լողանալու:

- Դժվար թե:

- Անցա՞վ մեր սիրո ամառը,- ասացի բանաստեղծավարի:

- Ամառն անցավ, աշունն էլ կանցնի,- Ինան նորից ինձ վերադարձրեց իրականություն,- գետափով կրկին այն տեղով պիտի անցնենք, գնանք փողոցով,- վճռեց նա:

Վերջին խոսքը նրան էի թողնում: Ես արդեն սպասում էի շաբաթվա վերջին:

▼▼▼

Սեպտեմբերի մեկը մեծ իրադարձություն էր Ինայի կյանքում, ուրեմն նաեւ՝ իմ: Առավոտյան, ճաշարան գնալիս տեսա նրան: Տանյայի հետ դուրս եկավ իրենց փողոցից, երկուսն էլ սպիտակ վերնաշապիկներով, զվարթ եւ ժպտուն: Տանյան վզկապով էր, Ինայի կրծքին, ուսից քիչ ներքեւ կարմիր ծաղիկ էր:

- Բարի լույս,- ձայն տվեցի ցնծագին,- շնորհավորում եմ սեպտեմբերի մեկի կապակցությամբ:

Պատասխանեցին միաժամանակ, ծիծաղկուն:

- Կներեք, մենք շտապում ենք,- ցուցադրաբար ժամացույցին նայեց Ինան:

- Ուշանո՞ւմ ենք,- զարմացավ Տանյան,- ավտոբուսը դեռ չի երեւում:

Տանյայի տեսքը հուզել էր Դավթին:

- Աղջիկս էլ է հիմի դպրոցի ճամփին,- աչքերը լցվել էին:

- Նա քնած է,- հանգստացրի նրան,- Երեւանում հիմա ժամը հինգն է:

- Հա, մոռացել էի,- Դավիթը սրբեց աչքերը,- թող քնի փաղցրս...

Անհամբերությամբ սպասում էի, որ պատմեր, թե ինչպես է անցել դասը, բայց մինչեւ շաբաթ երեկո հանդիպելու հույս չունեի:

Ես շաբաթ երեկոյին էի սպասում, ընկերներս՝ աշխատավարձին: Սովորաբար մինչեւ ամսի հինգը տալիս էին փողը: Հույս չկար շուտ ստանալու: Ուշացումը չէր անհանգստացնողը, միայն թե վճարեին: Կասկածները հանգիստ չէին տալիս, Սաքոն էլ առանձնապես չէր խոսում: Չույկինը չէր երեւում հիմնարկում, նրա ոտքը միանգամից կտրվեց:

Փողի թեման հաճախ էր մեջտեղ գալիս: Սեզոնի հիմնական մասն անցել էր, հանրագումարի էինք բերում արածն ու առածը: Խոպանիստների վաստակի չափանիշը վեց հազար ռուբլին էր: Առնվազն այդքան էր պետք հանգիստ խղճով տուն վերադառնալու համար: Այդ թիվն էր շեշտվում հենց առաջին օրերի եւ հետագա խոսակցություններում կամ ուրիշների մասին լսելիս: Արսենը ամեն հանդիպմանը առիթը բաց չէր թողնում հայտնելու, որ իրենց գործերը շատ լավ են, ամսական մինչեւ հազար հինգ հարյուր ստացել են տղերքը: Դժվար թե սուտ ասեր: Նրանց բրիգադում կարծես վիճաբանություն չկար: Սովխոզի բրիգադն էր գրվել, կռիվ էր եղել իրար միջեւ: Քյավառցիներն իրենց ամսական հազարի տերն էին: Մարտունեցիների մեջ էլ խժդժություն կար, նրանց քիչ էինք տեսնում:

Մենք պարծենալու բան չունեինք: Մայիսին վեց հարյուր ռուբլի էինք ստացել, հունիսին՝ 870, հուլիսին՝ 1000: Նաեւ առանձին մասնավոր գործերի համար՝ առձեռն: Ամսական 120-150 ռուբլի էր յուրաքանչյուրիս ծախսը, դրանից բացի գնումներ էի արել, մոտս մնացել էր 1700 ռուբլի: Ինձ համար մեծ գումար էր:

Փայլակը սեզոնի կեսից էր եկել, Դավիթն ինձ պես առաջին տարեցի էր, Ռազմիկը սովորաբար չէր արտահայտվում, բայց դժգոհությունը զգացվում էր: Անփորձներիս համար էլ պարզ էր, որ սեզոնն անհաջող է: Գումարվում էր Չույկինի պաշտոնանկության պատճառած վախը: Ինժեներն էր առայժմ փոխարինում նրան, իսկ նրա եւ Սաքոյի հարաբերությունները լավ չէին: Խելոք, համեստ մարդ էր, չէր խառնվել մեր գործերին, թեեւ մի քանի անգամ դիտողություն էր արել Սաքոյին: Չույկինի պես թիկունք ունենալով Սաքոն բանի տեղ չէր դնում նրա ասածները: Հիմա ամեն ինչ փոխվել էր:

Շարունակությունը՝ հուլիսի 27-ին

ԱԶԳ **Միջազգային**

Հուլիսի 22-ին Թուրքիայում խորհրդարանական ընտրություններն են

Ազգային փոքրամասնությունների հետ նախապես կողմնորոշվել են նաեւ էթնիկ եւ կրոնական խմբավորումները

Լոզանի պայմանագիրը Թուրքիայում ազգային փոքրամասնության կարգավիճակ է շնորհել հայերին, հույներին եւ հրեաներին: Պետական իշխանությունները, ելնելով Քեմալ Աթաթուրքի «Երանի նրան, ով իրեն թուրք է համարում» ասույթից, հրաժարվում են ընդունել ինչպես էթնիկ, այնպես էլ կրոնական խմբավորումների գոյությունը երկրում: Քաղաքական կուսակցություններն այդ առումով հետեւում են իշխանություններին, սակայն ընտրություններում ձայներ հավաքելու հրամայականը ստիպում է նրանց գոնե նախընտրական փուլում հիշել այդ խմբավորումների մասին:

Ինչո՞ւ: Այն պատճառով, որ Թուրքիայի ազգային փոքրամասնությունների պես էթնիկ եւ կրոնական խմբավորումները եւս ընտրություններում միասնաբար են քվեարկում, հաճախ քվեարկության ելքի վրա ազդում է ոչ թե նախընտրական քարոզարշավը, այլեւ կուսակցությունների նկատմամբ համայնքի կամ համայնքային կազմակերպությունների ղեկավարների դիրքորոշումը: Այլ կերպ՝ նախընտրական փուլում կուսակցություններին միանգամայն ձեռնտու է այս խմբավորումների գոյության փաստի հետ հաշտվելը: Թուրքիայի ազգային մեծ ժողովի՝ Մեջլիսի հուլիսի 22-ի համընդհանուր վաղաժամկետ ընտրություններն այդ առումով բացառություն չեն կազմում:

«Աքսիոն» օրաթերթը հուլիսի 18-ի համարում Թուրքիայի կրոնական եւ էթնիկ խմբավորումների թվում նշում է ալեւիներին, քրդերին, եզդիներին, վրացիներին, թուրքմեններին, բոսնիացիներին, չերքեզներին, ասորիներին, ինչպես նաեւ բալկանյան ծագումով այն փախստականներին, որոնք տարբեր ժամանակահատվածում Բալկաններից Անատոլիա գաղթածների ժառանգներն են: Ըստ «Աքսիոնի», վերջիններս ոչ միայն նախապես կողմնորոշվում են ընտրություններում, այլեւ հասարակությանը կանխավ իրազեկում են, թե որ կուսակցության օգտին են քվեարկելու:

«Աքսիոնը», հիմք ընդունելով Պոլսո հայոց պատրիարք Մեսրոպ Բ Մութաֆյանի հայտարարությունը՝ «Եթե անկեղծ լինենք, ապա հայերը ի տարբերություն ժողովրդա-հանրապետական կուսակցության, նախընտրում են «Արդարություն եւ բարգավաճում» կուսակցությունը, որովհետեւ նա ազգային փոքրամասնությունների նկատմամբ նվազ ազգայնական է», գրում է, որ դա հստակ պատկերացում է տալիս ընտրություններում Թուրքիայի հայերի կողմնորոշման մասին, ավելացնելով. «Նույն տեսակետին է նաեւ «Ակոսի» գլխավոր խմբագիր Էթիեն Մահչուպյանը»:

«Ընտրություններին, գրում է «Աքսիոնը», կողմնորոշվել են նաեւ ասորիները, որոնց զգալի մասը քվեարկելու է «Արդարություն եւ բարգավաճում» կուսակցության օգտին, ինչի մասին անձամբ հայտարարել է համայնքի կրոնապետը»: Ըստ «Աքսիոնի», Թուրքիայում բնակվող կաթոլիկ ասորիների թիվը 5 հազար է, իսկ ուղղափառներինը՝ 20 հազար: Կողմնորոշման առումով նույնը պետք է ասել նաեւ հրեաների եւ հույների պարագայում: Թուրքական օրաթերթը նշում է, որ վերջիններիս խիստ մտահոգում է հատկապես Հրանտ Դինքի սպանությունից հետո երկրում թափ առած ազգայնականության պոռթկումը, որի ակունքներում կանգնած է ժողովրդա-հանրապետական կուսակցությունը:

Ինչ վերաբերում է կրոնական եւ էթնիկ այլ խմբավորումներին, ապա նրանցից ալեւիները, որոնք նախորդ ընտրություններում քվեարկում էին ժողովրդա-հանրապետական կուսակցության օգտին, «Աքսիոնի» վկայությամբ, այս ընտրություններում իրենց ձայնը մեծապես տալու են «Արդարություն եւ բարգավաճում» կուսակցությանը: Այդ մասին հրապարակավ հայտարարել է «Ալեւիների ժողովրդավարական նախաձեռնություն» կազմակերպությունը: Չի բացառվում, որ որոշ ալեւիներ ձայն տան նաեւ Ազգայնական շարժում կուսակցությանը:

Թուրքիայում 8 միլիոնի հասնող չերքեզները մասնատվել են: Նրանց մի մասը նախապատվությունը տալիս է ժողովրդա-հանրապետական, իսկ մյուս՝ «Արդարություն եւ բարգավաճում» կուսակցությանը: Ի դեպ, նախորդ գումարման Մեջլիսում եղել է չերքեզական ծագումով 20 պատգամավոր, այդ թվում՝ փոխվարչապետ Աբդուլլաթիֆ Շեները: Ենթադրվում է, որ առաջիկա ընտրություններին քվեարկությանը կմասնակցեն շուրջ 3 մլն չերքեզներ, որոնց համախմբում են 112 միություններ:

Բալկաններից գաղթածների ժառանգների մոտավոր թիվը, ըստ «Աքսիոնի», Թուրքիայում 24 մլն է, որոնք երկրի 32 նահանգներում ունեն 2200 միություններ: Չնայած այս միությունների կոնֆեդերացիայի հայտարարությանը, թե «Արդարություն եւ բարգավաճում» կուսակցությունը ազգային քաղաքականություն չի վարում, այդ իսկ պատճառով բալկանյան ծագումով փախստականները ընտրություններում կաջակցեն գլխավորապես Ազգայնական շարժում կուսակցությանը, այնուամենայնիվ, «Աքսիոնի» կարծիքով, հայտարարությունը 100 տոկոսով չի պարտավորեցնում բոլորին, ուստի նրանցից որոշակի ձայներ կստանա նաեւ Էրդողանի կուսակցությունը:

«Աքսիոնը» նշելով վրացիների թիվը Թուրքիայում շուրջ 2մլն, ընդգծում է, որ կիսվել է նրանց ձայնը: Վրացիների ձախակողմյան հատվածը պաշտպանում է ժողովրդա-հանրապետական, իսկ աջակողմյանը՝ «Արդարություն եւ բարգավաճում» կուսակցությանը: Միաժամանակ, ցույց է տրվում, որ ծագումով վրացի է վերջին կուսակցության ներկայացուցիչ, Ստամբուլի քաղաքապետ Քադիր Թոփբաշը:

Ընդհանուր առմամբ, Էրդողանի կուսակցությանն են պաշտպանում նաեւ 50 հազար ձայն ունեցող թուրքմենները, այդ թվում՝ երկրի հարավ-արեւելքում բնակվող եզդիները, որոնց ընտրողների թիվը շուրջ 1500 է:

«Աքսիոնի» հրապարակումից պարզվում է, որ չհաշված բալկանյան ծագումով փախստականներին, Թուրքիայի ազգային փոքրամասնությունները, էթնիկ եւ կրոնական խմբավորումները հակված են հուլիսի 22-ի ընտրություններում պաշտպանել Էրդողանի «Արդարություն եւ բարգավաճում» կուսակցությանը: Թեեւ թուրքական օրաթերթը հիշատակում է այդ խմբավորումներից խոշորագույնի՝ քրդերի մասին, սակայն շրջանցում է նրանց կողմնորոշումը:

Մեր կողմից ասենք, որ Թուրքիայում գործող քրդամետ «Ժողովրդավարական հասարակարգ» կուսակցության մասնակցությունը հուլիսի 22-ի Մեջլիսի ընտրություններին արգելվել է: Այդ իսկ պատճառով կուսակցության պատգամավորներն առաջադրվել են մեծամասնական կարգով, ընդ որում որպես անկախական: Սա նշանակում է, որ քրդերը համամասնականով կքվեարկեն «Արդարություն եւ բարգավաճում» կուսակցության, իսկ մեծամասնականով «Ժողովրդավարական հասարակարգ» կուսակցության առաջադրած թեկնածուների օգտին: Նույնը վերաբերում է նաեւ ալեւիներին, որովհետեւ նրանց մեջ զգալի է նաեւ քրդերի թիվը:

ՀԱԿՈԲ ՉԱՔՐՅԱՆ

Բրիտանացի նախարարը խոստովանեց, որ մարիխուանա է ծխել

Նրա նախորդները եւս թմրամոլներ էին

Մեծ Բրիտանիայի ներքին գործերի նախարար Ջեքի Սմիթը խոստովանել է, որ ուսանողական տարիներին ինքը մարիխուանա է ծխել: «Ես մի քանի անգամ կանեփ եմ ծխել եւ կարծում եմ, որ սխալ եմ վարվել: Տրամադիր չեմ որեւէ մեկին քարոզ կարդալ: Ես իրոք խախտել եմ օրենքը», ասել է նա «Սքայ նյուզ» հեռուստաընկերությանը տված հարցազրույցում:

Սմիթի խոսքերով, ուսումնառությանը հաջորդած 25 տարիներին ինքը թմրադեղ չի օգտագործել, թեեւ դա «չի արդարացնում» իր երբեմնի վարքագիծը:

Ի դեպ, Ջեքի Սմիթը թմրադեղ օգտագործած բրիտանացի միակ ներքին գործերի նախարարը չէ: Անցյալ տարի մարիխուանա էր հայտնաբերվել նախկին ՆԳ նախարար Ջոն Ռեյդի տանը: Նրան նախորդած Չարլզ Քլարկը եւս հայտարարել էր, որ Քեմբրիջում ուսանելու տարիներին ինքը մարիխուանա է օգտագործել:

Այս օրերին Մեծ Բրիտանիայում քննարկումներ են ծավալվել, թե պե՞տք է արդյոք անվնաս հայտարարել կանեփից ստացվող թմրանյութերը: Վարչապետ Գորդոն Բրաունը կոչ է արել հաշիշը եւ մարիխուանան C դասի թմրանյութերի շարքից տեղափոխել ավելի վտանգավոր համարվող B դաս: Այդ դեպքում կխստացվի պատասխանատվությունը հիշյալ թմրանյութերի պահպանության եւ տարածման համար:

Ջեքի Սմիթը հավանություն է տվել վարչապետի կոչին: Եկող շաբաթ ներքին գործերի նախարարությունը թմրանյութերի ոչ բուժական օգտագործման խորհրդակցական հանձնախմբի հետ քննարկելու է տվյալ հարցը:

Հանձնախմբի անդամ բժշկական փորձագետները «Թելեգրաֆ» թերթին տված հարցազրույցում ասել են, որ թեեւ մարիխուանան կարող է մարդու առողջության վրա բացասաբար ազդել, բայց այդ վնասն «անհամեմատելի է B դասի թմրանյութերի մեծ վնասների հետ»:

Մասնավորապես, առայժմ գիտականորեն հաստատված չեն այն ենթադրությունները, թե կանեփի թմրանյութեր ծխելը կարող է նպաստել շիզոֆրենիայի զարգացմանը:

ՄԻՆՉԵՎ ՇԱԲԱԹԱՎԵՐՋ

Կոսովոյին առնչվող բանաձեւի 4-րդ նախագիծը ՄԱԿ-ի ԱԽ-ում

Մինչեւ շաբաթավերջ ՄԱԿ-ի ԱԽ-ում քվեարկության կդրվի Կոսովոյին առնչվող բանաձեւի նոր՝ 4-րդ նախագիծը, որը մշակել են Բելգիան, Մեծ Բրիտանիան, Իտալիան, Ֆրանսիան, Գերմանիան եւ ԱՄՆ-ը: **«Ազգն»** արդեն գրել է այդ նախագծի մշակմանը մասնակցելուց Ռուսաստանի հրաժարվելու մասին:

ՄԱԿ-ում ԱՄՆ դեսպան Զալմայ Խալիլզադի խոսքերը վկայակոչելով՝ Ֆրանսպրեսը հաղորդում է, որ նոր նախագիծը նախորդների պես հիմնված է ՄԱԿ-ի հատուկ ներկայացուցիչ Մարտի Ահտիսաարիի ծրագրի վրա, որը փաստորեն անկախություն է շնորհում Կոսովոյին, անտեսելով Սերբիայի բացասական դիրքորոշումը:

Փաստաթուղթը 120-օրյա ժամկետ է սահմանում Կոսովոյին նվիրված բանակցությունների նոր փուլի անցկացման համար, որին կմասնակցեն Մեծ Բրիտանիան, Իտալիան, Ֆրանսիան, Գերմանիան եւ ԱՄՆ-ը:

Ավելի վաղ ՄԱԿ-ի ԱԽ ներկայացված երեք նախագծերը մերժվել էին Ռուսաստանի նախաձեռնությամբ:

ԱՄՆ-ն Իրաքում 3620 մարդ է կորցրել, բայց կպայքարի եւս 30 տարի

2003 թ. մարտին Իրաք ներխուժելուց ի վեր ամերիկյան զինված ուժերի կորուստները կազմել են 3620 սպանված եւ գրեթե 27.000 վիրավոր: Զոհերի թվում կան Պենտագոնի 7 քաղաքացիական աշխատակիցներ: Ամերիկյան բանակի կորուստների մեծ մասը տեղի է ունեցել «հակառակորդի ռազմական գործողությունների հետեւանքով», նշվում է ԱՄՆ պաշտպանության նախարարության հերթական ամենշաբաթյա ամփոփագրում:

Փաստաթղթում տվյալներ են բերվում հակաիրաքյան կոալիցիայի մասնակից նաեւ մյուս երկրների կորուստների մասին: Այդ երկրների թվում ամենամեծ կորուստներ ունեցել է Մեծ Բրիտանիան՝ 159 զոհ:

ԱՄՆ զինված ուժերի շտաբների պետերի կոմիտեի ղեկավար, գեներալ Փիթեր Փեյսը երեկ Աֆղանստանում՝ Բագրամի ավիաբազայում ամերիկացի զինվորների հետ հանդիպման ժամանակ այն կանխատեսումն է արել, որ ԱՄՆ-ը ստիպված կլինի հակաահաբեկչական ընդհանուր պատերազմը շարունակել առնվազն եւս 20-30 տարի: Գեներալի խոսքերով, իր կանխատեսումը չի նշանակում, թե Իրաքում տեղաբաշխված ամերիկացի 160.000 եւ Աֆղանստանում ծառայող 25.000 զինվորները ստիպված կլինեն այդ երկրներում մնալ երկու կամ երեք տասնամյակ: Բայց ամեն դեպքում հարկ կլինի շարունակել հակաահաբեկչական պայքարը: «Իմ համոզմամբ, ավելի լավ է դա անել արտերկրում, քան տանը», ընդգծել է գեներալը:

Փեյսը թվարկել է մի քանի երկրներ, որտեղ դեռ Պենտագոնի ղեկավարության կարծիքով, ապագայում կարող են խնդիրներ ծագել: Այդ երկրների թվում են մասնավորապես Աֆղանստանը, Իրանը, Իրաքը, Լիբանանը, Սիրիան, Սոմալին, Սուդանը, Ալժիրը, Կոլումբիան, Վենեսուելան, Ֆիլիպինները, Մալայզիան, Ինդոնեզիան, ԿԺԴՀ-ն եւ Պակիստանը:

Հակաչինական ահաբեկչություն Պակիստանում

Պակիստանում երեկ տեղի ունեցած երկու պայթյունների հետեւանքով առնվազն 33 մարդ է զոհվել: Իշխանությունների տվյալները վկայակոչելով, BBC-ն հաղորդում է, որ Կարաչի նավահանգստային քաղաքից 35 կմ հեռու գտնվող Խուբ քաղաքում պայթյունից զոհվել է 26 մարդ: Ականատեսները պատմում են, որ ռեստորանում դրված պայթուցիկը գործի է դրվել ոստիկանական մեքենայի մոտենալու պահին: Այդ մեքենան ուղեկցում էր չին ճարտարագետներին: Մեքենայում եղած բոլոր 7 ոստիկանները զոհվել են:

Վերջերս չինացիները քանիցս ազգայնամոլ գրոհայինների հարձակումների թիրախ են դարձել Բելուջստանի նահանգում: Այնտեղ գրոհայինները հանդես են գալիս դաշնային խոշոր նախագծերի իրականացման օգտին, որոնց կապալառուները մեծ մասամբ չինական ընկերություններն են: Պակիստանի Հյուսիսարեւմտյան նահանգի խոշորագույն բնակավայր Խանգու քաղաքի ոստիկանական քոլեջի մոտ տեղի է ունեցել մեկ ուրիշ պայթյուն: Մահապարտ ահաբեկիչը, մեքենան պայթեցնելով, սպանել է առնվազն 7 եւ վիրավորել 20-ից ավելի մարդկանց: Մեքենան քոլեջի դարպասի մեջ է մխրճվել այն պահին, երբ կուրսանտները պատրաստվում էին շարք կանգնել: Պահապանները փորձել են կանգնեցնել ավտոմեքենան, բայց մահապարտ ահաբեկիչը գործի է դրել պայթուցիկ սարքը:

Պաղեստինում կանցկացվեն վաղաժամկետ ընտրություններ

Պաղեստինի նախագահ Մահմուդ Աբբասը հայտարարել է, որ անցկացվելու են խորհրդարանի եւ ազգային վարչակազմի ղեկավարի վաղաժամկետ ընտրություններ: Նա այդ քայլը ձեռնարկում է ի պատասխան «Համաս» արմատական խմբավորման կողմից Գազայի հատվածի գրավման:

Այսրհորդանանի Ռամալլա քաղաքում ելույթ ունենալով Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության համաժողովում, Աբբասը հայտարարել է. «Մենք կանցկացնենք վաղաժամկետ խորհրդարանական եւ նախագահական ընտրություններ եւ չենք սպասի Գազայում կամ արտերկրում նստած անձանց հավանությանը»:

Ինտերֆաքս գործակալությունը մեջբերում է Աբբասի օգնականի այն խոսքերը, որ ընտրությունների անցկացման օրը դեռ որոշված չէ, բայց դրանք կարող են անցկացվել 2007 թ. վերջերին կամ 2008 թ. սկզբներին: Խորհրդարանական ընտրությունների անցկացումից առաջ Աբբասը որոշել է երկարաձգել Սալամ Ֆայադի արտակարգ կառավարության մանդատը, որը նախապես կազմվել էր մեկամսյա ժամկետով: Արտակարգ կառավարության ստեղծման պատճառը նախորդ՝ ազգային միասնության կառավարության արձակումն էր, որի ղեկավարը «Համասի» հայտնի գործիչ Իսմայիլ Հանիեն էր:

Իր ելույթում Աբբասը շատ խիստ արտահայտություններ է հասցեագրել «Համաս» շարժման ղեկավարներին եւ բացառել է բանակցություններն այդ արմատական խմբավորման հետ, «քանի դեռ Գազայի հատվածը չի դարձել առաջվանը»:

Ասոշիեյթեդ պրես գործակալության տվյալներով «Համաս» շարժումը Մահմուդ Աբբասին եւ Պաղեստինի կենտրոնական խորհրդին իրավասու չի համարում հայտարարելու ընտրություններ եւ մտադիր չէ Գազայի հատվածում բացել ընտրական տեղամասեր:

Վճռողը շուկան է, քաղաքականություն մշակողը պետությունը պետք է լինի

Ի՞նչ են տպում, ի՞նչ ենք կարդում կամ չենք կարդում

Հայաստանաբնակներից շատերի գրադարանի ծանրաբեռնվածությունը տուրք է խորհրդային տարիներին գիրք գնելու մոդային: Այսօր չկա մոդան, ոչ էլ, բնականաբար, տուրքը: Միլիոնավոր տպաքանակներով հրամցվող դասական ու ամենատարբեր գրականությունն էլ չկա, ընթերցողների թիվը եւ մեծապես պակասել է: Վճռողը շուկան է, բայց գրահրատարակչության քաղաքականության վճռումը վստահաբար շուկային թողնելի չէ: Գրահրատարակչության եւ ընթերցանության պատկերի մասին «Ուրբաթ» ակումբում վերջերս կարծիք հայտնեցին գրահրատարակչական գործակալության տնօրեն **Էդուարդ Միլիտոնյանը,** Հրատարակիչների ազգային ասոցիացիայի նախագահ **Վահան Խաչատրյանն** ու «Բուկինիստ» ՍՊԸ տնօրեն **Խաչիկ Վարդանյանը**: Բանախոսներից միայն առաջին երկուսի իրականությունն էր նույնը: Այդ իրականությունում ժամանակակից ողջ արժեքավոր գրականությունը տպագրվում ու հրամցվում է ընթերցողին, պետպատվերով տպագրվող գրականությունն էլ ուղեկցվում է պատկառելի ժյուրիի հստակ չափանիշներով, լրատվամիջոցներն էլ ամենեւին համաքայլ չեն տպագրվող գրականությունը ներկայացնելու հարցում:

Մյուս բանախոսի՝ Խաչիկ Վարդանյանի իրականությունում վիճակը հետեւյալն է. «Մշտապես էլ կան ընթերցողներ հասարակության տարբեր շերտերում: Այսօր էլ կարդում են ամեն ինչ եւ ամենավերջում գեղարվեստական գրականություն: Դրան ե՛ւ ժամանակ չի մնում, ե՛ւ ժամանակակից արժեքավոր հայ գրականություն չի ստեղծվում, համենայնդեպս ընթերցողին չի հասնում, օտարալեզու ժամանակակից գրականությունն էլ քիչ է թարգմանվում, չնայած պետությունն այս հարցում անում է հնարավորինը: Կա նաեւ մեկ այլ խնդիր՝ Հայաստանում տպագրությունն ավելի թանկ է, քան դրսից ներմուծվածը»: Գրահրատարակչական գործակալությանը տարեկան տրամադրվող 132 միլիոն դրամից մի պատկառելի մասը տրամադրվում է թարգմանություններին, սակայն այստեղ խնդիրը միայն ֆինանսական չէ, ինչպես փաստեց Էդուարդ Միլիտոնյանը, այլեւ մասնագետների պակասը. «Եթե այլ լեզուներից հայերեն թարգմանող մասնագետների պակաս չկա եւ արած գործն էլ բարձրակարգ է, ապա հայերենից այլ լեզուներով թարգմանության դեպքում պատկերը ճիշտ հակառակն է»: Իսկ ժամանակակից հայ գրականության եւ ընթերցողին հասու լինելու մասին բանախոսների կարծիքների հակադրության պատճառը ժամանակակցին տարբեր ժամանակագրությամբ տեսնելն է. «Հայ ժամանակակից տասնյակ գրողներ Հայաստանից դուրս արդեն վաղուց մեծ համբավ ունեն եւ դրա մերժումը արդեն ծիծաղելիության աստիճանի անտեղի սովորության է վերածվել», հայտարարեց Էդուարդ Միլիտոնյանն ու հավելեց, որ մեր ժամանակակից գրողների՝ Աղասի Այվազյանի, Պերճ Զեյթունցյանի, Ալվարդ Պետրոսյանի եւս մի քանի վաստակաշատ ստեղծագործողների ճանաչումն ու գործերի արժեքավորությունը չի կարելի մերժել: Վերջինին հակառակվելը կարճամտություն կլիներ, սակայն իրականություն է նաեւ այն, որ գրահրատարակչական գործակալության տնօրեն Էդուարդ Միլիտոնյանն ավելի երիտասարդ սերնդի հայ գրողների անուններ չկարողացավ թվարկել: Մինչդեռ կարելի էր պարզապես մամուլին հետեւելով նկատել գոնե ոչ շատ, բայց ավելի երիտասարդ ստեղծագործողների արժեքավոր գործեր: Փոխարենը բանախոսը հայտարարեց. «Գրողների միությունից դուրս տաղանդավոր գրող թերեւս չկա: Եվ չկա պետպատվերով հրատարակման ներկայացված լավ գիրք, որ տպված չլինի»: Իսկ տպագրության արժանացնելու չափանիշները, որ ըստ Միլիտոնյանի հստակված են, գրական աշխարհի դրական արձագանքն է, գրախոսականներն ու ասպարեզի պատկառելիների կարծիքները, որոնք գումարվում են ու դառնում վճռորոշ: Համենայնդեպս այդպես ներկայացվեց երեկվա հանդիպման ընթացքում եւ փաստվեց, որ պետպատվերով տպագրվում է դասական, ժամանակակից, մանկական գրականություն, իսկ վերջին 5 տարիներին նաեւ գրական ալբոմներ հիմնականում երեք լեզուներով՝ հայերեն, ռուսերեն, անգլերեն, երբեմն անգլերենը փոխարինվում է այլ լեզվով: Լայն համագործակցության արդյունքում Հայաստանում հրատարակվող գրքերը գրքի հեղինակավոր միջազգային ցուցահանդեսներում արժանանում են դրական կարծիքների ու մրցանակների եւ այս տարի էլ ակնկալիք կա: «Հայկական գրքի միջազգային ցուցահանդեսներում ներկայացումը արդեն լայն աշխարհագրություն ունի եւ դրական արձագանք մրցանակներով հաստատված», փաստեց գրահրատարակիչների ասոցիացիայի նախագահ Վահան Խաչատրյանը:

Իսկ գրքի վաճառքը Հայաստանում մասնավորապես Երեւանում կազմակերպվում է ոչ ավելի քան 10 գրախանութներում եւ 100-ից ավելի մասնավոր գրավաճառների միջոցով, մինչդեռ խորհրդային տարիներին Երեւանում գործել է 67, Գյումրիում 12, Վանաձորում 7 գրախանութ: Առկա պատկերը հուսադրող չէ, բայց ե՛ւ շուկայի թելադրանքն է, ե՛ւ պետական մոտեցման պակասի արդյունք:

ՆՈՒՆԵ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

Չիլ թանգարանի «հայերէն ձեռագրերի» խնդրի երկու պարզաբանում

Առաջին. սրան վերաբերող մեր նախորդ հրապարակման («Մատենադարան-«Չիլ» «սկանդալ»-ացումը», «Ազգ - Մշակոյթ», 14 Յուլիսի 2007 թ.) մէջ Չիլ թանգարան-գրադարանի կայքէջից քաղուած մի տող օրէրս փոխուել է. «Catalogue does not include: Three purchased microfilms from Yerevan, Armenia, and one from Subiaco, Italy» («Ցուցակը չի ընդգրկում. Երեւանից՝ Հայաստան, գնուած երեք ժապաւէններ, եւ մէկը Սուբիակոյից, Իտալիա»). մի քանի օր առաջ այս «microfilms» բառի տեղում «manuscripts» էր՝ «ձեռագրեր»: Ուզում ենք հաւաստել Չիլի պատասխանատուներին, որոնք իրենց ուղղուած հարցումներին ի պատասխան հաւաստիացրել են, թէ Չիլ թանգարանն իրական (բնագիր) ձեռագրեր չունի. «ձեռագրեր» բառի «միկրոֆիլմեր»-ի վերածուելն էլ, կարծում ենք, նշանակում է, որ իրենց համացանցային ցուցակում չներկայացուած այս երեք ժապաւէնները եւ, միւս երկուսի նման, ձրի ստացել են Մատենադարանից (ափսոս որ համարները չիմանալով չենք կարող պարզել, թէ ե՞րբ եւ ո՞ւմ պատուէրով են պատրաստուել սրանք): Իսկ եթէ նրանք Երեւանից բնագիր ձեռագրեր են գնել, ինչպէս հաւաստացած են ոմանք, ուրեմն եւ ուղղումն արել են այստեղ ընթացող եւ անպայման իրենց ականջին հասնող խօսակցութիւնների ճնշման տակ՝ իրական ձեռագրեր թաքցրած լինելու նպատակով, ապա դա արդէն վերաբերում է ո՛չ թէ Մատենադարանին, այլ՝ «ինտերպոլ» եւ նման այլ հասկացութիւնների:

Սակայն, այստեղ էլ կայ մտածել տուող մի այլ իրողութիւն. ԱՄՆ-ի շատ հաստատութիւններ հայերէն ձեռագրեր ունեն (ո՛չ ճշգրիտ հաշուով՝ 500-ից աւելի), եւ չեն թաքցնում այդ, միաժամանակ պարզ է, որ դրանք Երեւանից չեն գնուած: Նոյն ԱՄՆ-ի Կանզաս նահանգի Ուիչիտա քաղաքում ծագումով երզնկացի Յարութիւն Քիւրեղեանն իր 19-ամեայ հասակից (1919 թ.) սկսած ձեւաւորեց հայերէն ձեռագրերի 300 միաւորից կազմուած շատ արժէքաւոր մի հաւաքածու եւ կեանքի մայրամուտին (1976 թ.) այն նուիրեց Վենետիկի Մխիթարեանց Մատենադարանին: Արդ, այս ամէնի հենքի վրայ՝ Չիլ թանգարանն ինչո՞ւ պէտք է թաքցնի իր՝ հայերէն ձեռագրեր ունենալը. այսինքն՝ հակուած ենք մտածելու, որ նրանց ունեցածն իսկապէս ժապաւէններ են:

Երկրորդ. նոյն յօդուածում ժամանակագրօրէն ներկայացրել էինք մեր բանաւոր (հեռուստատեսային) եւ գրաւոր (լրագրային) մամուլի մէջ Չիլ թանգարանի «Երեւանից գնուած երեք ձեռագրի» խնդրի արծարծումը, այն սկսելով եւ աւարտելով իրաւաբան Պուշկին Սերոբեանի հեռուստատեսային ելոյթների յիշատակումներով: Յօդուածը գրելու ընթացքում համոզուած էինք, առաւել եւ՝ նրա հրապարակումից յետոյ վստահ ենք, որ Սերոբեանը (նրա անուան ՊՍ համառօտումը գործածել էինք զուտ որպէս գրական-շարադրանքային եղանակ) ամենայն անկեղծութեամբ այս խնդիրն արծարծել է մեր մշակութային արժէքները երկրից դուրս տանելու տխուր իրողութեան առաջքն առնելու նպատակով: Ուստի մեր շարադրանքի մէջ քանիցս կրկնուած «սկանդալի» ոլորտով ամենեւին նրան նկատի չենք ունեցել, այսինքն՝ այդ բառը նրան բոլորովին չի վերաբերում: Այլ հարց է, որ նրա իրաւաբան-հրապարակախօսի անունն օգտագործող «ինֆորմատորների» բուն նպատակը, ցաւօք, «գնուած ձեռագրերի» հարցը Մատենադարանի հետ կապելն էր (մեր ժողովուրդը սրանց կոչում է «դարմանի տակ ջուր կապող»):

Շուկայական յարաբերութիւնների հաստատման հետ մեր երկրում առաջացել է մի մեծ շուկայ, ուր կայ ամէն ինչ, նաեւ՝ ձեռագրեր, կարելի է վաճառել եւ գնել: Ըստ այսմ՝ կան նաեւ ձեռագրերի եւ հին գրքերի անհատ հաւաքորդներ եւ նրանց պատկանող հաւաքածուներ: Վերջին քսան տարուայ ընթացքում իմացել ենք հիմնականում գիւղերում բնակուող անհատների պատկանող ձեռագրերի գողութեան առնուազն տասը դէպքի մասին: Բնականաբար, սրանց շարունակութիւնն էլ այն դէպքերն են, երբ, ըստ ամենայնի մաքսատան հետ գործարք մտնելով, Հայաստանից ձեռագրեր են դուրս տարուել եւ վաճառուել: Տեղեակ ենք որոշակի մի դէպքի՝ 1430 թ. Աղթամարում գրուած մի Աւետարան, որի մանրանկարների լուսանկարները 2004 թ. ամռանը տեսանք Երեւանում, նոյն թուականի աշնանը վաճառուեց փարիզեան մի աճուրդում: Թող զարմանալի չթուայ. շատ ուրախացանք, երբ այս տարուայ փետրուարին այդ Աւետարանը տեսանք Ֆրանսիայի ազգային գրադարանում. գոնէ անհատի սեփականութիւն չի դարձել, պատկանում է թէկուզ օտար, սակայն պետական կայուն հաստատութեան, որով՝ գիտութեան համար կորսուած արժէք չէ:

Այս ամէնով հանդերձ, թէ՛ Պ. Սերոբեանի եւ թէ՛ մեր այլ իրաւաբանների ուշադրութիւնը հրաւիրում ենք հետեւեալի վրայ. ըստ մեր երկրի գործող օրէնսդրութեան՝ մշակութային արժէքների եւ հնութիւնների նկատմամբ պետութիւնն ունի միայն դրանք գնելու առաջնայնութեան իրաւունք. նոյն պետութեան՝ այս իրաւունքից հրաժարուելու դէպքում, «արժէքի տէրը», որոշակի տուրք մուծելով, կարող է ամէն բան երկրից արտահանել եւ... վաճառել ըստ յարմարութեան: Կարծում ենք, որ մեր իրաւաբանները պէտք է ձգտեն այս կարգը սրբագրել տալուն՝ նկատի ունենալով, որ մեր դրկից շատ երկրներում գործում են այդպիսի արժէքները հանելը կտրականապէս արգելող օրէնքներ:

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Մատենադարանի գլխաւոր աւանդապահ

ՀՈՒԼԻՍԻ 25-Ի ՊՐԵՄԻԵՐԱՅԻՑ ԱՌԱՋ

Մուրադ Ամիրխանյանը «Սամսոն եւ Դալիլա» արդիականացված ֆիլմ-օպերայում

Սեն-Սանսի «Սամսոն եւ Դալիլա» ստեղծագործության արդիականացված կինոտարբերակում «Օպերա Ստանզայի» գեղարվեստական ղեկավար ու մենեջեր Կորինա վան Էյքը սատրապ Աբիմելեքի դերում նկարահանել է փարիզաբնակ օպերային երգիչ Մուրադ Ամիրխանյանին: Ֆիլմի պրեմիերան կկայանա հուլիսի 25-ին, Հոլանդիայում, մինչ այնտեղ մեկնելը երգիչը Հայաստան է եկել նոր մտահղացումներով ու

ծրագրերով: «Ուրբաթ» ակումբում երեկ ոգեւորությամբ խոսում էր իր լավ բարեկամ, օպերային երգչուհի Հասմիկ Հացագործյանի հետ Երեւանի կամերային երաժշտության տանը հոկտեմբերին կայանալիք համերգի ծրագրից: Միասին կկատարեն Ստեփան Ջրբաշյանի «Քնարականը»՝ մեղեդային, տրտմոտ, սակայն մեզանում գրեթե մոռացված երգը, Բեռլիոզի «Քրիստոսի մանկությունը» օրատորիան՝ Հասմիկ Հացագործյանի դաշնամուրային նվագակցությամբ: Հաջորդ տարի նախատեսում է Երեւանում անցկացնել «Գոհար Գասպարյան» վոկալիստների միջազգային մրցույթը:

Ավյունով ու կենսախնդությամբ լի Մուրադը ծնվել է Գյումրիում, Փարիզ տեղափոխվել է 2001 թվականին՝ Երեւանի պետական կոնսերվատորիայի ասպիրանտուրան ավարտելուց հետո, նպատակ ունենալով վարպետության դասեր առնել Ֆրանսիայի օպերային արվեստի վարպետներից, նրանց հետ շփվելով տարածել հայկական երգարվեստը: «Մուրադ Ամիրխանյանը ոսկե ձայն ունի», ասել է հանրահայտ երգչուհի Կարոլինա Դյուման: Նա կատարելագործվել է Փարիզի Ecol Normale de Musique-ում եւ Schola Cantorum-ում, հետեւել՝ Ժոզե վան Դամի, Ռենատա Սկոտտոյի, Միրեյ Ալկանտարայի, Դոլթոն Բոլդուինի եւ անվանի այլ դեմքերի վարպետության դասերին, մի շարք մրցանակների արժանացել, Ֆրանսիայով մեկ մշտապես համերգային ելույթներ ունենալուց բացի, վերջին տարիներին հանդես է եկել Իտալիայում, Իսպանիայում, Բելգիայում, Լեհաստանում, Ճապոնիայում, Եգիպտոսում, Հարավային Կորեայում եւ այլուր: Բաս-բարիտոնի նրա երգացանկն ընդգրկում է դասական հայտնի օպերային դերերգերից մինչեւ ռոմանսներ եւ հայկական երգեր: «Օտարների համար հայկական երգը չափազանց ջերմ է, ունկնդրում են կլանված, ծափահարում՝ ինքնամոռաց, թեպետ ոչ մի բառ չեն հասկանում: Ֆրանսիայում ուսանելը ինձ շատ բան է տվել, իհարկե, դժվարություններ եղել են, սակայն մրցակցության պայմաններն այնտեղ ավելի ազնիվ են, հիվանդագին դրսեւորումներ չկան: Ամենակարեւորը, հաշվի են առնվում երգչի կարողությունները, ինչպես գյումրեցիներն են ասում՝ տաշած քարը գետնին չի մնում: Օժտված, տաղանդավոր մարդը միջոցներ գտնում է ուղիներ հարթելու, դրա համար էլ Հայաստանից արվեստագետների հոսք կա դեպի դուրս», **«Ազգի»** հետ զրույցում ասաց Մուրադը: Ստեղծագործական բարձունքների հասնելու կարեւոր պայման է նա համարում արվեստագետի բարոյական նկարագիրը, համոզված, որ վատ մարդը անկարող է լավ արվեստագետ լինել:

Ֆրանսիական եւ օտարալեզու մամուլը, արձագանքելով Մուրադ Ամիրխանյանի ելույթներին, մասնանշել է նրա բացառիկ ձայնն ու բեմական ձիրքը, մեծ երաժշտականությունը, նրբազգաց մեկնաբանությունները ու կատարման դրամատիզմը:

Սեն-Սանսի օպերայի կինոտարբերակն արդեն երկրորդ ֆիլմ-օպերան է, որտեղ հանդես է գալիս երգիչը: Երեք տարի առաջ Կորինա վան Էյքը նրան հրավիրել էր «Օպերա Ստանզա»-ին. Վերդիի «Ռիգոլետտո»-ի էկրանացման մեջ, ուր Ամիրխանյանը մեծ հաջողությամբ կատարեց Սպարաֆուչիլեի դերերգը: Ի դեպ, սա Հոլանդիայում ստեղծված առաջին ֆիլմ-օպերան է:

Wikipedia հայտնի էլեկտրոնային հանրագիտարանը մեր հայրենակցին ներկայացնում է որպես իր սերնդի ամենախոստումնալից արտիստներից մեկը միջազգային ասպարեզում:

ՌՈՒԶԱՆ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՉԻ ԱՉՔԵՐՈՎ

Մարտական ոչ-ոքի

Երեկ մրցասպարեզ դուրս եկան ՈՒԵՖԱ-ի գավաթի խաղարկության մասնակից հայաստանյան թիմերը՝ «Միկան» ու «Բանանցը»: «Միկան» Բուդապեշտում ուշ երեկոյան հանդիպեց հունգարական ՄՏԿ թիմի հետ: Իսկ «Բանանցը» «Հանրապետական» մարզադաշտում հյուրընկալել էր շվեյցարական «Յանգ բոյզին»: Հանձին վերջինիս, «Բանանցը» հանդիպեց բավական ուժեղ մրցակցի, որի ֆուտբոլիստները լավ էին համագործակցում խաղադաշտում, աչքի էին ընկնում ֆիզիկական լավ տվյալներով: Առաջին իսկ րոպեներից հյուրերը հասկացնել տվեցին, որ բնավ էլ մտադիր չեն պասիվ խաղ ցուցադրել եւ հիմնական ուշադրությունը դարձնել պաշտպանությանը, այլ Երեւան են ժամանել հաջողության հասնելու համար: Շվեյցարացիների կազմում իրենց ակտիվ խաղով աչքի ընկան Կառլոս Վարելան, Դանիել Ժուաո Պառոն եւ Կադեր Մանգանեն:

Արդեն 5-րդ րոպեին հյուրերն արագ հակագրոհի շնորհիվ կարող էին բացել հաշիվը: Վարելան մեն-մենակ դուրս եկավ դարպասապահի դիմաց, խաբս տվեց նրան եւ գնդակն ուղարկեց դարպասը: Բարեբախտաբար վերջին պահին «Բանանցի» փորձառու պաշտպան Կարեն Սիմոնյանը հասցրեց գնդակը հանել դարպասից: «Բանանցն» իր հերթին փորձում էր ակտիվ գործողություններ ծավալել, սակայն առջեւի գծում թիմի խաղն այնքան էլ չէր ստացվում: Հարձակման գծում դաշտի տերերի կազմում հիմնականում գործում էին Արա Հակոբյանն ու Արսեն Բալաբեկյանը: Սակայն փոքր ուժերով հարձակվելով, «Բանանցն» առաջին խաղակեսում այդպես էլ չկարողացավ լրջորեն սպառնալ մրցակցի դարպասին: Թերեւս միակ վտանգավոր պահն ստեղծվեց 35-րդ րոպեին, երբ տուգանային հրապարակում գնդակն ընդունեց Արա Հակոբյանը, սակայն նրա հարվածը թույլ ստացվեց, եւ դարպասապահը որսաց գնդակը: Այդ պահին «Բանանցն» արդեն հաշվի մեջ զիջում էր մրցակցին: «Յանգ բոյզը» հաջողության էր հասել 18-րդ րոպեին: Անկյունայինի խաղարկումից հետո գլխի հարվածով դարպասը գրավել էր սեւամորթ Կադեր Մանգանեն: Բարձրահասակ այս ֆուտբոլիստը բավական լավ էր տիրապետում գլխով խաղին եւ մի քանի անգամ տհաճություններ պատճառեց դաշտի տերերին՝ սպառնալից պահեր ստեղծելով նրանց դարպասին: Լավ էր, որ նա նպաստավոր դիրքերից վրիպեց:

Ընդմիջումից հետո «Բանանցն» զգալիորեն ակտիվացրեց հարձակողական գործողությունները: Մեկը մյուսի հետեւից փորձեցին հեռահար հարվածներով դարպասը գրավել Արա Հակոբյանն ու Ռոմեո Ջենեբյանը, սակայն ապարդյուն: Իսկ ահա 67-րդ րոպեին «Բանանցի» ջանքերն ի վերջո պսակվեցին հաջողությամբ: Տուգանայինի մատույցներում դաշտի տերերը տուգանային հարվածի իրավունք ստացան: Մելքոնյանի հարվածից հետո դարպասապահն անհաջող հետ մղեց գնդակը եւ վրա հասած Կակոսյանը գրավեց դարպասը: Խփած գոլը մեծ աշխուժություն առաջացրեց տրիբունաներում, ոգեւորելով նաեւ «Բանանցի» ֆուտբոլիստներին:

Վերջիններս շարունակում էին գրոհել մրցակցի դարպասը, բայց այդպես էլ չկարողացան աչքի ընկնել դիպուկ հարվածով: Իսկ ահա հյուրերը հմտորեն պաշտպանվելով, նաեւ վտանգավոր հակագրոհներ էին կազմակերպում: Դրանցից մեկի ժամանակ գնդակը դիպավ «Բանանցի» պաշտպան Չերեւկոյի ոտքին եւ քիչ էր մնացել հայտնվեր դարպասում: Մի դրվագում էլ Կադեր Մանգանեն մեն-մենակ ներխուժեց տուգանային հրապարակ, բայց վերջին պահին Չերեւկոյին հաջողվեց հեռացնել գնդակը:

Այսպիսով, բավական աշխույժ մրցակցությունում անցած հանդիպումն ավարտվեց մարտական ոչ-ոքի: Ինչ խոսք, 1-1 հաշիվը ձեռնտու է «Յանգ բոյզի» ֆուտբոլիստներին, որոնք օգոստոսի 2-ին պատասխան խաղում հյուրընկալելու են «Բանանցին»: Հաջորդ փուլ դուրս գալու համար մեր թիմին անհրաժեշտ կլինի կամ հաղթել մրցակցին, կամ էլ գոնե հանդիպումն ավարտել 2-2 հաշվով: Կհաջողվի՞ արդյոք կատարել դժվարին այդ խնդիրը, ցույց կտա պատասխան հանդիպումը:

Հուսադրող սկիզբ

Հայաստանի բազմակի չեմպիոն Երեւանի «Փյունիկը» հոլանդական «Դերի Սիթիի» հետ ոչ-ոքի արդյունքով մեկնարկեց Չեմպիոնների լիգայի որակավորման առաջին փուլում: Հուլիսի 25-ին Երեւանում կայանալիք պատասխան խաղից առաջ մեր չեմպիոնը հիանալի հնարավորություն է ստացել հաջորդ փուլի ուղեգիր նվաճել: Ճիշտ է, դրա համար «Փյունիկը» սեփական հարկի տակ պետք է անհամեմատ ավելի լավ ելույթ ունենա, աչքի ընկնի հարձակողական խաղով եւ իհարկե, գրոհների ավարտական փուլում հաշվենկատ գործի:

Առաջին հանդիպումը ցույց տվեց, որ «Դերի Սիթին» բնավ էլ ուժեղ թիմ չէ, եվրոպական միջին մակարդակի ակումբ է, որին հատուկ է բրիտանական ոճը: Իռլանդացի ֆուտբոլիստներն աչքի չընկան առանձնապես գրագետ գործողություններով, ուստի լրջորեն չսպառնացին փյունիկցիների դարպասին: Թերեւս մրցակցի կազմում աչքի էր ընկնում Մակորտը, որը թիմի գրոհների գլխավոր կազմակերպիչն էր: Հենց նրա հեռահար հարվածից հետո էլ 6-րդ րոպեին առաջին վտանգավոր պահը ստեղծվեց «Փյունիկի» դարպասին, սակայն հաջող խաղաց Կասպարովը:

Ընդհանրապես, հանդիպումն աչքի չընկավ գոլային պահերով: Գրոհները որպես կանոն անավարտ էին մնում: Փյունիկցիները մրցակցի հարկի տակ բավական զգույշ էին գործում՝ փորձելով առաջին հերթին անառիկ պահել սեփական դարպասը, ինչն ի վերջո նրանց հաջողվեց: Իսկ ահա մրցակցի դարպասը գրավելու համար փյունիկցիների գործադրած ջանքերը բավարար չէին: Մեր ֆուտբոլիստները գրոհում էին փոքր ուժերով: Առաջին խաղակեսում հարձակման գծում գործում էին Գեւորգ Ղազարյանը եւ թիմի նորեկ, ուրուգվայահայ Գեւորգյոզյանը: Վերջինս ոչնչով աչքի չընկավ եւ իրավացիորեն ընդմիջումից հետո փոխարինվեց: Երկրորդ խաղակեսում հյուրերը զգալիորեն ակտիվացան, սակայն այդպես էլ լրջորեն չսպառնացին իռլանդացիների դարպասին: Հիշարժան էին Աղվան Մկրտչյանի տուգանային երկու հարվածները, ինչպես նաեւ Փաչաջյանի հարվածը, որն որսաց դարպասապահը: «Փյունիկը» կարող էր խաղավերջում կորզել հաղթանակը, երբ դաշտի կենտրոնական հատվածից Հենրիխ Մխիթարյանը սրընթաց առաջ շարժվեց, սակայն ցավոք նրա փոխանցումը մի փոքր ճշգրիտ չստացվեց:

Այսպիսով, դարպասները մնացին անառիկ, ինչը վատ արդյունք չէ «Փյունիկի» համար: Հուսանք, որ Երեւանում ՀՀ չեմպիոնն աչքի կընկնի արդյունավետ գրոհներով եւ կհաղթահարի առաջին փուլի արգելքը:

Չեմպիոնների լիգայի կայացած մյուս հանդիպումներում Մոլդովայի չեմպիոն Տիրասպոլի «Շերիֆը» մեծ դժվարությամբ հաղթեց Անդորրայի «Ռեյնջերսին» (2-0): Իսկ ահա բոսնիական «Սարաեւոն» հյուրընկալվելիս պարզապես ջախջախեց Մալթայի «Մարսակլոկին»՝ 6 անպատասխան գնդակ ուղարկելով մրցակցի դարպասը: Իսլանդական «Հաֆնարֆյորդուրն» էլ խոշոր հաշվով (4-1) պարտության մատնեց Ֆարերների «Բ-36 Տորսհավնին»: Մյուս խաղերում գրանցվել են հետեւյալ արդյունքները. «Դյուդելանժ» (Լյուքսեմբուրգ)-«Ժիլինա» (Սլովակիա)՝ 1-2, «Դոմժալե» (Սլովենիա)-«Տիրանա» (Ալբանիա)՝ 1-0, «Պոբեդա» (Մակեդոնիա)-«Լեւադիա» (Էստոնիա)՝ 0-1:

Հաջողությունում իր ներդրումն ուներ նաեւ Ասրյանը

Չինաստանում ավարտվեց արդեն ավանդական դարձած շախմատի միջազգային մրցախաղը տեղի շախմատիստների եւ Եվրոպայի հավաքականի միջեւ: Երկու շրջանով անցկացված մրցախաղում հաղթեցին եվրոպացի շախմատիստները՝ 17-15:

Յուրաքանչյուր թիմում ընդգրկված էր չորս շախմատիստ, որոնցից յուրաքանչյուրը մրցակցի հետ երկուական պարտիա անցկացրեց: Եվրոպայի հավաքականում մրցախաղին մասնակցեց Կարեն Ասրյանը: Հայ գրոսմայստերը 8 հնարավորից վաստակեց 4 միավոր: Նույնպիսի արդյունք ուներ նրա թիմակից, բուլղարացի Իվան Չեպարինովը: Իսկ լավագույն արդյունքը ցույց տվեց ռուսաստանցի Վադիմ Զվյագինցեւը՝ 5,5 միավոր: Չին շախմատիստներից բոլորից հաջողը Վան Յուեի ելույթն էր՝ 5 միավոր:

Հաշվետու եղան հավաքականների մարզիչները

ՀՀ սպորտի եւ երիտասարդության հարցերի նախարարության դահլիճում կայացավ 2008 թ. Պեկինի օլիմպիական խաղերին նախապատրաստվող մեր հավաքականների աշխատանքները համակարգող շտաբի անդրանիկ նիստը, որը վարում էր ՀԱՕԿ-ի նախագահ Գագիկ Ծառուկյանը: Ինչպես տեղեկացանք ՀԱՕԿ-ի լրատվության պատասխանատու Նաբելլա Հովասափյանից, եվրոպայի առաջնության արդյունքների եւ աշխարհի առաջնության նախապատրաստական աշխատանքների մասին հաշվետվությամբ հանդես եկան ազատ, հունահռոմեական ըմբշամարտերի, ձյուդոյի, ծանրամարտի եւ բռնցքամարտի հավաքականների գլխավոր մարզիչները:

Շտաբի նիստի անդամները գոհացուցիչ համարեցին վիճակը ծանրամարտում: Մեր ծանրորդները եվրոպայի մեծահասակների եւ աշխարհի երիտասարդական առաջնություններում մեծ վերելքով հանդես եկան եւ տուն վերադարձան մեդալների հարուստ ավարով: Նրանք լիարժեք կատարեցին ստանձնած պարտավորությունները: Ծանրամարտի հավաքականների մարզիչներն իրենց առջեւ նպատակ են դրել Պեկինի օլիմպիական խաղերում քաշային յուրաքանչյուր կարգում ներկայացուցիչ ունենալ: Դրա համար անհրաժեշտ կլինի հաջող հանդես գալ նաեւ Թաիլանդում կայանալիք աշխարհի առաջնությունում, որտեղ խաղարկվելու են օլիմպիական ուղեգրերը:

Գոհացնում են նաեւ հայ ձյուդոյիստների արդյունքները: Նրանք մտադրվել են օլիմպիադա գործուղել 2-4 մարզիկի: Այս առումով կարեւորվում է վարկանիշային մրցաշարին մեր ձյուդոյիստների հաջող մասնակցությունը: Բռնցքամարտիկների ընդհանուր պատրաստության մասին սպառիչ պատասխան կտա ԱՄՆ-ում կայանալիք աշխարհի առաջնությունը, որտեղ էլ վիճարկվելու են օլիմպիական ուղեգրերը: Նույնը վերաբերում է նաեւ մեր ըմբիշներին, որոնք օլիմպիական ուղեգրերի համար պետք է մրցավեճի բռնվեն Բաքվում սեպտեմբերին կայանալիք աշխարհի առաջնությունում:

Նիստում նշվեց, որ օլիմպիադայի նախապատրաստության այս փուլում մեր հավաքականներն ապահոված են մարզումների համար անհրաժեշտ բոլոր պայմաններով: Գագիկ Ծառուկյանը խոստացավ, որ հարցեր ծագելու դեպքում դրանց շուտափույթ դրական լուծում կտրվի: Նիստի անդամները համակարծիք էին, որ Պեկինում Հայաստանն անպայման օլիմպիական պարգեւների արժանացած մարզիկներ կունենա:

Հայ մարզիկները կմասնակցեն եվրոպական օլիմպիական օրերին

Հայաստանի 18 մարզիկներ կմասնակցեն հուլիսի 21-28-ը Սերբիայի մայրաքաղաք Բելգրադում կայանալիք եվրոպական օլիմպիական օրերի մրցաշարին: Հայ մարզիկները հանդես կգան մրցաշարի ծրագրի 7 մարզաձեւերում՝ թեթեւ աթլետիկա, թենիս, լող, մարմնամարզություն, սեղանի թենիս, ձյուդո, հեծանվասպորտ: Առավել ներկայացուցչական կլինի ձյուդոյի թիմը, որի կազմում ընդգրկված են 6 մարզիկներ: Մյուս մարզաձեւերում հանդես կգան 2-ական մարզիկներ:

Ռասմուսենը պահպանեց առաջատարի դիրքը

«Տուր դը Ֆրանս» բազմօրյա հեծանվավազքի 10-րդ փուլի հաղթող դարձավ ֆրանսիացի հեծանվորդ Սեդրիկ Վասերը: 229,5 կմ մրցատարածությունը Վասերը հաղթահարեց 5 ժամ 20 րոպե 24 վրկ-ում: 2-րդ եւ 3-րդ տեղերը զբաղեցրին ֆրանսիացի Սենդի Կասարը եւ շվեյցարացի Միքայել Ալբասինին:

Ընդհանուր հաշվարկով հեծանվավազքը գլխավորում է դանիացի Միքայել Ռասմուսենը: Երկրորդ տեղը զբաղեցնում է իսպանացի Ալեխանդրո Վալվերդեն, որն առաջատարին զիջում է 2 րոպե 35 վրկ-ով: Լավագույն եռյակը եզրափակում է իսպանացի Իբան Մայոն:

«Գրեմիոն» փրկվեց ավիավթարից

Բրազիլական «Գրեմիո» ֆուտբոլային թիմը քիչ էր մնացել արժանանար «Տորինոյի» (1949 թ.), «Մանչեսթր Յունայթեդի» (1958 թ.) եւ «Պախտակորի» (1979 թ.) դառը ճակատագրին, որոնք դարձել էին ավիավթարի զոհ: Միայն երջանիկ պատահականությունը նրանց փրկեց դժբախտությունից: «Գրեմիոյի» ֆուտբոլիստները պետք է առաջնության հերթական հանդիպմանն ուղեւորվեին A-320 ինքնաթիռով, որն օրերս Սան Պաուլոյում վայրէջքի ժամանակ վթարի էր ենթարկվել, որի հետեւանքով զոհվել էր 250 մարդ: Այդ ինքնաթիռով թիմը պետք է մեկներ Սան Պաուլո, այնուհետեւ այնտեղից այլ ինքնաթիռով շարունակեր ճանապարհը մինչեւ երկրի մայրաքաղաք Բրազիլիա՝ «Գոյասի» հետ մրցախաղին մասնակցելու: Սակայն վերջին պահին թիմի ղեկավարությունը որոշեց այլ չվերթով մեկնել հանդիպման:

Այժմ, երեւի թե ողջ թիմով բրազիլացի ֆուտբոլիստները պետք է եկեղեցի հաճախեն եւ իրենց շնորհակալությունը հայտնեն Աստծուն:

Նալբանդյանը պարտվեց

Դավիթ Նալբանդյանի համար անհաջող էր Լոս Անջելեսում մեկնարկած թենիսի մրցաշարը, որի մրցանակային ընդհանուր հիմնադրամը 525 հազար դոլար է: Արգենտինահայ թենիսիստի մրցակիցը ռուսաստանցի Իգոր Կունիցինն էր: Երկու խաղափուլերն էլ ավարտվեցին ռուս թենիսիստի հաղթանակով (7-6, 7-5): Այսպիսով, Նալբանդյանը դուրս մնաց հետագա պայքարից:

Կապելլոն առայժմ գործազուրկ է

Մադրիդի «Ռեալի» հեռանալուց հետո իտալացի մասնագետ Ֆաբիո Կապելլոն առայժմ գործազուրկ է: Նա տեղեկացրել է, որ մերժել է Կիեւի «Դինամոյից» եւ Մոսկվայի «Լոկոմոտիվից» ստացված առաջարկները: Կապելլոյին հրավիրում են նաեւ ԱՄՆ: Այս առնչությամբ մարզիչը նշել է, որ հարկ է մտածել:

Դեւենպորտը կորտ է վերադառնում

Կանանց համաշխարհային թենիսի երբեմնի առաջատար Լինդսեյ Դեւենպորտը որոշել է վերադառնալ կորտ: Հավանաբար նա հանդես գա Պեկինի ամառային օլիմպիական խաղերի թենիսի մրցաշարում: 31-ամյա թենիսիստուհին, որ հունիսի 10-ին լույս աշխարհ էր բերել որդուն՝ Ջագերին, նշել է, որ իրեն հիանալի է զգում եւ ծննդաբերությունից հետո լիովին վերականգնել է ուժերը: Ամերիկացի թենիսիստուհին արդեն սկսել է մարզումները: Ճիշտ է, օլիմպիական խաղերի մասնակցության հարցում նա դեռեւս վերջնական որոշում չի կայացրել: Դեւենպորտը խոստովանել է, որ վաղուց էր մտադրվել կորտ վերադառնալ: Այս տարի նա ծրագրում է մասնակցել միայն մեկ մրցման: Առաջիկա շաբաթ օրը նա կմասնակցի Սակրամենտոյում կայանալիք մրցաշարին:

էջը պատրաստեց ԱՇՈՏ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆԸ

Կրկին աղիքային ցուպիկների բարձր պարունակություն է հայտնաբերվել թուրքական թխվածքաբլիթի եւ Hilux անհայտ ծագման իրիսի մեջ

Հայ քաղաքական գործիչներն առայժմ անտեսում են սպառողների շահերը

Կառավարության առաջիկա 5 տարիների գործունեության ծրագրում առաջին անգամ առանձնացվել է սպառողների շահերի պաշտպանության բաժինը: Սա իրապես մեծ ձեռքբերում կարելի է համարել, նկատի առնելով, որ տարիներ շարունակ սպառողների 6-7 կազմակերպությունների տարբեր կարգի աղմուկներն ու զգուշացումները (դրանք այն դրական արդյունքն ունեցան, որ սպառողը գոնե հրապեկ դարձավ) դատարկ կրակոցի արժեք ունեին:

Մի շաբաթ առաջ, հուլիսի 12-ին կառավարությունը հաստատեց վտանգավոր սննդամթերքի եւ սննդային հավելումների օգտահանման եւ ոչնչացման կարգը: Սա հաջորդ ձեռքբերումը կարելի է համարել: Այս նախագծի բացակայության հետեւանքն այն էր, որ նույնիսկ հայտնաբերված պարսկական, թուրքական, չինական եւ այլ ծագման բազմաթիվ անպետք սննդամթերքներ նորից շրջանառության մեջ էին մտնում, վաճառողին կամ ներկրողին տուգանելուց զատ այլ բան չէր արվում: Ապրիլից գործի անցած՝ գյուղնախարարության սննդամթերքի անվտանգության եւ անասնաբուժության պետական տեսչությունն արդեն չի սահմանափակվի միայն տուգանքով եւ այդպես վարվելու իրավունք էլ չի ունենա: Նա ըստ սահմանված կարգի, պարտադրելու է օրինախախտին, որպեսզի վերջինս սեփական միջոցներով ոչնչացնի կամ վերամշակի սննդամթերքը: Սակայն նոր կարգը, եթե կարելի է այդպես ասել, դեռեւս կիսահում վիճակում է: Դեռ հանձնաժողով պիտի ստեղծվի տարբեր գերատեսչություններից, հասարակական կազմակերպություններից, բնապահպանության նախարարության ներկայացուցիչներից: Դեռ պիտի պարզվի, թե ինչ սկզբունքներով ու մեթոդներով է իրականացվելու նախագիծը: Նոր կարգը կոնկրետ մեխանիզմներ չի նշում:

Սակայն «Սպառողների իրավունքների պաշտպանություն» հասարակական կազմակերպության նախագահ Աբգար Եղոյանն ասում է, որ մերժված սննդամթերքի որոշ տեսակներ կարելի է օգտահանել, ջերմային մշակման ենթարկել եւ օգտագործել որպես անասնակեր: Ամեն դեպքում այս բոլոր միջոցառումների իրականացումը տուժողի հույսին թողնելը ճիշտ չի լինի, եւ հավանաբար, առաջիկայում անպայման կստեղծվի հատուկ մասնագիտացված կազմակերպություն, որն օրինախախտի միջոցներով կիրականացնի ոչնչացումը կամ օգտահանումը: Դրա համար եւս, բնականաբար, լրացուցիչ միջոցներ են պետք: «Մենք աշխատում ենք, որ անպայման նոր, գալիք բյուջեում որոշակի գումար նախատեսվի սննդամթերքի փորձաքննության եւ ոչնչացման համար, հատուկ այն դեպքերի համար, եթե վաճառողը հրաժարվի ոչնչացնել այն կամ տվյալ պահին ոչնչացնելու անհրաժեշտ գումարը չունենա: Հետագայում այդ գումարը նրանից կգանձվի դատական կարգով»:

Ի դեպ, 2005 թվականի դեկտեմբերին սպառողների հենց այս կազմակերպությունն է հեղինակել նոր նախագիծը: Այն բավական երկարատեւ ոդիսական է անցել, ճանապարհորդել տարբեր նախարարություններով ու գերատեսչություններով, միայն անցած տարի ընդգրկվել կառավարության այս տարվա գործունեության ծրագրում ու հաստատվել՝ հուլիսին:

Հուլիսի 1-ից, նաեւ առանց հայերեն մակնշումների սննդամթերքի մուտքն արգելվեց շուկա, որ շատ ավելի հեշտացնելու է մաքսանենգ կամ պարզապես անվտանգության նորմերին չհամապատասխանող սննդամթերքի հայտնաբերումը:

Սպառողների շահերը պաշտպանող կազմակերպությունը շարունակում է պարբերաբար փորձաքննության ենթարկել մեր շուկայի տարբեր սննդատեսակներ: Օրերս հայտնի դարձան դարձյալ 9 սննդատեսակների հետազոտության արդյունքները, եւ այս անգամ 2-ի մեջ է հայտնաբերվել անվտանգության կանոնների կոպիտ խախտում՝ աղիքային ցուպիկների բարձր պարունակություն: Դա նշանակում է, որ լիովին իրական է վտանգը, որ այդ քաղցրեղենն օգտագործող երեխաները կարող են վարակվել աղիքային տարբեր հիվանդություններով: Հետազոտված բոլոր սննդատեսակները մակնշումների խախտումներ ունեն, իսկ մեկի վրա անգամ մի տառ չկա ոչ միայն հայերեն, այլեւ որեւէ այլ լեզվով: Ակնհայտ է, որ դրանք երկիր են մտել մաքսանենգ ճանապարհով:

Աբգար Եղոյանը նշում է, որ մեր շուկայում կրկին աշխուժացել են առանց սերտիֆիկատի եւ մակնշումների թուրքական ապրանքները: Մի ժամանակ դրանց մուտքը համարյա ամբողջությամբ կրճատվեց, բայց ինչպես սովորաբար լինում է, որոշ ժամանակ անց կրկին ներխուժեցին շուկա՝ ճշգրիտ հաշվարկ անելով սպառողի եւ վերահսկողի թույլ հիշողության վրա:

Ի դեպ, եվրոպական երկրներում, քաղաքական գործունեության եւ ընդհանրապես նախընտրական ծրագրերում սպառողների շահերին առնչվող խնդիրներն առաջին տողերում են, եւ քաղաքական գործիչները հաշվետու են իրենց ընտրողների առջեւ ամենից առաջ այդպիսի խնդիրների համար: Դրանք արտացոլվում են նույնիսկ նախագահական ընտրությունների թեկնածուների ծրագրերում:

Մեզանում այդպիսի պրոբլեմները նոր-նոր մտնում են իշխանական միջանցքներ: Զարմանալի է, որ մեր քաղաքական գործիչները եվրոպային նմանվելու այս կարեւոր կեսը գլխի չեն ընկնում նմանակել:

ԿԱՐԻՆԵ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ

							ԱՂՅՈՒՍԱԿ ԺԱ	հունիս 2007թ.
հ/հ	Ապրանքի անվանումը	Չափման միավորը	Փաթեթավորումը		Արտադրող ձեռնարկությունը	Ծագման երկիրը	Պահպանման ժամկետը	Նշումներ
			Տեսակը	Քաշը				
1	Ժելե անանասի համով	հատ	թղթյա փաթեթ	50 գր	ՍՊԸ «Ցիկորիա Ս.Ա.»	Ռուսաստան	16.05.06թ /16.05.07թ.	առանց տեսանելի փոփոխ.
2	Ձողիկներ շոկոլադե կրեմով	հատ	թափանցիկ պլաստիկ	40 գր	SWASCO FOOD llc.	ԱՄԷ	14.07.06թ /14.04.07թ.	կոշտացած է
3	Թխվածքաբլիթ "Havaii"	հատ	ալյումինե թաղանթ	13 գր	Basak Biskuvi ve Gida Pazarlama Sanayi Tic. Ltd. Sti.	Թուրքիա	04.06թ /04 .07թ.	
4	Վաֆլի շոկոլադապատ «Կոխա»	հատ	թղթյա փաթեթ	30 գր	ՍՊԸ «Օդեսա-կոնդիտեր»	Ուկրաինա	արտ. 26.10.06թ. պահ. 6 ամիս	առանց տեսանելի փոփոխ.
5	Փոշի թթխմոր "Klar Maya"	հատ	ալյումինե թաղանթ	100 գր	Նշված է արաբերեն	Իրան	30.05.06թ /30.05.07թ.	կոշտացած է
6	Շոկոլադե կրեմ "TOP CHOCO"	հատ	թափանցիկ պլաստիկ	40 գր	SWASCO FOOD llc.	ԱՄԷ	նշված է արաբերեն	

Ձեւ N1

ՀԱՇՎԱՊԱՀԱԿԱՆ ՀԱՇՎԵԿՇԻՌ
առ 01.01.2007 թ.

Կազմակերպության անվանումը	«Գիտելիք» համալսարան հիմնադրամ
Փաստացի գործունեություն	բարձրագույն մասնագիտ. կրթ.
Չափի միավորը	հազ. դրամ
Գտնվելու վայրը	ք. Երեւան, Մոմիկի 5
Փաստացի գործունեության իրականացման վայրը	ք. Երեւան, Մոմիկի 5

ԱԿՏԻՎ	տող	Նախորդ տարվա վերջին	Հաշվետու տարվա (ժամանակաշրջանի) վերջին
1	2	3	4
II. Ընթացիկ ակտիվներ			
Կարճաժամկետ դեբիտորական պարտքեր գնումների գծով	170		459,1
Այլ դեբիտորական պարտքեր	180	11419	318
Դրամական միջոցներ եւ դրանց համարժեքներ	200	3321	2719,9
Այլ ընթացիկ ակտիվներ, այդ թվում	210		19130
Ընդամենը ընթացիկ ակտիվներ	220	14740	22627
ՀԱՇՎԵԿՇԻՌ	230	14740	22627

ՊԱՍՍԻՎ	տող	Նախորդ տարվա վերջին	Հաշվետու տարվա (ժամանակաշրջանի) վերջին
1	2	3	4
V. Ընթացիկ պարտավորություններ			
Կրեդիտորական պարտքեր գնումների գծով	390		740
Կարճաժամկետ կրեդիտորական պարտքեր բյուջեին	410		99
Կարճաժամկետ կրեդիտորական պարտքեր պարտադիր սոցիալական ապահովագրության գծով	420		1027
Կրեդիտորական պարտքեր աշխատավարձի եւ աշխատակիցների այլ կարճաժամկետ հատուցումների գծով	430		4572
Այլ կրեդիտորական պարտքեր	450	269	
[illegible]	460	14471	16189
Ընդամենը ընթացիկ պարտավորություններ	490	14740	22627
ՀԱՇՎԵԿՇԻՌ	500	14740	22627

Ձեւ N2

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
2006 թ., տարի

Ցուցանիշի անվանումը	տող	Նախորդ տարի (միջանկյալ ժամանակաշրջան՝ աճողական)	Հաշվետու տարի (միջանկյալ ժամանակաշրջան՝ աճողական)
1	2	3	4
Արտադրանքի, ապրանքների, աշխատանքների, ծառայությունների իրացումից հասույթ	010	22341	30283
Իրացված արտադրանքի, ապրանքների, աշխատանքների, ծառայությունների ինքնարժեք	020	(2557)	(50763)
Համախառն շահույթ (վնաս)	030	3230	(20480)
Վարչական ծախսեր	050	0	(2831,8)
Արտադրանքի, ապրանքների, աշխատանքների, ծառայությունների իրացումից շահույթ (վնաս)	060	3230	(23311,8)
Գործառնական այլ եկամուտներ, այդ թվում	070		21264,8
	071		2831,8
	072		18433
Գործառնական այլ ծախսեր, այդ թվում	080	0	(112)
	081		(112)
Գործառնական շահույթ (վնաս)	090		(2159)
Այլ ոչ գործառնական շահույթ (վնաս), այդ թվում	130	3230	(2159)
Սովորական գործունեությունից շահույթ (վնաս)	140		(2159)

«Գիտելիք» համալսարան» հիմնադրամի 2006 թ. տարեկան ֆինանսական հաշվետվության առթիվ

Աուդիտորական եզրակացություն

Մենք ստուգել ենք «ԳԻՏԵԼԻՔ» ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» հիմնադրամի 2006 թվականի ֆինանսական հաշվետվությունները, ինչպես նաեւ հաշվապահական հաշվառման վարման կարգը:

[illegible]

Եզրակացություն

Մեր կարծիքով, բացառությամբ վերը նշված վերապահման, հիմնադրամի ֆինանսական հաշվետվությունները ճշմարտացիորեն են արտացոլում հիմնադրամի ֆինանսական վիճակը եւ գործունեության արդյունքները 2006 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ՝ համաձայն ՀՀ հաշվապահական հաշվառման ստանդարտների եւ ՀՀ «Հիմնադրամների մասին» օրենքի:

17 հուլիսի 2007 թ.

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԳՆԱՆՇՄԱՆ ՀԱՐՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Պետական գնումների գործակալություն» ՊՈԱԿ-ն (պատվիրատու) «ՊԳԳ-ԳՀԱՊՁԲ-07/39» ծածկագրով կազմակերպում է գնանշման հարցում՝ **«ՀՀ Երեւանի Ավան եւ Նոր Նորք համայնքների առաջին ատյանի դատարանի կարիքների համար գույքի ձեռքբերման» գնման պայմանագիր կնքելու նպատակով:** Գնանշման հարցման հրավեր ստանալու համար անհրաժեշտ է 725 ՀՀ դրամ փոխանցել «Արդշինինվեստբանկ», «Բեջ-գալ» ՍՊԸ -ի 24723006 6158 հաշվեհամարին եւ սույն հայտարարության հրապարակման օրվան հաջորդող 8 աշխատանքային օրվա ընթացքում դիմել պատվիրատուին հետեւյալ հասցեով՝ ք.Երեւան, Կոմիտասի պ., 54/բ, հեռ.՝ 2893-25, հանձնաժողովի քարտուղար Հ. Սարգսյանին:

Հրավերն անձին տրվում է անձը հաստատող փաստաթղթի, իսկ կազմակերպության անունից հանդես գալու դեպքում՝ նաեւ անձի լիազորությունները հավաստող համապատասխան փաստաթղթի հիման վրա: Հայտերը պետք է ներկայացնել մինչեւ դրանց բացման պահը՝ գնանշման հարցման հայտարարության հրապարակման օրվան հաջորդող օրվանից հաշված 10-րդ աշխատանքային օրը, ժամը 15.00:

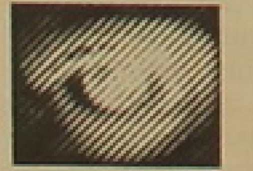

Նորարար փորձառական արվեստի կենտրոնը
հուլիսի 20-ից - օգոստոսի 15-ը
ներկայացնում է
Էդվարդ Էնֆիաջյանի
անհատական ցուցահանդեսը
համադրող՝ **Դավիթ Կարեյան**
բացումը ժ. 17-ին
դիտման ժամերը. երկուշաբթի-ուրբաթ՝ 11:00-17:00, շաբաթ՝ 11:00-15:00

ՎԱՐՁՈՎ ՏՐՎՈՒՄ Է

մեկ սենյականոց բնակարան Տիգրան Մեծ պողոտայում:
Զանգահարել՝ ***576267*** կամ ***(091) 016917*** հեռախոսահամարներով:

«Վահագնի» թաղամասում գործող **«Սիրանուշ Եղիազարյան» դիվանագիտական դպրոցը** կատարում է 2007-2008 ուսարվա ընդունելություն:
Դպրոցի կազմի մեջ ներառված են երաժշտական, շախմատի, սպորտ դպրոցները: Դպրոցն ապահովում է փոխադրամիջոց եւ սնունդ:
Հեռ. 398104, 091.427224
www.diplomaticschool.nt.am

ԳՈՎԱԶԴԻ ՀԱՄԱՐ ԶԱՆԳԱՀԱՐԵԼ՝ 58-29-60

Լրատվական գործունեություն իրականացնող՝ «Ազգ օրաթերթ» ՍՊԸ, Երեւան, Հանրապետության 47: Պետական գրանցման վկայականի համարը՝ 02 Ա N 047261, տրված՝ 17.02.00 թ.:
Թողարկման պատասխանատու, գլխ. խմբ. Հակոբ Ավետիքյան: Տպաքանակ՝ 3000, ստորագրված է տպագրության՝ 19.07.2007, գինը՝ 100 դրամ, տպագրում է «Տիգրան Մեծ» հրատարակչության տպարանում՝ Արշակունյաց 2: